

81

ANKARA'DAKİ ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNDE INTERNET KULLANIMI

N. Erol OLCAY

**Hacettepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü**

**Lisansüstü Eğitim - Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin
Kütüphanecilik Anabilim Dalı için Öngördüğü**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

olarak hazırlanmıştır.

**Ankara
Temmuz, 1996**

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

İşbu çalışma, jürimiz tarafından Kütüphanecilik Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan .....
Prof.Dr. İrfan ÇAKIN

Üye .....
Doç.Dr. Yaşar TONTA (Danışman)

Üye .....
Yrd.Doç.Dr. İnci ÖNAL

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen Öğretim Üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../1996

Prof.Dr. Hüsnü ARICI
Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Bu çalışma sırasında çeşitli kişilerden yardım gördüm. Hepsine teşekkür borçluyum. Başta tez danışmanım sayın Doç.Dr. Yaşar Tonta'ya çalışmalarım sırasında yapmış olduğu yönlendirmeler ve verdiği sonsuz destek için teşekkür ederim.

Tez çalışmalarım sırasında ÜNAK'taki görevlerimi tam olarak yerine getiremedim. Bu nedenle bana hoşgörü gösteren ve görevlerimi üstlenen sayın Doç.Dr. O. Tekin Aybaş'a ve sayın Doç.Dr. Ahmet Çelik'e teşekkür etmeden geçemeyeceğim.

Çalışmada uygulanan ankete katılmış olup da burada adlarını yazamayacağım meslektaşlarıma ve bilgi edinebilmem için kapılarını ardına kadar açan üniversite kütüphanelerinin değerli yöneticilerine ayrıca teşekkür ederim.

Can dostlarımdan Sezai Çobanoğlu, bilgisayarını ve yazıcısını bu çalışmam için bana sundu. Sağolsun.

Eşim Nilgün ve oğlum Fırat bu çalışma sırasında bana maddi ve manevi güç verdiler. Onları sevgiyle kucaklıyorum, sağolsunlar.

ÖZET

Bu araştırmada, Ankara'daki üniversite kütüphaneleri ve YÖK Dokümantasyon Merkezinde İnternet kullanımı ve uygulamaları detaylı olarak incelenmiştir. Ayrıca bu kütüphanelerde çalışan kütüphanecilerin İnternet'ten haberdar olup olmadıkları, bu konuda bir eğitim alıp almadıkları, aldılar ise nasıl bir eğitim aldıkları saptanmaya çalışılmıştır.

Araştırmada betimleme yöntemi kullanılmıştır. Veriler anket ve görüşmeler yoluyla toplanan bilgilerden ve bugüne değin bu konuda yapılmış çalışmalardan elde edilmiştir.

Toplanan verilerin yardımı ile Ankara'daki üniversite kütüphanelerinin İnternet'e bağlantısının olup olmadığı saptanmıştır. İnternet'e erişimi olan kütüphanelerin İnternet kullanarak vermiş oldukları kütüphane hizmetlerinin ne olduğu, İnternet kullanım zamanları ve İnternet maliyeti araştırılmıştır.

İnternet eğitiminin nasıl olması gerektiği konusunda kütüphanecilerin görüşleri alınmış ve bu konudaki beklentileri sergilenmiştir.

Araştırmanın sonunda Ankara'daki üniversite kütüphanelerinde ve YÖK Dokümantasyon Merkezinde İnternet'in etkin olarak kullanılmadığı ortaya çıkmıştır. Bu konuda nelerin yapılması gerektiği araştırmanın sonunda yine öneriler halinde sunulmuştur.

SUMMARY

In this research, the use of Internet and its application in university libraries located in Ankara, including the Higher Education Council Documentation Center have been examined in detail. We have also evaluated the librarians who work in these libraries whether they have got information on the Internet, whether they have been trained in this subject and if they have, the kind of training that they obtained has been searched.

The survey method has been used in the study and data was collected through a questionnaire, interviews and review of the current literature.

By way of the data obtained, we determined whether the university libraries in Ankara have connections to the Internet. We have reviewed the kind of services offered by university libraries, which use Internet facilities. We have also investigated the frequency and length of Internet use and costs associated with it.

The Internet training programs taken by librarians and their specialties have also been examined in the study. The necessary points for Internet training have been expressed by taking into consideration of librarians' views and expectations.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

TEŞEKKÜR	i
ÖZET	ii
SUMMARY	iii
İÇİNDEKİLER	iv
1. GİRİŞ	1
1.1. KONUNUN ÖNEMİ	1
1.2. ÇALIŞMANIN AMACI	3
1.3. ÇALIŞMANIN ALANI VE KAPSAMI	5
1.4. YÖNTEM	6
1.5. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ	7
1.6. TERMİNOLOJİ	7
1.7. KAYNAKLAR	8
2. İNTERNET	10
2.1. GİRİŞ	10
2.2. İNTERNET NEDİR?	10
2.3. İNTERNET'İN TARİHÇESİ	11
2.4. İNTERNET İLE NELER YAPILABİLİR?	12
2.5. İNTERNET ARAÇLARI	12
2.5.1. ELEKTRONİK POSTA / E-POSTA	13
(ELECTRONIC MAIL / E-MAIL)	
2.5.1.1. TARTIŞMA / HABER LİSTELERİ	13
2.5.2. TELNET	14
2.5.3. DOSYA AKTARMA PROTOKOLÜ (FILE TRANSFER	
PROTOCOL / FTP)	15
2.5.4. GENİŞ ALAN BİLGİ SİSTEMİ (WAIS / WIDE AREA	
INFORMATION SYSTEM)	15
2.5.5. GOPHER	16
2.5.6. WORLD WIDE WEB (WWW)	16

2.6. İNTERNET'E BAĞLANTI BİÇİMLERİ	17
2.7. TÜRKİYE'DE İNTERNET	18
3. İNTERNET'İN KÜTÜPHANE HİZMETLERİNE KATKILARI	19
3.1. GİRİŞ	19
3.2. KÜTÜPHANELER VE KÜTÜPHANECİLER NİÇİN İNTERNET KULLANIYORLAR?	21
3.3. SAĞLAMA İŞLEMLERİNDE İNTERNET KULLANIMI	22
3.3.1. SAĞLAMA İŞLEMLERİNDE E-POSTA KULLANIMI	23
3.3.2. SAĞLAMA İŞLEMLERİNDE UZAK GİRİŞ (REMOTE LOGIN) KULLANIMI	24
3.3.3. DOSYA AKTARMA PROTOKOLÜ'NÜN (FTP) SAĞLAMA İŞLEMLERİNDE KULLANIMI	25
3.4. DANIŞMA HİZMETLERİNDE İNTERNET KULLANIMI	25
3.4.1. İLETİŞİM İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR	26
3.4.2. TELNET İLE VERİ TABANLARININ TARANMASI	26
3.4.3. DOSYA AKTARMA VE VERİ DEĞİŞİMİ	28
3.5. OTOMATİK BİBLİYOGRAFYALAR YARATMAK	28
3.6. BELGE SAĞLAMA HİZMETLERİ	28
3.6.1. ARAŞTIRMA KÜTÜPHANELERİ GRUBU (RESEARCH LIBRARIES GROUP -ARIEL)	29
3.7. DİĞER ÇALIŞMALAR	30
3.7.1. JASON-NRW	30
3.7.2. OCLC PRISM KATALOGLAMA HİZMETİ	31
3.8. ÖZET	32
4. ARAŞTIRMANIN TANIMI VE TASARIMI	33
4.1. ARAŞTIRMANIN BAKIŞ AÇISI	33
4.2. VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ	33
4.2.1. ANKET	34
4.2.2. YÖNETİCİLERLE GÖRÜŞME	34
4.3. KATILIMCI KÜTÜPHANELER VE KÜTÜPHANECİLER	35
4.3.1. KÜTÜPHANECİLERİN NİTELİKSEL DAĞILIMI	36

4.3.2. DENEKLERİN İŞ DENEYİMLERİ	36
4.3.3. KÜTÜPHANELERİN NİTELİKSEL DAĞILIMI	37
4.4. ANKET SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	38
5. ANKARADA'KI ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİ VE İNTERNET	40
5.1. DONANIM	40
5.1.1. İNTERNET BAĞLANTISI OLAN KÜTÜPHANELER	40
5.1.2. İNTERNET ERİŞİMİ OLAN KÜTÜPHANECİLER	41
5.1.3. KÜTÜPHANELERİN İNTERNET'E BAĞLANTI BİÇİMLERİ	42
5.1.4. İNTERNET'E BAĞLANTISI OLAN KÜTÜPHANECİLERİN ERİŞİM OLANAKLARI	43
5.1.5. ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNİN ALMIŞ OLDUKLARI BİLGİSAYAR DESTEĞİ	44
5.2. KATILIMCI KÜTÜPHANELER VE SAHİP OLDUKLARI ELEKTRONİK BİLGİ KAYNAKLARI	45
5.2.1. ORTADOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ KÜTÜPHANESİ	47
5.2.2. BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ	48
5.2.3. BİLKENT ÜNİVERSİTESİ KÜTÜPHANESİ	49
5.2.4. GAZİ ÜNİVERSİTESİ KÜTÜPHANESİ	50
5.3. İNTERNET KULLANIM MALİYETİ	51
5.4. İNTERNET KULLANIMI	52
5.4.1. İNTERNET KULLANIM SÜRESİ	52
5.4.2. İNTERNET KULLANIM KATEGORİLERİ	52
5.5. İNTERNET'TEN HABERDAR OLMA VE İNTERNET EĞİTİMİ	59
5.5.1. KÜTÜPHANECİLER İNTERNET'TEN NE ZAMAN VE NASIL HABERDAR OLDULAR?	59
5.5.2. KÜTÜPHANECİLER İNTERNET KULLANMAYI NASIL ÖĞRENDİLER?	60
5.5.3. KÜTÜPHANECİLERİN KATILDIĞI EĞİTİM PROGRAMLARI	62
5.5.4. İNTERNET EĞİTİM PROGRAMLARINI DESTEKLEYENLER	63

5.5.5. KÜTÜPHANECİLER İÇİN İNTERNET EĞİTİM PROGRAMLARININ KİMLER TARAFINDAN SAĞLANMASI VE NASIL OLMASI GEREKTİĞİ KONUSUNDAKİ BULGULAR	64
5.5.5.1. KÜTÜPHANECİLER İÇİN İNTERNET EĞİTİM PROGRAMLARININ KİMLER TARAFINDAN VERİLMESİ GEREKTİĞİ KONUSUNDAKİ BULGULAR	64
5.5.5.2. KÜTÜPHANECİLERE VERİLECEK İNTERNET EĞİTİMİNİN NASIL OLMASI GEREKTİĞİ KONUSUNDAKİ BULGULAR	65
6. BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ VE YORUM	69
6.1. GİRİŞ	69
6.2. İNTERNET DONANIMI	69
6.2.1. ELEKTRONİK ORTAMDA BULUNAN BİLGİ KAYNAKLARI	73
6.3. İNTERNET KULLANIM MALİYETİ	74
6.4. İNTERNET KULLANIMI	76
6.5. İNTERNET'TEN HABERDAR OLMA	78
6.6. İNTERNET ÖĞRENİMİ	79
6.7. İNTERNET EĞİTİMİNİ DESTEKLEYENLER	81
6.8. İNTERNET EĞİTİMİNİN NASIL OLMASI GEREKTİĞİ KONUSUNDA BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	85
6.9. ÖZET	88
7. SONUÇ VE ÖNERİLER	90
KAYNAKÇA	96
EKLER	103

TABLOLAR

Tablo	Sayfa No:
1 TELNET İLE ERİŞİLEBİLEN VERİ TABANLARI	27
2 ANKETİ YANITLAYAN KÜTÜPHANECİLERİN ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNE GÖRE DAĞILIMI	36
3 ANKETİ YANITLAYAN DENEKLERİN UNVANLARINA GÖRE DAĞILIMI	37
4 ANKETİ YANITLAYANLARIN İŞ DENEYİMLERİNE GÖRE DAĞILIMI	37
5 ÇALIŞTIKLARI KÜTÜPHANE TÜRLERİNE GÖRE ANKETİ YANITLAYANLARIN DAĞILIMI	38
6 NİSAN 1996 İTİBARI İLE İNTERNET'E BAĞLI OLAN KÜTÜPHANELER	41
7 ANKETE YANIT VEREN KÜTÜPHANECİLERİN İNTERNET'E ERİŞİMLERİNİN SAYISAL DAĞILIMI	41
8 İNTERNET'E ERİŞİMİ OLAN KÜTÜPHANECİLERİN BAĞLANTI BİÇİMLERİ	42
9 İNTERNET'E ERİŞİM OLANAĞI OLAN KÜTÜPHANECİLERİN UÇ SAHİBİ OLUP OLMADIKLARININ DAĞILIMI	43
10 İNTERNET'E ERİŞİM AMACIYLA SAHİP OLUNAN UÇLARIN KİMLERLE PAYLAŞILDIĞININ DAĞILIMI	43
11 KÜTÜPHANECİLERİN ALMIŞ OLDUKLARI BİLGİSAYAR DESTEĞİ	44
12 ANKARA'DAKİ ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNİN SAHİP OLDUĞU ELEKTRONİK ORTAMDAKİ BİLGİ KAYNAKLARI	46
13 İNTERNET GİDERLERİNİN NASIL KARŞILANDIĞININ DAĞILIMI	51
14 İNTERNET'İN HAFTALIK KULLANIM SÜRESİ	52
15 İNTERNET ARAÇLARININ KULLANIM SÜRELERİ	53
16 İNTERNET KULLANIM KATEGORİLERİ TERCİH SIRALAMASI	54
17 TARTIŞMA/HABER LİSTELERİ KULLANIM KATEGORİSİNİ TERCİH EDENLER	55

18	BİLGİSAYARA DAYALI VERİ TABANLARINI TELNET İLE TARAMA KATEGORİSİNİ TERCİH EDENLER	56
19	DOSYA AKTARMA VE VERİ DEĞİŞİMİ KULLANIM KATEGORİSİNİ TERCİH EDENLER	57
20	ARAŞTIRMA VE YAYIN YAPMA KATEGORİSİNİ TERCİH EDENLER	58
21	KİŞİSEL İLETİŞİM YA DA EĞLENCE AMAÇLI ETKİNLİKLER KULLANIM KATEGORİSİNİ TERCİH EDENLER	59
22	KÜTÜPHANECİLERİN İNTERNET'TEN NASIL HABERDAR OLDULAR?	60
23	KÜTÜPHANECİLER İNTERNET'İ NASIL ÖĞRENDİLER?	61
24	KÜTÜPHANECİLER İNTERNET KONUSUNDA KATILMIŞ OLDUKLARI EĞİTİM PROGRAMLARI	62
25	KÜTÜPHANECİLERİN KATILMIŞ OLDUKLARI EĞİTİM PROGRAMLARINI DESTEKLEYENLER	63
26	KÜTÜPHANECİLER İÇİN İNTERNET EĞİTİMİNİN KİMLERCE VERİLMESİ GEREKTİĞİ KONUSUNDA KÜTÜPHANECİLERİN GÖRÜŞLERİ	65
27	İNTERNET EĞİTİMİNİN NASIL OLMASI GEREKTİĞİ KONUSUNDA KÜTÜPHANECİLERİN GÖRÜŞLERİ	66
28	KÜTÜPHANECİLERİN İNTERNET'LE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ	67

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1. KONUNUN ÖNEMİ

Bundan 10-15 yıl önce bilginin, belgebilim ve kütüphanecilik ile ilgili bir araştırma yapılıyor olsa ya da bu konuda bir makale yazılıyor olsa idi, giriş bölümü "bilgi patlaması" (Information explosion) sözcüğünün anlamını açıklamakla başladı. Daha sonra kütüphanecilerin önemi anlatılır, onlarsız bu çalışmaların gerçekleştirilemeyeceği mesleki boyutları ile ortaya konur, ve bu sahada oynadıkları rolün önemi kanıtlanmaya çalışılırdı.

Oysa bugün kütüphanecilerin bu sahada oynayacakları rol yeniden şekillenmektedir. Bilgisayar ağları ile donatılmış kütüphanelerde kütüphanecinin rolünün ne olacağı sorulmakta, kütüphanecilerin bilgi araçları olacağı öngörülmektedir. Artık elektronik çağın doğurduğu yeni bir araştırmacı tipi vardır ve kütüphanecilerin bunu anlayıp idrak etmeleri gerekmektedir. Bunun nedeni 1990'lı yıllarda gelişen ve değişen bilgi teknolojisidir. Bilgi erişim teknolojisindeki bu gelişmeler kütüphanelerde bulunan kaynakların paylaşımına bir kolaylık getirmiştir. Öyle ki bilgi teknolojisi herhangi bir bölge kütüphanesi ya da üniversitelerde bulunan bilgisayar ağlarının birbirlerine bağlanmasını olanaklı hale getirmiş, uzaktan kullanılabilen kütüphane kataloglarına açılan elektronik kapılar oluşturmuştur.

Bilgi teknolojisi kütüphanecilere değişik fırsatlar yaratmaktadır. Bu fırsatların en önemlisi belki de İnternet olgusudur. İnternet, bilgisayar ağlarını birbirlerine bağlayan ağların ağı olarak anılmaya başlanmış, ağlar arasında bir iletişim yolu olmuş, kaynak paylaşımını kolaylaştırmıştır.

İnternet bilgisayardan bilgisayara geçiş yapma olanağı olan bir ağ olup, ekran başında oturan her kullanıcının ağ üzerindeki her bilgisayarla bağlantı kurabilmesi mümkündür. İnternet aynı zamanda bilgisayarlar arasında dosya aktarma, mevcut veri tabanlarına erişim ve e-posta hizmetlerini de desteklemektedir.

Internet'in kullanılmaya başlanması ile kanıtlanan gerçeklerden biri de şudur: Internet, bilgi değişiminde ve iletişimde yeni olanaklar sağlamıştır. Bu, gerçek bir elektronik topluluk ya da sanal grup (virtual community) doğurmuştur. Bu gruplar Internet aracılığı ile fikir tartışmaları yapan kişilerden oluşur ve coğrafi mesafeler bu grubun üyeleri için bir önem taşımaz. Artık Internet üzerinden haberleşen akademik bir topluluk vardır ve Internet'e bağlı olan "genel veri tabanlarına, programlara, kütüphane kaynaklarına, uluslararası konferanslara, üniversite kaynaklarına v.b. erişmek oldukça basit, hızlı ve ucuz olmaktadır" (Çağiltay 1995 : 1).

Kütüphanelerde veya bilgi merkezlerinde kullanılan eski veri tabanı sistemleri bir merkezde toplanan bilgileri barındıran bir bilgisayar ve buna bağlı terminallerden oluşuyordu. Oysa şimdi Internet'e bağlı olan her bilgisayar birbiri ile ilişki kurabilmektedir. Bu nedenle Internet kullanıcıları şu hizmetlerden yararlanabilmektedirler:

- a. Tartışma listeleri, duyuru bültenleri ve elektronik dergilerden yararlanma
- b. E-posta ve iletişimle ilgili çalışmalar,
- c. Uzaktan veri tabanlarına erişme,
- d. Dosya aktarma ve veri değişme,
- e. Araştırma ve yayın yapma,
- f. Kişisel iletişim ve eğlenceli etkinlikler yapabilme" (Ladner ve Tillman 1993a:19).

Bu olanakların sağlamış olduğu kolaylıklar küçümsenemez. Uzaktan veri tabanlarına erişebilme olanağı, Internet üzerindeki çevrimiçi kataloglara erişmek anlamına gelir. Bu kataloglar kütüphane işlemlerinin yürütülmesinde yardımcı olmaktadır ve işlemlerin yerine getirilmesinde pratik, hızlı ve doğru bir yol olarak önem kazanmıştır. Bu işlemlerden bazıları aşağıda örnek olarak gösterilmiştir:

Herkesçe erişilebilen çevrimiçi kataloglar geleneksel kütüphane işlemlerinde kullanılmaktadır: En sık söz konusu olan işlem; kütüphanelerarası ödünç verme işlemlerinde istekte bulunmadan önce istenilen kaynağın hangi kütüphanede olduğunun kontrolünün yapılmasıdır. Bu tür bilgiler koleksiyon geliştirilmesinde kullanılabilir, çünkü kütüphaneciler çevrimiçi kataloglara erişerek satın almak istedikleri kaynaklara ilişkin bilgi sahibi olabilirler. Ayrıca aynı konuda başka

kaynakları görerek seçim yapabilirler. Sağlama işlemlerinde kullanılabilir çünkü bazı akademik personel satın alınmasını istediği bir kaynağın künyesini tam olarak yazamayabilir. Böyle durumlarda künye doğrulamak için kullanılabilir, kaynağa ilişkin detaylı bilgiler alınabilir. Ve doğal olarak çevrimiçi kataloglar danışma hizmetlerinde kullanılabilir (Ladner ve Tillman 1993a: 28).

Kütüphanecilerin çalışma ortamı bu gelişmeler sonucu değişmiştir. Ancak araştırmacıların çalışma ortamı da değişmiştir. Eskiden kütüphanelere gidip kart katalogu, danışma kaynaklarını inceleyen araştırmacılar buldukları bibliyografik künyelerden yararlanarak materyalin kendisine ulaşmak için ayrı bir çaba harcarlardı. Oysa şimdi ofislerinde oturarak bilgisayarlarından dünyadaki çeşitli üniversitelerin ya da bilgi merkezlerinin çevrimiçi kataloglarına erişebilmekte, istediği materyali dosya aktarma yolu ile kendi bilgisayarına alabilmektedirler. Acaba akademik personel ya da araştırmacılar bu ortama ayak uyduramayan üniversite kütüphanesine gitmekten vazgeçmeyecek midir? Kütüphaneciler böyle bir endişeyi içlerinde duymalıdır.

Kütüphaneciler bu yeni bilgi dünyasında kendi rollerini yeniden belirlemek, bu rolü oynamak ve kullanıcılarına en iyi hizmeti vermek zorundadırlar. Bu hizmetleri vermek için elverişli ortamlar hazırlamak da kütüphanecilerin bu yeni rolleri gereğidir.

1.2. ÇALIŞMANIN AMACI

Üniversite kütüphanelerimizden hangileri -Internet'in getirmiş olduğu olanakları kullanarak- vermiş oldukları kütüphane hizmetlerinde değişiklik yapmıştır? Internet'in sunduğu olanaklardan hangileri bu üniversite kütüphanelerinde uygulamaya konmuştur? Hangi üniversite kütüphaneleri bu olanakları uygulayabilecek donanıma sahiptir? Ve hangi üniversite kütüphaneleri bu olanakları uygulayabilecek kütüphaneci grubuna sahiptir?

Bugüne baktığımızda bu sorulara verilecek yanıtların pek umut verici olmadığını görüyoruz. Çünkü çevrimiçi katalog olarak kullanılabilecek kütüphane genel katalogları, çoğu üniversite kütüphanemizde bilgisayara dayalı bir veri tabanı biçimine dönüştürülemedi. Süreli yayınların denetimini gerçekleştiren ve her an

ulusal toplu kataloğa dönüşebilecek süreli yayınlar veri tabanlarının varlığı hemen hemen yok gibidir. Varolanlar da bağımsız çalışmalar olup hizmet verdiği kullanıcı kitlesi sınırlıdır. Bu gibi veri tabanları, bugüne değin üniversite kütüphanelerimizde oluşturulmuş olmalıydı. Çünkü bu gibi veri tabanlarının varlığı Internet olanaklarını anlamlı hale getirmektedir. Elektronik ortamda değişebileceğiniz bu türlü bilgileriniz yok ise Internet'in varlığı da bir anlam taşımaz.

Öte yandan Internet'e erişebilen kütüphanecilerin sayısı da önemlidir. Acaba kaç kütüphaneci Internet ortamındaki bilgi kaynaklarına rahatça erişebilmektedir? Erişebilenlerin Internet'i sağlıklı ve etkin bir şekilde kullandıkları söylenebilir mi?

Tüm bu sorunlar; Ankara'da bulunan üniversite kütüphanelerinde Internet kullanımı ve kütüphane hizmetlerindeki uygulamalarının incelenmesinin ve kütüphanecilerin konu ile ilgili eğitimlerinin hangi düzeyde olduğunun saptanmasının zorunlu olduğunu göstermektedir.

Bu araştırmanın amacı, bugüne değin üniversite kütüphanelerinde Internet ile ilgili herhangi bir çalışmanın olup olmadığını saptamak ve bu konuda üniversite kütüphanelerinde yapılması gerekenlere meslektaşlarımızın dikkatini çekmektir. Internet'in sağlamış olduğu olanaklardan yararlanarak kütüphane hizmetlerinde yapılan değişiklikleri belirlemek, bu yüzden üniversite kütüphanelerinde, varsa, uygulamaya konulan düşünceleri, projeleri ya da tasarımları açıklığa kavuşturmaktır.

Kütüphanecilerin konuyla ilgili eğitim alıp almadıklarını belirlemek, aldılar ise ne tür bir eğitim programına devam ettiklerini saptamak amaçlarımız arasındadır. Bu eğitim programının şimdiye kadar kimler tarafından desteklendiğini bilmek ve bundan sonra eğitim programlarının kimler tarafından desteklenmesi gerektiği konusunda kütüphanecilerin görüşlerini almak, yine amaçlarımız arasındadır.

Bu açıklamalardan sonra amaçlarımızı şu şekilde özetleyebiliriz:

– Internet ve Internet'in kütüphane hizmetlerinde sağlamış olduğu elverişlilik ortamını tanımlamak,

- Ankara'daki üniversite kütüphanelerinde bu ortamlardan nasıl yararlanıldığını saptamak,
- İnternet kullanım sürelerini ve maliyetini ölçmek,
- Üniversite kütüphanelerinde çalışan kütüphanecilerin İnternet ile ilgili eğitim gereksinimlerinin ne olduğunu ve bu eğitimin kimler tarafından desteklenmesi gerektiğini belirlemek.

Bu nedenle; belirttiğimiz bu sorunlara yanıt olabilecek temel hipotezimiz şöyle saptanmıştır: “Ankara'daki üniversite kütüphaneleri İnternet olanaklarından yeterince yararlanamamaktadırlar.” Çünkü;

–Ankara'daki çoğu üniversite kütüphanelerinin bilgi kaynakları İnternet aracılığıyla kullanıma açık değildir.

–Ankara'daki çoğu üniversite kütüphanesinde bulunan bilgisayar ve uzak-iletişim (telekomünikasyon) donanımı yetersizdir.

–Ankara'daki üniversite kütüphanelerinde çalışan çoğu kütüphanecilerin İnternet ile ilgili bilgileri ve bu konudaki eğitimleri yetersizdir.

1.3. ÇALIŞMANIN ALANI VE KAPSAMI

Araştırma alanını Ankara'daki altı üniversiteye ait (Hacettepe Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Bilkent Üniversitesi, Başkent Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi) kütüphaneler (merkez, fakülte, bölüm, enstitü, yüksek okul) oluşturmaktadır. Ayrıca araştırma kapsamına, üniversitelere hizmet sunduğu için Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Dokümantasyon Merkezi de dahil edilmiştir.

Araştırma alanının Ankara olarak sınırlanmasının nedeni, Ankara'da büyük üniversitelerin olması ve bu üniversite kütüphanelerinde çalışan büyük bir kütüphaneci grubunun bulunmasıdır.¹ Ayrıca bu üniversitelerden Ankara Üniversitesi

---

¹Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği (ÜNAK)'nin üye listesinden Ankara'daki üniversite kütüphanelerinde 148 kütüphanecinin çalıştığı saptanmıştır.

ve Gazi Üniversitesinin kampus esasına dayalı olmayıp dağınık fakülteler halinde olmaları araştırma kapsamına giren kütüphane ve kütüphaneci sayısını artırmıştır.

Çalışmada zaman yönünden bir sınırlamaya gidilmemiştir. Çünkü Internet ülkemiz üniversite kütüphaneleri için yeni bir olgudur.

1.4. YÖNTEM

Araştırmada betimleme yöntemi kullanılmıştır. Betimleme “olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların ‘ne’ olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışan incelemelerdir. Bunlar nedir? sorusuna cevap bulmaya yöneliktirler. Bununla mevcut durumlar, koşullar, özellikler aynen ortaya konmaya çalışılır. Betimleme araştırmaları, mevcut olayların daha önceki olay ve koşullarla ilişkilerini de dikkate alarak, durumlar arasındaki etkileşimi açıklamayı hedef alır” (Kaptan 1991:59).

Çalışmaya başlarken kapsamlı bir yayın taraması yapılmıştır. Edinilen bilgiler ışığında bir anket formu hazırlanmıştır. (Bkz. Ek-1)

Ankette 7’si açık uçlu olmak üzere 45 soru sorulmuştur. Anketin daha sağlıklı bir sonuç vermesi açısından Bilkent Üniversitesi kütüphanecileri üzerinde pilot bir uygulama yapılmıştır. Gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra anket formları yeni şekli ile, YÖK Dokümantasyon Merkezine ve Ankara’daki diğer üniversite kütüphanelerine dağıtılmıştır.

Anket formu bu üniversite kütüphanelerinde çalışan 111 kütüphaneciye dağıtılmış ve bunların 78’inden yanıt alınmıştır. Bu yüzden araştırmaya katılım % 70.2 olarak gerçekleşmiştir.

Anketin yanı sıra üniversite kütüphanelerinin yöneticileri ile görüşmeler de yapılmıştır.

1.5. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ

Bu araştırma 7 bölümden oluşmaktadır. 1. Bölümde konunun önemi, çalışmanın amacı, alanı ve kapsamı, araştırmada kullanılan yöntemler ve yararlanılan kaynaklar hakkında bilgi verilmiştir.

2. Bölümde İnternet kısaca tanıtılmakta; İnternet'in tanımı, yapısı ve İnternet araçları hakkında detaylı bilgiler verilmektedir.

3. Bölümde İnternet'in kütüphane hizmetlerine katkıları tartışılmakta ve çeşitli ülkelerden örnekler verilerek, bir araç olarak İnternet'ten kütüphane hizmetlerinde nasıl yararlanıldığı anlatılmaktadır.

4. Bölümde araştırma ayrıntılı olarak tanıtılmakta, soruna yaklaşım, veri toplama teknikleri ve bunların değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulacak etmenlere değinilmektedir.

Bu araştırmadan elde edilen bulgular 5. Bölümde verilmekte ve Ankara'daki üniversite kütüphanelerinde İnternet ile ilgili olarak yapılan çalışmalar anlatılmaktadır. Bu bölümde ayrıca kütüphanecilerin İnternet'ten nasıl haberdar oldukları ve bu konuda almış oldukları eğitim programlarının neler olduğu anlatılmıştır. Varsa kütüphanecilerin İnternet eğitim gereksinimlerini hangi kişi ya da kuruluşların üstlenmesi gerektiği konusundaki bulgular sunulmuştur.

6. Bölümde elde edilen bulguların değerlendirmesi yer almaktadır.

7. Bölümde sonuç ve önerilere yer verilmektedir.

1.6. TERMİNOLOJİ

Kütüphanecilikle ilgili olarak yapılan araştırmalarda kuşkusuz Berin U. Yurdadoğ (1974)'un Kitaplıkbilim Terimleri Sözlüğü terminolojik kontrol için gerekmektedir. Bilgisayar-İnternet ilişkisi, bilgisayar bilimleri ve bilişim

terminolojisi için ise Tan Deniz Sarihan (1995)'ın Herkes için Internet adlı eserinde vermiş olduğu terminolojik dizinden ve Aydın Köksal (1981)'ın Bilişim Terimleri Sözlüğü'nden yararlanılmıştır. Ayrıca Faruk Çubukçu (1991)'nın Ansiklopedik Bilgi İşlem Terimleri Sözlüğü terminolojik kontrol için yararlı olmuştur.

İngilizcede geçen ve Türkçeye çevrildiğinde anlamından değer yitiren bazı sözcükler İngilizcesi ile beraber kullanılmıştır.

1.7. KAYNAKLAR

Bu çalışma için gerekli olan yayın taramalarından birincisi; LISA-Library and Information Science Abstracts'ın 1969-1992 zaman dilimini kapsayan CD-ROM ortamından gerçekleştirilmiştir. Bu tarama sonucu 43 makale, monograf, bildiri vb. kaynak elde edilmiştir. LISA'nın 1993'ten günümüze kadar olan ciltleri ise elle taranmıştır.

1986-1994 yıllarını kapsayan "Social Science Citation Index CD-ROM" adlı kaynaktan ikinci bir yayın taraması gerçekleştirilmiştir. Buradan bulunan kaynakların çoğu LISA'dan seçilen kaynaklarla çakışmış, ancak bibliyografik denetim açısından yararlı olmuştur.

Türkiye Makaleler Bibliyografyası ve Türkiye Bibliyografyası 1980-1989 yılları arasında taranmıştır. Ancak söz konusu kaynakların güncel olmaması ve Internet olgusunun yeni olmasından dolayı bu kaynaklarda konu ile ilgili herhangi bir bibliyografik künyeye rastlanmamıştır.

Türk Kütüphaneciliği dergisinin (eski adı Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni) 1980-1996 yılları arasındaki ciltleri taranmış; Yaşar Çelik (1995)'in "Internet: Kütüphane Hizmetine Katkıları" adlı çalışmasına rastlanmıştır. Ayrıca Hatice K. Bahşıoğlu, Yaşar Çelik ve Müjgan Şan (1995) 17-18 Kasım 1995'te yapılan 1. Türkiye'de Internet Konferansı'nda "Kütüphane / Bilgi Merkezlerinde Internet Kullanımı ve Geleceği" adlı ortak bir bildiri sunmuşlardır.

BÖLÜM 2

İNTERNET

2.1. GİRİŞ

Bilginin çok hızlı üretildiği bir çağda yaşamaktayız. Hızlı üretilen bazı bilgiler yine hızla geçerliliğini yitirebilmektedir. Bu nedenle üretilen bilgilerin kişi ve kuruluşlar arasındaki değişimi hızlı ve çabuk olmalıdır. Bilgi ve iletişim teknolojisindeki son gelişmeler bu olanakları bugün sağlamaktadır. İnternet, canlı, dinamik ve hızla gelişen görüntüsü ile elektronik bir kütüphane gibidir. Bu özelliği İnternet'i bilgi değişiminde ve iletişimde kullanılan en büyük bilgisayar ağı konumuna getirmiştir.

Coursey (1991), İnternet'in büyük bir araştırma aracı olarak hızlı bir şekilde yaygınlaştığını ileri sürerek; "o düşüncelerin otoyoludur. O, ulusun bilim adamları için kollektif bir beyin ve belki de dünyanın en büyük ilan tahtasıdır..." demiştir (Coursey 1991 : 48).

İnternet'te metin türü bilgilere ek olarak, grafik, görüntü, ses ve canlandırma içeren çokluortam (multimedia) bilgiler de bulunmaktadır. Hangi tipte, hangi işletim sisteminde olursa olsun bilgisayarlar kullanılarak dünyanın öbür ucundaki kütüphane kataloglarını karıştırmak, bilimsel makale ve raporları incelemek, yüzlerce çeşit konu ile ilgili tüm ülkelerden binlerce kişi arasında gerçekleşen tartışmalara katılmak, içinden çıkılamayan soruları yanıtlamak olanaklı hale gelmiştir.

2.2. İNTERNET NEDİR?

İnternet'i tanımlamak için çeşitli metaforlar kullanılmaktadır. Sarıhan (1995)'a göre İnternet insan vücudundaki biyolojik sisteme benzetilmektedir:

Hücre ve organlarımız bir taraftan diğerleri ile iletişim kurarken bir yandan da kendi başına çalışır. Diğer organların sayısını, vücutla irtibat halinde olup olmadığını bilemezler. Herhangi bir hücre ölürse ve sistem dışında kalırsa diğer hücrelerin haberi bile olmaz. İnternet'e bağlı bilgisayar sistemleri de bu hücre ve organlara benzer,

bir taraftan kendi başlarına bağımsız olarak çalışmaya devam ederken bir taraftan da diğer sistemlerle ilişki kurarlar. Bunu yaparken Internet'e bağlı kaçtane bilgisayar var, diğer bilgisayarlar çalışıyor mu, Internet'e bağlantıları devam ediyor mu bilmeleri gerekmez (Sarıhan 1995 : 17).

Internet "ağların ağı" olarak bilinir. Dünya çapında 30 milyon ayrı ağ (federal, ulusal, bölgesel ağ ve kampus ağı) ve 10 milyon bilgisayarı birbirine bağlamaktadır. Internet aracılığı ile yaklaşık 110 civarında ülke birbirine bağlıdır. Yine Internet aracılığı ile erişilebilen kişi sayısının 50 milyon civarında olduğu sanılmaktadır (Tonta 1996 : 3-4).

2.3. INTERNET'İN TARİHÇESİ

1969'da Amerika Birleşik Devletleri Savunma Bakanlığı çeşitli bilgisayar bilimleri ve askeri araştırma projelerini desteklemek için ARPANET adında paket anahtarlamalı bir ağ oluşturmuştur. Bu ağ ABD'deki diğer üniversite ve araştırma kuruluşlarının değişik tipteki bilgisayarlarını içererek büyümüştür. Bilgisayarlar arasındaki iletişimi kolaylaştırmak amacı ile 1973 yılında İletim Kontrol Protokolü (TCP-Transmission Control Protocol) geliştirme çalışmaları başlatılmış, 1983'te tüm ARPANET kullanıcıları İletim Kontrol Protokolü / Internet Protokolü (TCP-Transmission Control Protocol / Internet Protokolü) olarak bilinen protokole geçiş yapmışlardır.

Farklı topolojiler kullanan birçok küçük bilgisayar ağını geliştirilen bu iletişim protokolü TCP/IP ile birbirine bağlayan bilgisayar ağları topluluğu Internet olarak adlandırılmıştır. TCP/IP protokol kümesinde yaklaşık 100 protokol bulunur (Çağıltay 1995 : 1-2).

Internet popülerleştikçe Internet'e erişimi sağlayan ticari kuruluşlar ortaya çıkmaya başlamış ve araştırmacı olmayan kişiler de Internet'e bağlanma olanağı bulmuşlardır. Sonuç olarak Internet gittikçe daha organize, kullanımı kolay ve yaygın hale gelmiştir.

2.4. İNTERNET İLE NELER YAPILABİLİR?

İnternet ile kütüphane hizmetlerinde neler yapılabileceği 3. Bölümde detaylı olarak açıklanmıştır. Ancak burada İnternet ile yapılabilecek bazı hizmetlere genel olarak değinmek uygun görülmüştür.

İnternet'i kullanarak meslektaşlarla haberleşilebilir, makale, kitap, yazılımlar ve bazı veriler değişilebilir. Tartışma ve haber listelerine katılarak gelişmeler izlenebilir, soru sorulabilir ve yardım alınabilir. Dünyanın çeşitli yerlerindeki veri tabanlarına erişilebilir, kütüphane çevrimiçi katalogları taranabilir ve edinilen bibliyografik bilgilerle bu kaynakları ısmarlama işlemi yapılabilir. İnternet ayrıca bir rehber niteliği taşımaktadır. İnternet aracılığıyla kuruluşların, bilim adamlarının ve mesleklerinde uzmanlaşmış bazı kişilerin adresleri bulunabilir. Günümüzde İnternet kullanılarak karşılıklı konuşulabilir, hatta üniversitelerden ders bile alınabilir (Global Network Academy) (Akgül 1994 : 1).

2.5. İNTERNET ARAÇLARI

İnternet araçlarını anlatmak için bazı kaynaklar araştırılmış, İnternet araçlarına değgin bilgiler edinilmiş ve aşağıdaki gibi özetlenmiştir. Yararlanılan kaynaklar şunlardır: *The Whole Internet* (Krol 1992), *İnternet El Kitabı* (Tennant, Ober ve Lipow 1996), *Herkes İçin İnternet Rehberi* (Pitter ve Diğerleri 1995), *İnternet: Bilgiye Erişimin Yeni Araç ve Olanakları* (Akgül 1994), *Herkes İçin İnternet* (Çağıltay 1995), *İnternet Bağlantısı ve İnternet Servisleri* (TÜBİTAK 1994), *Herkes İçin İnternet* (Sarıhan 1995) ve *İnternet ve Uygulamaları* (Tonta 1996).

İnternet'in 3 temel aracı vardır. Bunlar elektronik posta, telnet ve dosya aktarma protokolü'dür. Bu temel araçların işlevlerini genişletmek ve kolaylaştırmak amacıyla başka yan araçlar da geliştirilmiştir. Bunlar Listserv, Usenet, Archie, Wais, Gopher, Hytelnet ve WWW (World Wide Web) olarak bilinirler. Bu temel araçlar ve sonra geliştirilen diğer İnternet araçlarına değgin bilgiler aşağıda açıklanmıştır.

2.5.1. ELEKTRONİK POSTA / E-POSTA (ELECTRONIC MAIL / E-MAIL)

E-posta İnternet kullanıcılarının birbirleri ile haberleşmek için kullandıkları İnternet aracıdır. E-posta, meslektaşlar arasında iletişim kurmak, bazı sorunları paylaşmak için kullanılan İnternet'in en gözde kullanım aracıdır. E-posta sayesinde coğrafi mesafeler kalkmış, meslektaşlar birbirleri ile daha çok şeyi paylaşır hale gelmişlerdir. E-posta'nın bir özelliği de kişiler arasında mesajların doğrudan iletilmesidir. Günlerce bir kağıt mektubu beklemek ve beklenen bu kağıda yazılacak yanıtın yine hangi formatta olacağını tartışmak gibi bir kaygı yoktur. Kişiler isteklerini ya da düşüncelerini direkt olarak bilgisayara yazarak hızlı bir şekilde bir diğer kullanıcıya aktarabilmektedirler. Yanıt verilmek istendiğinde elektronik dönüş adresi bilgisayar münüsüne yerleştirilmiş vaziyettedir ve bu tür işlemlerle kişiler zamandan kazanmakta ve sıkıcı işlemlerle boğuşmamaktadırlar.

E-posta ile bir mesaj gönderilebildiği gibi bir bilgisayar dosyası, rapor, makale ya da bir elektronik derginin tamamı gönderilebilmektedir.

2.5.1.1. TARTIŞMA / HABER LİSTELERİ

İlk bakışta e-postanın yalnızca bir haberleşme olanağı olduğu düşünülebilir. Oysa e-posta coğrafi mesafeleri ortadan kaldırarak ortak ilgiye sahip kişileri biraraya getirir ve bu kişilerin düşüncelerini birbirleriyle paylaşmalarını sağlar.

Birçok araştırmacı ve bilim adamı belli konulardaki felsefi sorunların ve araştırma sorularının tartışıldığı elektronik tartışma listelerine üyedirler. Benzer bir biçimde, sosyal ve kültürel konularla ilgili olarak daha genel-geçer sorunları tartışmak için haber grupları bulunmaktadır. Dünyada yaklaşık 13000 civarında tartışma listesi ve haber grubu bulunduğu sanılmaktadır. Bu tartışma ve haber gruplarında sunulan düşüncelere ait bilgiler belirli kütüklerde bulunmaktadır ve bu kütükler geriye dönüşlü bir şekilde taranabilmektedir. Ayrıca tarama sonucu edinilen bilgileri kişiler istediklerinde kendi bilgisayarlarına aktarabilmektedirler.

Listeye gönderilen herhangi bir mesajı alabilmek için listeye üye olmak gereklidir. Çünkü bu listeye gönderilen herhangi bir mesaj tüm liste üyelerine

otomatik olarak dağıtılmaktadır. En yaygın olan liste yönetim yazılımları Listserv, Listproc ve Majordomo'dur.

Türkiye'de kütüphanecilikle ilgili bir tartışma listesi olarak KUTUP-L ODTÜ'de hizmet vermektedir. INET-TR Internet ile ilgili düşüncelerin paylaşıldığı başka bir tartışma haber listesidir.

Usenet ise herhangi bir konu ile ilgili kişilerin tartışabileceği başka bir ortamdır. Burada abonelerin bir listesi yoktur; bunun yerine, kullanıcılarına binlerce tartışma grubuna erişim olanağı sağlayan bilgisayarlar vardır. Bu bilgisayarlar gönderilen tüm mesajları toplamaktadır. Dolayısıyla Usenet bir bülten tahtası gibidir. Kişiler kendi düşüncelerini bu bülten tahtasına yollayarak tartışmaya katılabilirler. Usenet üzerinde çeşitli konularda yaklaşık 8000 haber grubu bulunmaktadır. Burada kişilerin haberleri alabilmeleri için Listserv'deki gibi üye olmaları gerekmez. Kişiler kendi istekleri ile bu haberleri okumak için haberlerin bulunduğu ana bilgisayara erişirler.

2.5.2. TELNET

Telnet uzak uçlara bağlantı sağlamaya yarayan bir Internet protokolüdür. Telnet protokolü ile Internet üzerinde bulunan diğer bilgisayarlara erişilebilir ve, o bilgisayarın bir ucu imişçesine bilgisayarda bulunan bilgilerden yararlanılabilir. Teknik olarak Internet üzerindeki her bilgisayara telnet aracılığıyla erişilebilir. Ancak Dialog, RLIN ve OCLC gibi sistemlerden yararlanabilmek için bir kullanıcı şifresi edinmek gerekmektedir. Bu kullanımlar paralıdır. Ancak herkesçe erişilebilir çevrimiçi katalog (OPACs / Online Public Access Catalog)'lara herhangi bir ücret ödmeden erişilebilir. Bunlar daha çok genel kullanıma açık üniversite kütüphanelerinin çevrimiçi kataloglarıdır.

Uzakta bulunan bir bilgisayara erişilmek istendiğinde; girilecek olan komut "telnet <makine adı veya sayısal adres>"tir. Örneğin, ODTÜ çevrimiçi kataloğuna "telnet beluga.cc.metu.lib.edu.tr veya telnet 144.122.1.103" komutunu yazarak erişilebilir.

2.5.3. DOSYA AKTARMA PROTOKOLÜ (FILE TRANSFER PROTOCOL / FTP)

Dosya aktarma protokolü, uygulama protokolü kullanılmaya başlandıktan sonra ftp olarak anılmaya başlanmıştır. Bu protokolün amacı; bir bilgisayardan bir diğerine dosya taşıma işini gerçekleştirmektir. İki ayrı bilgisayarın nerede olduklarının önemi olmadığı gibi, birbirlerine nasıl bağlı oldukları ve hangi işletim sistemini kullandıkları da önemli değildir. Böylelikle her iki bilgisayar dosya aktarma protokolü (ftp) sayesinde Internet'e erişebilir ve ftp komutu kullanarak dosyalar aktarabilirler (Krol 1992 : 59).

Bir bilgisayardan herhangi bir dosya alabilmek için kuşkusuz o bilgisayara öncelikle bağlanmak gereklidir. Bağlandıktan sonra sıra aktarmak istenilen dosyaya gelir. Bazı dosyaları aktarmak için öncelikle dosyayı aktarmak isteyen kişinin o bilgisayar üzerinde bir hesabının olması gerekir. Aksi takdirde dosyanın aktarılmasına izin verilmez. Yalnız bazı bilgisayarların yöneticileri belgeleğin, yazılımların ve diğer dosyaların dağıtımını amacıyla makinelerinde adsız (anonymous) olarak erişilebilen bazı alanlar belirlemişlerdir. Bu alanlardan dosyalar kolaylıkla aktarılabilir. Bu hizmet genel olarak adsız ftp (anonymous ftp) ya da anonim ftp diye adlandırılmaktadır.

Archie, McGill Üniversitesi Unix Destek Grubu tarafından geliştirilmiştir. 'Adsız ftp' arşivlerinde bulunan dosyaları bir veri tabanında tutan ve bu dosyaların sorgulanmasını sağlayan bir istemci/sunucu (client/server) modelidir. Archie dünyanın çeşitli yerlerinde oluşan 1 milyondan fazla dosyayla ilgili dizin bilgilerini içermektedir. Archie ayrıca tüm dünyayı izleyerek veri tabanındaki dosyalarla ilgili dizin bilgilerini ayda bir güncelleştirme işlemini de yapmaktadır.

2.5.4. GENİŞ ALAN BİLGİ SİSTEMİ (WAIS / WIDE AREA INFORMATION SYSTEM)

WAIS, Internet arşivlerinde bulunan belgelerin anahtar sözcüklerle taranmasına olanak sağlayan dağıtık bir tarama ve dosya erişim sistemidir. WAIS, Archie'den farklı olarak tam metinde geçen anahtar sözcüklerle tarama yapma olanağı da sağlar. Bu işlemlerde Z39.50 olarak tanımlanan, kütüphanecilerin katkısı ile geliştirilen ve bir

bilgisayarın bir başka bilgisayardan nasıl arama yapacağını tanımlayan bir protokol kullanılır.

WAIS, bilgi Internet üzerinde nerede olursa olsun bu bilgiyi bulmaya olanak sağlar. Çünkü WAIS arama işlemini de gerçekleştirmektedir.

2.5.5. GOPHER

Gopher, Internet üzerindeki bilgilere hiyerarşik mönüler halinde erişilmesini sağlayan dağıtık bir belge arama ve erişim sistemidir. Gopher Internet kullanmaya yeni başlayanlara da ayrı bir kolaylık sunar. Çünkü gopher mönüler yardımıyla çalışır ve bir dizi komut kullanmaya gerek yoktur. Internet üzerindeki tüm bilgilere gopher kullanılarak erişilebilir ve telnet ya da ftp ile elde edilmeye çalışılan herhangi bir hizmet gopher üzerinden gerçekleştirilebilir. Çünkü belli bir belgeye erişmek için telnet, ftp vb. bir araç kullanılması gerekiyorsa gopher aracı bunu bilir ve kullanır.

Veronica ve Jughead gopher aracının arama yazılımlarıdır. Gopher'da bir dizi mönü izlenerek herhangi bir materyale erişiliyordu. Bu mönü dizilerinden kurtulmak ve "and", "or", "not" vb. Boole işlemlerini kullanabilmeye olanak tanıyan bir yazılım gereksinildiğinden Veronica (Very Easy Rodent Oriented Net-Wide Index, to Computerized Archives) yaratıldı. Jughead ise, (Jonzy's Universal Gopher Hierarchy Excavation and Display: Jonzy'nin evrensel gopher hiyerarşisini bulma ve gösterme programı) Veronica'nın bir benzeridir. Ancak jughead, Veronica'nın yaptığını gopher uzayında belli bir alt küme içinde gerçekleştirir.

2.5.6. WORLD WIDE WEB (WWW)

WWW, Cenevre'de bulunan Avrupa Parçacık Fiziği laboratuvarlarında geliştirilmiş hipermetin (hypertext) adı verilen bir sistemin üzerine kurulmuştur. Bilgisayarlar arasında bir Hipermetin Aktarım Protokolü (HTTP: HyperText Transfer Protocol) kullanılır. Bu sayede bilgisayarlar kendi aralarında paylaşmak istedikleri bilgileri birbirlerine sunarlar. Bilgilerin ses, görüntü, metin vb. olmasına herhangi bir

engel yoktur. Her türlü ortamdaki bilgiyi bilgisayarlar arasında değişebilmek mümkündür.

WWW işlevsellik açısından gopher'a benzer. Ancak WWW gopher'dan daha fonksiyonel ve kullanımını kullanıcılar için daha kolay (user friendly) bir Internet aracıdır. Gopher'da mönü temelli bir erişim söz konusu idi. Oysa WWW yardımıyla erişilmiş bir belgenin üzerinde gösterilen referans noktalarına bir tuş ya da fare (mouse) tıklaması ile erişilebilmekte ve istenildiğinde geriye dönülebilmektedir.

WWW'nin en önemli avantajlarından birisi de, gopher, WAIS, adsız ftp, usenet vb. Internet araçlarının kendisi üzerinden kullanılabilmesidir.

2.6. INTERNET'E BAĞLANTI BİÇİMLERİ

Internet'e bağlantı üç ayrı şekilde olabilir: (TÜBİTAK 1994)

1.Çevirmeli bağlantı (Dial-up) : Kişisel bilgisayarı ve modemi olan herkes normal telefon hatlarını kullanarak Internet'e bağlanabilir. Bu durumda bilgisayarın tıpkı telefon abonesiymiş gibi bir numarası olur. Bu numaraları çevirerek bilgisayarlar arasında iletişim kurulabilir.

2.Kiralık hat (Leased-line) : Belirli sabit bir hızı koruyan ve iki bilgisayar arasında kurulan özel PTT hattıdır. Bu hat sürekli olarak açıktır ve başkası tarafından kullanılamaz. Aylık belli bir ücrete tabidir. İletişimi kurulacak olan her iki bilgisayara da iki ayrı modemin takılması zorunludur.

3.TURPAK (X.25) : Paket Anahtarlama Ağ Arabirimi (Packet Switched Data Network Interface) olarak adlandırılan X.25, bilgisayarlar arasında bağlantı kurmaya yarayan ve aynı zamanda haberleşme için kullanılan bir ağıdır. Bu ağ her ülkenin posta idaresine ait olan taşıyıcı bir ağıdır. Bu ağ, her ülkede ayrı bir adla anılır. Örneğin; Türkiye'de TURPAK, İtalya'da ITAPAK olarak anılmaktadır.

2.7. TÜRKİYE'DE INTERNET

Türkiye'nin Internet bağlantısını sağlamak için 1991 yılı içinde Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) ve Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu

(TÜBİTAK) bir araya gelerek TR-NET adlı bir proje grubu oluşturmuşlardır. Bu proje grubunun amacı Internet bağlantısını bir an önce sağlamak ve ülke içerisinde kullanımını yaygınlaştırmak olarak belirlenmiştir. 1991 yılında başlayan çalışmalar 12 Nisan 1993 tarihinde sonuçlanmış, 64Kbit/s hızındaki ODTÜ - Washington NSFNET (National Science Foundation Network) bağlantısı gerçekleştirilmiştir. Bu bağlantının erişim hızı Ekim 1995'de 128 Kbit'e çıkarılmıştır. 1994 yılının başlarında Ege Üniversitesiyle Almanya arasında 64 Kbit'lik bir bağlantı daha sağlanmıştır.

Bilkent, Boğaziçi ve Koç Üniversiteleri kendi Internet bağlantılarını TR-NET'ten ayrı bir biçimde gerçekleştirmişlerdir.

TR-NET'in yurt dışı PTT hattının ücreti (ODTÜ - Washington hattı) TÜBİTAK tarafından ödenmekte idi. TR-NET'in Internet'e bağlanan firma, kişi ya da bazı kuruluşlardan elde ettiği gelir kaynakları olmuştur. Ancak bu kaynaklar yalnızca Internet altyapısının geliştirilmesi yönünde harcanmıştır.

PTT'nin Telefon ile ilgili bölümü özelleştirildikten sonra Türk Telekom (TT) A.Ş. kurulmuştur. TT'nin açmış olduğu Türkiye Internet Omurgası (TurNet) ihalesini Sprint-Kasko-ODTÜ² konsorsiyumu kazanmıştır. Bu konsorsiyum Türkiye'nin Internet bağlantı hızını saniyede 2 Megabit'e çıkarmayı amaçlamış ve bu konuda çalışmalarını sürdürmüştür (Tonta 1996 : 6). Bu konsorsiyum kuruluşundan 6 ay sonra özel bir firmaya dönüşecek ve bu firma TurNet'in operasyonlarından sorumlu olacaktır. Kurulması planlanan ulusal ağın (Türkiye Internet Omurgası/TurNet) Haziran 1996 tarihinde bitirilmesi öngörülmüş ve tam kapasite ile faaliyete geçeceği açıklanmıştır. Ancak firmalaşma aşamasında ODTÜ bu konsorsiyumdan ayrılmak istemiş ve desteğini dışardan sürdüreceğini açıklamıştır (Computerworld 1996 a :10).

TÜBİTAK ise TR-NET'ten tamamen çekilmiştir. Çünkü TÜBİTAK "Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi"ni oluşturma çalışmaları içindedir ve ileriye yönelik, iyi planlanmış yeni bir alt yapı hedeflemiştir (Computerworld 1996 a :10).

---

²Sprint ve Kasko bir araya gelerek "Global One" adlı ticari bir firma olmuşlardır.

BÖLÜM 3

İNTERNET'İN KÜTÜPHANE HİZMETLERİNE KATKILARI

3.1.GİRİŞ

Yeni bilgi teknolojisi doğal olarak bilgi alt yapısının değişmesine yol açmıştır. Kütüphaneciler değişik ortamlarda üretilen ve depolanan bilgileri kullanıcılarına sunmak için yeni bir mücadeleye başlamışlardır. Her şeyi ile yenilenen iletişim ağları ve bilgi ağları, bilgi otoyollarını (Information Superhighways) oluştururken kütüphaneciler de bu otoyollar üzerinde görevler üstlenmişlerdir. Bu görevlerin en önemlilerinden birisi Internet ortamına sunabilmek için sahip olunan kaynakları, gerekli olan formlara dönüştürmektir.

Caroline R. Arms; *Campus Strategies for Libraries and Electronic Information* (Elektronik bilgi ve kütüphaneler için yerleşke stratejileri) (Arms 1990) adlı kitabında ABD'deki 10 üniversite kütüphanesinde meydana gelen değişikliklere nasıl uyum sağlandığını ve bu kütüphanelerin kullanıcılarına daha iyi bir hizmet sunabilmek için hazırlamaları gereken elverişli ortamların neler olabileceğini tartışmıştır.

Atılması gereken ilk adım şöyle belirlenmiştir:

Kütüphane genel kataloğu, kampus içindeki yerel ağ üzerinden erişilebilecek şekilde organize edilmelidir. Bir sonraki adım ise, danışma hizmetinde kullanılan veri tabanları ve diğer bibliyografik veri tabanlarının bu yerel ağ'da erişim ortamına açılmasıdır (Arms 1990 : 15).

Böylelikle araştırmacılar, üniversite öğretim elemanları kütüphane dermesinde bulunan herhangi bir kaynağa ofislerindeki bilgisayarlardan erişebilir ve ödünç alma isteğini e-posta olanağı ile karşılayabilir hale gelebilirler.

Kütüphanelerde "dijital formda bulunan ve bu şekilde depolanan muhtevalar; geleneksel kütüphane formatlarından çok daha kolay kopyalanıp çoğaltılabilir ve günlenebilirler. Bilgisayar dosyaları düzenli olarak yedeklenebilir ve daha uzun süre dayanabileceği yeni bir ortama taşınabilirler." (Dowlin 1995:412). Herkesçe erişilebilen çevrimiçi kataloglar Dowlin'in anlattıkları gibidir. "Kütüphaneler genel kataloglarını herkesçe erişilebilir çevrimiçi katalog (OPACs- Online Public Access

Catalogs)'lara dönüştürerek hem veri tabanlarına elektronik bir geçit olarak kullanmakta hem de daha büyük bilgi ağlarında erişilen bir uç haline gelmektedirler. Büyük bir çoğunluğun kullandığı bu kataloglar Internet ile iletişimin birinci noktası haline gelmiştir (Dowlin 1995 : 413).

Yazılım sektöründeki gelişmelerin devam etmesi, Internet'te erişilebilen çevrimiçi katalogların artması, depolama maliyetinin ucuzlaması ve Internet kullanımının yaygınlaşması ile ağlar üzerinde çevrimiçi katalogların ürünü olarak her tipte, her kalitede ve her büyüklükte veri tabanı görmek mümkün olabilecektir. Ağlar üzerinde iletişim potansiyelinin artırılması, ortaklaşa veri tabanı hazırlamaya olanak tanıyacaktır. Dünyanın çok farklı yerlerinde bulunan uzmanlar bu veri tabanlarına katkıda bulunabileceklerdir. Gelecekte oluşacak ya da şu andaki elektronik kütüphaneler bu veri tabanlarından bir çoğunu ellerinde bulundurabileceklerdir (Nottes 1993 : 110).

Günümüzde yüzlerce kütüphane kataloğu Internet üzerindedir. Bir caddeyi karşıdan karşıya geçer gibi bir kıtadan bir diğer kıtaya geçip sanki o kütüphanede imişçesine çevrimiçi kataloglar sorgulanabilmektedir. İstenilirse Colorado Üniversitesi'nde oluşturulan CARL (The Colorado Alliance for Research Libraries) sisteminin UnCover veri tabanından çeşitli makaleler incelenebilmekte, sonuçlar taramanın gerçekleştiği bilgisayara aktarılabilen ve hatta istenilirse gerekli olan ücret kredi kartı ile ödenebilmektedir (Valauskas 1994 : 25).

Internet aracılığıyla, dünyadaki akademik ve araştırma kütüphanelerinin çevrimiçi kataloglarından kitapların bibliyografik kayıtlarına erişilebilmektedir. Bu kaynaklarla, bibliyografik künyeler doğrulanabilmekte, bulunması güç olan bazı kaynakların nerede olduğu belirlenebilmektedir. Bu kataloglardan seçim yapılarak bibliyografyalar oluşturulabilmektedir. Yeni çıkan kitaplar kontrol edilebilmekte ve yine Internet aracılığı ile satın alma işlemleri gerçekleştirilebilmektedir.

Tüm bu olanaklar geleneksel kütüphane işlemlerinde kütüphanecilerin görevlerini az hata ile, doğru olarak, daha rahat ve daha kısa bir zamanda yapmalarını sağlamaktadır.

3.2. KÜTÜPHANELER VE KÜTÜPHANECİLER NİÇİN İNTERNET KULLANIYORLAR?

Kütüphaneciler bir danışma/referans aracı olarak henüz basılmamış ama güncel olan bazı kaynaklara erişimi sağladığı için İnternet'i kullanmaktadırlar. Bir iletişim aracı olarak İnternet telgraf, faks yerine geçebileceği için, kütüphaneciler belge dağıtımını yapmak ve meslektaşları ile iletişim kurabilmek için İnternet'i kullanmaktadırlar.

Bu konuda bir çok yaklaşım olmakla birlikte, net ve somut önerilerle bir çalışma ortaya koymuş olan Türk kütüphanecilerinden birisi Yaşar Çelik'tir. Yazar makalesinde konuya geleneksel kütüphane işlemleri açısından yaklaşarak sipariş edilecek kitapların seçim işlemlerinin, çok güncel bilgilerden yapılabilmesi için telnet aracı kullanılarak "locis.loc.gov" adresi ile Amerikan Kongre Kütüphanesi kataloglarından yapılmasını önermekte, siparişlerin kontrolü ve eksiklerin istenmesi konusunda e-posta aracı ile dağıtımcı ve yayıncılarla ilişki kurularak sorunların çözülebileceğine değinmektedir (Çelik 1995 : 131).

Yazarın İnternet'in kütüphane hizmetine katkıları yönündeki görüşleri şöyle devam etmiştir:

Kütüphane katalogları ve Kataloglama-sınıflama hizmeti :

Kütüphaneler fiş kataloglarının yanı sıra mevcut kataloglarını elektronik ortama aktarmaktadır. Bu işlem bağımsız bilgisayarlara aktarmak şeklinde olabildiği gibi ağ sistemlerine aktarmak şeklinde de olmaktadır. İnternet ya da EARN'e bağlı sistemler de uygun yazılım sağlanmışsa etkileşimli olarak ya da e-posta ile tarama yapılabilmektedir. Yurt içi ve yurt dışından İnternet'te bulunan kütüphanelere www, telnet, gopher, e-posta ile ulaşılabilmektedir.

Kataloglama ve sınıflandırma hizmetinde ne kadar uzmanlaşırsa uzmanlaşırsın, yazarın ülkesi, doğum ve ölüm tarihi, ya da temel girişin nasıl olması gerektiği gibi sorulara aranan cevaplar zaman almaktadır. (...) Kongre kütüphanesi başta olmak üzere bir çok kütüphane katalog fişlerini elektronik ortama aktarmıştır. Buradaki bilgileri rahatlıkla transfer edebilmek mümkündür.

(...)

Okuyucu Hizmetleri :

Okuyucu hizmetleri yüzlerce kütüphane ve enformasyon servislerinden, istenilen konularla ilgili araştırma yapma, bibliyografik kimlik bilgilerine ulaşım, özet bilgiye ulaşım ya da bilginin tamamına ulaşım şeklinde olabilmektedir. (...)

Elektronik Kitaplar ve Elektronik Dergiler:

Gopher servislerine yerleştirilen elektronik kitap ve dergiler bulunmaktadır. Bunlar kutsal kitaplar, klasikler ya da belli konularda hazırlanmış dergiler şeklinde olmaktadır.

Kitap/Fotokopi Sağlama Hizmetleri :

Ülkemizde üniversite kütüphaneleri arasında kitap/fotokopi sağlama anlaşması gereği, bir kitap-fotokopi istekleri formu doldurularak yapılmaktadır. İnternet (...) ağına bağlı bulunan kütüphaneler hazır elektronik istek formu aracılığıyla bu işlemi yapabilirler. Bu ise araştırmacı için zaman kazancı demektir.

CD-ROM Tarama Hizmetleri :

Çok az kullanılan ve çok pahalı olan CD-ROM'ların alımları kütüphaneler arasında paylaşarak, ihtiyaç duyulduğunda taramalar ilgili kütüphanelerde yapılır. Sonuçlar e-posta olarak gönderilebilir.

İletişim:

Üniversitelerin yarısından fazlası İnternet ya da EARN'e bağlı bulunmaktadır. Kütüphanecilikle ilgili bir haberleşme/tartışma listesi olarak KUTUP-L Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde hizmet vermektedir. KUTUP-L'de haberleşme, tartışma, bilgi alışverişi, işbirliği gibi iletişim öğeleri yerine getirilebilir. (...) (Çelik 1995 : 132-133)

Değişik şekillerde sınıflandırılırsalar bile İnternet'in sunduğu olanaklar içerisinde kütüphane hizmetlerinin birbirine kaynaştığı gözlenebilir. Önceleri belge sağlama işlemlerini kütüphanelerin sağlama birimleri gerçekleştiriyordu. Şimdilerde ise danışma birimince yapılan yayın tarama sonuçları e-posta olanağı sayesinde direkt olarak elde edilebilmektedir.

Bu çalışmada İnternet'in kütüphane hizmetlerine katkıları aşağıdaki gibi değerlendirilmiştir.

3.3. SAĞLAMA İŞLEMLERİNDE İNTERNET KULLANIMI

Kütüphane otomasyonu ilk tartışıldığında, her kütüphane kendi gereksinimlerinin ne olduğunu tam olarak detaylandırmış ve sağlama işlemlerinde birçok model geliştirilmiştir. İş akışları bir şemaya bağlanmıştır (Boss 1982 : 16).

Hatta Kongre Kütüphanesi bile mükemmel bir sağlama otomasyon sisteminin iş akış şemasını oluşturmuştur (Library of Congress 1963). Kütüphane sağlama işlemlerindeki bu geleneksel modeller yıllarca standart bir işlem olarak kabul edilmiştir. İnternet'in gelişmesi ile sistem dramatik bir şekilde değişmiştir.

'Sanal kütüphane', (virtual library) uzaktan taranabilen kütüphane kataloglarına, şeffaf bir şekilde bağlanabilen sistemler olarak tanımlanmıştır (Saunders 1992 : 66). Bu sistem, çalışanları kendi işlerinde, performanslarında, yer ve zamanlarını kullanabilmelerinde özgür bırakmaktadır. Bu nedenle kütüphane hizmetlerinde artık kütüphanecileri sınırlayan bazı etmenler ortadan kalkmıştır.

İnternet'in sağladığı yenilikler sayesinde sağlama işlemlerinde olan değişiklikler aşağıda açıklanmıştır.

3.3.1.SAĞLAMA İŞLEMLERİNDE E-POSTA KULLANIMI

Geleneksel iletişim metodu (telefon, posta) yeni iletişim yöntemi ile kıyaslandığında yeni yöntemin açık bir yararı vardır. Birinci avantaj; sinirlendirici ve kişileri kızdırmaya yol açan telefon konuşmalarını önlemesidir (Crawford 1988 : 253-254).

Krol (1992), telefon, e-posta ve posta iletişim yöntemlerinin bir kıyaslamasını yapmıştır. Mektup ve kâğıt iletişimde en hızlı yolun e-posta olduğu sonucuna varmıştır (Krol 1992 : 91-92). Crawford (1988) da Krol gibi düşünmüştür: "E-posta, telefon zilinin çalmasından dolayı işlemlerin kesilmesini engeller, telefon konuşma sayısını azaltır, telaffuz ve sesten dolayı oluşan sorunları ortadan kaldırır" (Crawford 1988 : 253). E-posta ayrıca aynı anda birden fazla kişi ile iletişim kurmayı sağlar. Kâğıt posta ile e-posta olanakları karşılaştırıldığında da e-postanın hem daha hızlı hem de daha kolay gönderildiği görülmüştür. Ayrıca karşı tarafın da e-posta mesajını daha kolay aldığı ve daha kolay arşivlediği ve bu bilgiyi bir gruba daha çabuk aktardığı saptanmıştır (Crawford 1988 : 254-255).

Ladner ve Tillman (1993 a : 23) e-posta'nın zaman tasarrufu sağladığını, telefon konuşmalarını azalttığını ve telefon zilinin çalmasını engellediğini

yinelemişlerdir. Bu özelliklerinden dolayı e-posta'nın iletişim ortamında büyük avantajı olduğunu saptamışlardır.

İletişimde bu denli avantaj sağlayan Internet, sağlama işlemlerinde gereken iletişim işlemlerine de kolaylık getirmiştir. Böylelikle kullanıcılar satın alınmasını istedikleri kaynakları kütüphaneye e-posta yolu ile bildirebilirler.

E-posta'nın sağladığı ikinci büyük avantaj dağıtım işlemlerindedir. Dağıtım işlemlerinde e-posta, dağıtım ve alma zamanı sırasındaki problemleri ortadan kaldırmıştır (Marshall 1993 : 28).

3.3.2. SAĞLAMA İŞLEMLERİNDE UZAK GİRİŞ (REMOTE LOGIN) KULLANIMI

1992 yılında Blackwell North America firması, bir Internet arabirimi geliştirmiştir. "Bridges to Blackwell" (Blackwell'e Köprüler) adını taşıyan bu arabirim, telnet aracı ile Blackwell'in veri tabanlarına erişimi sağlamaktadır. 28 Mayıs 1992'de Georgetown Üniversitesinde bu arabirim programı kullanılmaya başlanmış ve Internet üzerinden ilk sipariş işlemi gerçekleştirilmiştir.

New Titles Online-NTO adlı ve yeni kitap adlarına çevrimiçi olarak erişilebilen bu veri tabanı da 1990'da yine Blackwell tarafından geliştirilmiştir. Son zamanlarda Blackwell, NTO veri tabanına Internet-telnet aracı ile erişilmesini sağlamıştır. Erişim gerçekleştikten sonra çeşitli seçeneklerden biri olan ısmarlama (order) ekranına yalnızca "o" harfine basılarak geçilebilir. Satın alacak kişiye ait bir satın alma numarası, isteği yapan bölüm ve parasal hesaba ait yerlere gereken bilgiler doldurulduktan sonra, iptal ya da kabul seçeneklerinden kabul anlamına gelen "Y" (yes) tuşuna basmakla sipariş işlemi gerçekleştirilmiş olmaktadır (Marshall 1993 : 26).

Bir diğer firma olan, Yankee Book Peddler through Folio satın alma işlemlerinde kullanılan bir yazılım ve Internet - telnet aracı ile erişilebilen bir veri tabanı oluşturmuştur. Folio yazılımı kullanılırken ısmarlama yapma konumunda iseniz, satın alınacak materyalin otomatik olarak gönderilmesi isteği ya da gerekli

olan düzeltmelerin ekran üzerinde yapılması konusunda işlem yapabilirsiniz. Firmanın sipariş hesabına işlenip işlenmeyeceği yine bu konumda iken belirlenebilir. Harcamalarla ilgili bir rapor da çevrimiçi olarak elde edilebilir. Eğer yalnızca tarama (search-only) konumunda iseniz veri tabanını inceleyebilmek ve varolan yayınlardan birini seçip satın almak için gerekli olan komut verilebilir. Bu materyal daha sonra Folio içinde ısmarlanmış bir kayıt olarak yer alır. Folio'nun kullanıldığı Nevada Üniversitesi Kütüphanesinin yaptığı ölçümler sonucunda Folio'da sipariş işlemi gerçekleştirildikten sonra 6-7 haftalık bir süre içerisinde materyal elde edilebilmiştir. Oysa bu süre daha önceleri 11-12 hafta arasında değişiyordu (Crawford 1988 : 254).

Uzak giriş, bazı bibliyografik kimliklerin belirlenmesi, materyalin basılmış (print) ya da baskısı tükenmiş (out of print) olup olmadığını belirleyebilmek için çevrimiçi bağlantı kurarken de kullanılmaktadır (Saunders 1993 : 45).

3.3.3. DOSYA AKTARMA PROTOKOLÜ'NÜN (FTP) SAĞLAMA İŞLEMLERİNDE KULLANIMI

Nevada Üniversitesi Kütüphanesi Sağlama Birimi "Yankee" firmasının bilgisayarlarından kendilerine gerekli olan bilgileri almak için FTP kullanmaktadır. Tahminen üç dakika içinde 200 kaydın iş ve fatura bilgilerini içeren dosyaları kendi bilgisayarlarına aktarabilmektedirler (Hale 1995 : 78).

3.4. DANIŞMA HİZMETLERİNDE İNTERNET KULLANIMI

Danışma hizmetlerinden genel olarak bazı sorulara kısa yanıtlar vermek, kısa bir araştırma sonucu yanıtlanabilen soruları yanıtlamak, bazı bibliyografya listeleri hazırlamak, az da olsa, birkaç tam metin makale sağlamak, araştırmayı yapan kişinin konusu ile ilgili veri dosyalarını bulmak, aynı konu ile ilgilenen diğer uzman ve kişilerle ilişki kurmak anlaşılmaktadır.

Birçok kütüphaneci ve enformasyon uzmanı, İnternet (ya da BITNET) kullanımının artması ile, kendi kullanıcılarına sundukları danışma hizmetlerinin kalitesinin yükseldiğini belirtmişlerdir (Ladner ve Tillman 1993 b: 45).

Bu hizmetlerin karşılanması, Internet'in getirmiş olduğu yeniliklerle daha anlamlı hale gelmiş, çok daha hızlı ve kaliteli verilir bir biçime dönüşmüştür.

Danışma hizmetlerinde Internet kullanımını genel olarak üç grupta toplamak mümkündür:

- a. "İletişim ile ilgili çalışmalar, E-posta ve tartışma /Haber listeleri,
- b. Telnet ile bazı veri tabanlarını taramak,
- c. Dosya aktarma ve veri değişimi" (Ladner ve Tillman 1993 b: 46).

3.4.1. İLETİŞİM İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Tenopir (1992) iletişim ile ilgili düşüncelerini açıklarken, yeni iletişim olanaklarının ne denli görkemli olduğunu vurgulamaktadır:

Internet'in e-posta sistemi, Internet ağından daha büyüktür. Postanın ulaşabildiği geçitler sistemi, Internet haberleşme protokolü içindeki e-posta sistemleri ya da diğer ağların mesajlarına göre değişir. Eğer BITNET, CompuServe, MCI Mail, Sprint mail ya da diğer e-posta sistemlerine erişebilen biri varsa onlarla da iletişim kurulabilir (Tenopir 1992 : 102).

Bu iletişimin kurulması ile bilgi alışverişi yapılacak olan kişilerle ve Internet'e erişebilen herkesle e-posta aracılığı ile ilişki kurulabilir. Bu yolla kütüphaneciler kullanıcıları ve meslektaşları ile iletişim içinde bulunabilirler. Böylelikle elektronik ortamda bulunan bazı bilgileri kendi aralarında değiştirebilirler. Bunlar yeni kitapların listeleri, dergi listeleri olabilir. Kullanıcı istekleri doğrultusunda bazı kaynaklar tanıtılabilir ve danışma hizmetleri ile ilgili bazı konulara ilişkin bilgiler tartışılabilir ve çözümler getirilebilir. Uzak giriş yapılabilen bazı CD-ROM kaynakları ve çevrimiçi veri tabanlarının sundukları hizmetler değerlendirilebilir.

3.4.2. TELNET İLE VERİ TABANLARININ TARANMASI

Telnet aracı ile bazı toplu listeler ve kütüphane katalogları taranabildiği gibi RLIN, LEXIS, EPIC, MEDLINE gibi çevrimiçi veri tabanları da taranabilir. Bazı

sürelî yayınların içindekiler sayfalarını kapsayan BioSci, UnCover gibi veri tabanları incelenebilir. Çevrimiçi kataloglar dışındaki veri tabanları yine İnternet aracılığı ile taranabilir.

Günümüzde, kapsadığı bilgiler açısından çok geçerli olan ve İnternet-telnet aracı ile erişilebilen veri tabanlarından bazıları adresleri ile birlikte Tablo 1'de gösterilmiştir (Keays 1993 : 29).

Tablo 1. TELNET İLE ERİŞİLEBİLEN VERİ TABANLARI

Veri Tabanının Adı	Erişim Adresi
BRS	brs.com
Dialog and Knowledge Index	dialog.com ya da 192.132.3.254
Epic and First Search	epic.prod.oclc.com ya da 132.174.100.2
Nexis /Lexis	lexis.meaddata.com ya da 192.73.216.20 192.73.216.21

Bu gibi veri tabanlarından tarama işlemi gerçekleştirilebilir. Bu işlemlerin gerçekleştirilmesinden sonra kullanıcılar tarama sonuçlarını e-posta yolu ile alabilirler. Örneğin; DIALOG veri tabanından tarama yapan herhangi bir kullanıcı "EDIT ADDRESS MCI " komutu ile e-posta adresi yaratabilir ve araştırma sonuçları bu adrese yollanabilir (Denton 1992 : 52).

Kuşkusuz kütüphane danışma birimleri çevrimiçi katalogların taranması için bazı kolaylıklar düşünmüşlerdir. Saginaw Valley Eyalet Üniversitesi Kütüphanesi Danışma Birimi kütüphanecileri kendi kullanıcılarının en çok gereksindiği çevrimiçi veri tabanlarını belirlemişlerdir. Bu veri tabanlarına İnternet aracılığı ile otomatik giriş sağlayan bir sistem kurulmuştur. Bu sistemin doğal olarak bir mönüsü vardır. Mönüde kullanıcıların rahatlıkla kullanabilecekleri bir tablo vardır ve bu tabloda şu seçenekleri görmeleri mümkündür: Bazı çevrimiçi veri tabanları (CARL/UnCover, ERIC, Census vb.), doğal olarak bazı çevrimiçi kütüphane katalogları (Library of Michigan, Library of Congress vb.) ve hava durumu, yükseköğretim ile ilgili haberler gibi çeşitli veri tabanları (Mallendorf 1994 : 70).

3.4.3. DOSYA AKTARMA VE VERİ DEĞİŞİMİ

İnternet dosya aktarma ve veri değişme olanağı sağlamaktadır. Bazı kullanıcılar uzaktan giriş yaptıkları veri tabanlarından dosyaları aktarabilmek için “Dosya Aktarma Protokolü (FTP)” nü kullanırlar. Bazıları da BITNET içindeki LISTSERV’den istedikleri dosyaları almak için kullanırlar (Ladner ve Tillman 1993 b: 50).

3.5. OTOMATİK BİBLİYOGRAFYALAR YARATMAK

Kütüphaneciler ve araştırmacılar İnternet üzerindeki kaynakların boyutunu keşfettikçe bir çok olumlu gelişmeler olmaktadır. İnternet ile erişilebilen 700’ün üzerindeki kütüphane katalogundan kayıt seçerek yeni bir bibliyografya yaratmak ve bunun uzantısı olarak belli bir konuda yeni bir veri tabanı yaratmak mümkün olabilmektedir (Brown 1994 : 67).

Bu bibliyografyalar bir yazılım paketince otomatik olarak gerçekleştirilebilmektedir. Son zamanlarda bu tür bibliyografik formatlama yazılımlarına önemli bir ilgi belirmiştir. Bu konudaki mevcut yazılım paketleri hakkındaki bilgiler Sue Stigleman’ın (1992a, 1992b, 1993) Database dergisinde yayımlanmış olan makalelerinden elde edilebilir.

Bir örnek verecek olursak, EndNote yazılım paketi ile California Üniversitesi çevrimiçi katalogu MELVYL’den, Dartmouth College’in çevrimiçi katalogundan ve Ohio LINK (INNOPAC) Merkezi Katalog Servisi’nden seçim yapılarak elektronik ortamda yeni bir veri tabanı oluşturmak mümkün olabilmektedir.

Kütüphanelerin bu yöntemlerle kullanıcılarına hazır konu bibliyografyaları yaratmaları çok zor olmamaktadır.

3.6. BELGE SAĞLAMA HİZMETLERİ

İnternet olgusu ile belge dağıtım servislerinde de değişiklik olmuştur. Artık faks aracılığı ile alınan kopyalar kullanıcıları tatmin etmemeye başlamıştır. Uzun mesafeler

için kullanılan faks maliyetlerinin çok fazla olması ve faks kâğıdının ayrı bir maliyet taşıması, Internet'in belge dağıtım servislerinde bir çözüm alternatifi olduğu gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Bu hizmetleri karşılamak için bazı projeler geliştirilmiştir. Projelere örnek olarak şu çalışmaları gösterebiliriz:

- a. "Research Libraries Group (Ariel) - Araştırma Kütüphaneleri Grubu (Ariel)
- b. North Carolina State University (Digitized Document Transmission Project) - Kuzey Carolina Eyalet Üniversitesi (Elektronik / Sayısallaştırılmış Belgeleri İletim Projesi)" (Jackson 1993 : 15).

Bunun yanısıra ticari olarak hizmet veren birçok belge sağlama şirketi vardır. Örneğin, ISI (The Genmine Article), CARL UnCover, Faxon Finder, Amerikan Ulusal Tıp Kütüphanesinin DOCLINE'1, OCLC First Search, Dialog SourceOne vd. Bu ticari şirketlerin bir kısmı sadece telnet aracılığıyla elektronik belge siparişi kabul etmekte ve sonuçlar faksla gönderilmekte, bir kısmı ise diğer yollardan da sipariş kabul etmektedirler. Daha gelişmiş uygulamalarda belgelerin "bitmap" görüntüleri ticari firmanın bilgisayarından direkt olarak kullanıcının bilgisayarına kopyalanabileceklerdir. Java ve diğer gelişmeler bizi bu konuda cesaretlendiriyor.

3.6.1.ARAŞTIRMA KÜTÜPHANELERİ GRUBU (RESEARCH LIBRARIES GROUP -ARIEL)

1990 Ekim - 1991 Kasım ayları arasında ilk önceleri altı kütüphanenin kütüphanecileri biraraya geldiler. Deneme amacı ile oluşturdukları bu belge dağıtım grubu test amacı ile bir yazılım geliştirdi. Bu yazılım için gereken donanım kişisel bir bilgisayar, bir resim tarayıcı (scanner) ve bir laser yazıcıdır. Test başarı ile geçildikten sonra bu proje bugün dünya çapında kullanılmaktadır.

Ariel ile her türlü bilgiyi aktarmak mümkündür. Bu bilgi; dergide herhangi bir makale, fotoğraf, formüller, çizimler ve Çin alfabesi gibi zor karakterlerden oluşan bir metin olabilir. Dünyanın çeşitli yerlerindeki kütüphaneler birbirleri ile Internet aracılığı ile haberleşmekte ve belge değişim işlemi gerçekleştirmektedirler. İstenilen belge resim tarayıcıdan geçirilerek bilgisayar ortamına aktarılır. Internet aracılığı ile kurulan iletişim sayesinde belge, isteyen kişi ya da kuruluşun bilgisayarına aktarılır.

Ariel'in en büyük avantajı da bu bilgileri eşzamanlı olarak gönderebilmesidir. Ciltli olarak bulunan basılı kaynakların direkt olarak elektronik ortama aktarılması özelliğine sahip olması da Ariel'in bir diğer avantajıdır (Jackson 1993 : 15).

3.7. DİĞER ÇALIŞMALAR

Internet'in getirmiş olduğu yenilikleri açıklamaya çalıştık. Ancak Internet üzerinden erişilebilecek kaynakların çokluğu gibi, Internet sayesinde gerçekleştirilmiş projeler de fazladır. Aşağıda bir çok kütüphaneciyi ilgilendireceğini düşündüğümüz JASON-NRW sistemi ve OCLC PRISM Kataloqlama Servisi anlatılmaktadır.

3.7.1. JASON-NRW

JASON NRW projesinin bütün amacı, Almanya'da Kuzey Rhine ve Westphalia bölgesinde bulunan üniversite kütüphanelerinin sahip oldukları süreli yayınların kullanımını etkin bir hale getirmektir. Bu sayede gereksiz duplikasyonlardan kaçınılacak ve her araştırmacı kendi kütüphanesinde imişçesine bu süreli yayınlardan istediği makalelere erişebilecektir.

Berlin'deki Zeitschriftendatenbank adlı Almanya'daki süreli yayınlar veri tabanı bu sistemin temelini oluşturmaktadır. Diğer kütüphanelerin sahip olduğu süreli yayınlar veri tabanları da bu sisteme dahildir. Bu süreli yayınlar veri tabanlarından birbirlerine otomatik geçiş yapılabilmektedir.

İlişki Internet - e-posta ile kurulmaktadır ve siparişler direkt olarak kullanıcı tarafından verilebilmektedir. Belgeye erişim süresi en fazla 24 saat olarak belirlenmiştir. Katılımcı kütüphaneler bu erişim süresini kullanıcılarına ve diğer katılımcılara garanti etmişlerdir.

Bielefeld Üniversitesi bu veri tabanının genel olarak günlenebilirliği işlemini üstlenmiştir. Günlendirme işlemi yılda iki kez yapılmaktadır. Ancak bu istenilirse daha sıkça yapılabilmektedir.

Temel olarak beş ayrı dağıtım yöntemi bulunsa da e-posta ile yapılanı en çok ilgi görenidir:

E-posta mesajı belgeyi sağlayacak olan kütüphaneye gönderilir. İstenilen belgenin bibliyografik bilgileri, kullanıcı bilgileri ve süreli yayının yeri ile ilgili bir takım özel bilgiler karşı kütüphanede basılı olarak alınır. İstenen belge bir resim tarayıcısı (scanner) ile elektronik ortama aktarılır. Bu işlem her sayfa için 2-3 saniyelik bir zaman alır. Bundan sonra dosya aktarma protokolü (ftp) ile belgeyi göndermek çok kolaydır.

Almanya'da Kuzey Rhine ve Westphalia'daki tüm üniversite kütüphaneleri geçtiğimiz son 5 yılda bu ağa dahil edilmişlerdir (Neubauer 1994).

3.7.2. OCLC PRISM KATALOGLAMA HİZMETİ

OCLC (Online Computer Library Cataloguing)'nin Avrupa'aki ucu Birmingham'dadır. Ya TCP/IP protokolü kullanılarak ya da Europanet ağına bağlı herhangi bir ağ aracılığıyla bu uca ulaşılabilir.

OCLC'nin sahip olduğu çevrimiçi katalogu, doğal olarak OCLC'ye üye olan kütüphanelerin elektronik ortamda bulunan bibliyografik kayıtlarının biraraya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Üçyüzyetmiş dilde 33 milyondan fazla kayıdı içeren ve haftada 33000 kayıtlık gelişme hızıyla bu çevrimiçi katalog dünya çapında en geniş bibliyografik bilgi kaynağıdır.

PRISM hizmeti, bibliyografik bilgiyi diğer kütüphanelerle paylaşarak kataloglama işlemlerinde verimliliği artırmayı amaçlamaktadır. Kullanıcılar kontrol numarası ve anahtar sözcüklerden tarama yaparak kayıtlara erişebilirler. PRISM servisi ayrıca herhangi bir bibliyografik kaydın üzerinde çevrimiçi olarak düzeltme (editing) işlemi yapmaya olanak verir. Bibliyografik künye kontrolü ya da kataloglama yapmak isteyen kütüphanelere kayıt sağlama hizmeti veren OCLC, OLCU (Online Library Union Catalog) çevrimiçi kataloguna kayıt sağlamak isteyen kütüphanelere de bu olanağı tanımaktadır. Bibliyografik kayıtlar kütüphanelerin bilgisayarlarına aktarılabilir ya da herhangi bir manyetik

ortama geçirilebilir. Böylelikle kataloglama işlemlerinde hem zamandan kazanılır hem de olası yanlışlıklar ortadan kalkmış olur.

PRISM servisi Amerikan Kongre Kütüphanesi (Library of Congress) 'nin yazar otorite dizinine çevrimiçi erişilebilmesini sağlamaktadır. Kütüphaneler gerektiğinde bu hizmetten yararlanabilirler.

Bütün bu hizmetler ücretlidir ve bu hizmetlerden yukarıda bahsedildiği gibi Internet aracılığıyla yararlanılabilir. (ITS 1996 : 16)

3.8. ÖZET

Kütüphane hizmetlerinde Internet'in getirmiş olduğu yenilikler yalnızca bugüne değin yapılanlarla sınırlı değildir. Internet kişiler arasında bir iletişim aracı olmuştur. Bunun yanı sıra Internet paylaşma ve dayanışma ortamı olmuştur. Artık kütüphane hizmetleri yeni bir boyutla algılanmaktadır. Her kütüphaneci dünyanın çeşitli yerlerindeki kütüphane koleksiyonları hakkında fikir sahibi olabilmekte, kütüphane çalışanları birbirleri ile kolaylıkla iletişim kurabilmektedirler. Kullanıcılar yapmış oldukları taramaların sonuçlarını kendi bilgisayarlarına aktarabilmekte, aradıkları bazı kaynakları da tam metin ya da çokluortam şeklindeki bilgiler halinde elde edebilmektedirler.

Kütüphaneler teknik hizmetleri verirken de Internet olanaklarını kullanmaya başlamışlardır. Kataloglama işlemlerinde bibliyografik kontrolün yapılabilmesinin yanı sıra, kayıtların direkt olarak çevrimiçi kataloglardan birbirlerine aktarılması mümkün olabilmektedir.

Kısaca Internet, araştırmacının, kütüphanecinin ve kütüphanelerin yeni bir boyut kazanmasını sağlamıştır.

BÖLÜM 4

ARAŞTIRMANIN TANIMI VE TASARIMI

4.1. ARAŞTIRMANIN BAKIŞ AÇISI

Bu çalışmada amaç üniversite kütüphanelerinde İnternet kullanımının yaygınlaşmasını ya da nasıl yaygın hale geldiğini incelemek değildir. Asıl amaç; öncelikle Ankara'daki üniversite kütüphanelerinin İnternet'e bağlı olup olmadıklarını araştırmak, İnternet'in sağlamış olduğu elverişlilik ortamlarının bu kütüphanelerde yaratılıp yaratılmadığını saptamak, bu koşullar yaratılmış ise kütüphanelerin bunlardan nasıl yararlandıklarını ortaya koymaktır.

Bu çalışmada İnternet kullanım zamanları ve maliyetleri araştırılmıştır.

Bunun yanı sıra kütüphanecilerin İnternet kullanımı da incelenmiştir. Bu amaçla kütüphanecilerin İnternet'ten ne zaman ve nasıl haberdar oldukları, İnternet kullanmayı nasıl öğrendikleri de araştırılmıştır. Bu araştırmada ayrıca; Ankara'daki üniversite kütüphanelerinde çalışan kütüphaneciler İnternet kullanmayı öğrendiler mi? almış oldukları eğitim kütüphanecileri tatmin etti mi? ve bu eğitim kimlerce desteklendi? sorularına yanıt aranmıştır.

Kütüphanecilere nasıl bir eğitim istedikleri de sorulmuştur. Bu sorudan amaçlanan, kütüphanecilerin eğitim beklentilerini saptamak ve bu konuda çalışmak isteyenlere bir ışık tutmaktır.

4.2. VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

Yukarıda sorulan soruların Ankara'daki üniversite kütüphanelerindeki mevcut durumu gözler önüne sereceğine inanılmıştır. Dolayısı ile soruların direkt olarak kütüphanecilere ve onların yöneticilerine sorulması düşünülmüştür.

Bu amaçla bir anket düzenlenmiştir. Düzenlenen anket ve yöneticilerle yapılan görüşmelere değgin açıklamalar aşağıda açıklanmıştır.

4.2.1. ANKET

Anket sonucu toplanacak olan bilgiler araştırma sonucunu ciddi bir biçimde etkileyeceğinden anket ayrı bir önem ve titizlikle hazırlanmıştır. Anket sorularının yönlendirici olmamasına ve kolay anlaşılır olmasına dikkat edilmiştir. Bu yüzden anket formları herkese elden dağıtılmadan önce Bilkent Üniversitesinden dört deneğe uygulanmıştır. Uygulama sonucu bazı soruların yanlış anlamaya yol açtığı saptanmıştır. Bu nedenle değiştirilmesi uygun bulunmuştur. Anket formunda gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra diğer katılımcı kütüphanecilere ve YÖK Dokümantasyon Merkezine, Bilkent Üniversitesi Kütüphanesindeki dört deneğe yeniden dağıtılmıştır.

Ankette 7'si açık uçlu olmak üzere 45 soru sorulmuştur. (Bkz. Ek-1) Bu sorulardan açık uçlu olanlar doğal olarak kütüphanecilerin düşüncelerini almaya yönelik sorular olmuştur.

Anketin giriş bölümü, kütüphanenin genel yapısına değgin bilgileri alabilmek için kütüphane ve kütüphanecileri ilgilendiren bir grup sorudan oluşmuştur. Kütüphanenin tipi, çalışan kütüphaneci sayısı, kütüphanenin bilgisayara dayalı veri tabanlarının olup olmadığının yanı sıra Internet'e bağlı olup olmadıkları da bu bölümde sorulmuştur. Bu soruları, Internet'e bağlı iseler Internet'in maliyet ve donanımlarına ilişkin sorular izlemiştir. Bağlı olmayanlar Internet eğitimi ile ilgili soruları yanıtlamaya yönlendirilmişlerdir. Bağlı olanlar ise Internet'i hangi süre ile ve hangi işler için kullandıklarını açıklayan soruları yanıtlamışlardır. Internet'e bağlı olanlar daha sonra yine Internet eğitimi ile ilgili soruları da yanıtlamışlardır. Deneklerden, Internetin kütüphaneci, kütüphanecilik, ve kütüphaneye etkisinin ne olacağı konusundaki görüşleri alınmak istenmiştir. Anketin son bölümü bu konudaki sorulara ayrılmıştır.

4.2.2. YÖNETİCİLERLE GÖRÜŞME

Yüksek düzeyde yöneticilerle anketi yanıtladıkları sırada görüşülmüştür. Kuşkusuz kütüphane yöneticileri ile yapılan görüşmeler ayrıntılı bilgi edinilmesini sağlamıştır. Bilindiği gibi bağımsız (yapılanmamış) görüşmeler, araştırmacıyı

önceden hazırlanmış sorular ile sınırlamayıp, konuya bağımlı kalmak koşuluyla istediği soruları sorabilme serbestisi veren esnek bir görüşme şeklidir (Kaptan 1991 : 146).

Ankette, Ankara'daki üniversite kütüphanelerinin geleceğe yönelik projelerine değgin düşünceleri tüm deneklere sorulmuştur. Ancak yöneticilerden daha ayrıntılı bilgiler edinilmiştir. Ayrıca konuları gereği yöneticilerin Internet ağına bakış açıları daha belirleyicidir.

Yöneticiler şimdi uygulamada olan projelerle birlikte ilerde yapılacak olanlara ışık tutmuşlar ve araştırmaya bu yönde büyük katkıda bulunmuşlardır. Ancak bugüne değin Internet'e bağlanmış olan kütüphane yöneticilerine nasıl bağlandıklarını, bu konuda nasıl karar aldıklarını, ne tür zorluklarla karşılaştıklarını sorulmuştur. Bu soruların diğer kütüphanecilere sorulması halinde yanıltıcı yanıtlar alınabileceği düşünülmüştür. Dolayısıyla bu konuda yöneticilerin görüşleri temel olarak alınmıştır.

4.3. KATILIMCI KÜTÜPHANELER VE KÜTÜPHANECİLER

Araştırmada hedef olan grup kütüphaneciler olmuştur. Onların çalışma ortamı olan kütüphaneler de önemlidir. Bu nedenle niteliklerin araştırılması gerekmiştir.

Anketi yanıtlayacak olan kütüphane çalışanlarının özellikle kütüphanecilik eğitimi almış olmalarına dikkat edilmiştir. Çünkü Internet yalnızca öğrenilmesi gereken bir bilgisayar sistemi değil, bilgi dünyasında bir çok bilgi kaynağını barındıran ağların birbirine bağlanmış olduğu bir ağıdır. Kütüphanecilerin, bugüne değin gelişen bilgi yönetimindeki becerileri sayesinde, Internet'le gelen bilgilerin kalitesinin değerlendirilmesinde ve organizasyonunda aktif bir rol almaları gerekmektedir (Ladner and Tillman 1993 a : 1).

Tablo 2, katılımcı kütüphaneler ve kütüphanecilerin sayısal verilerini göstermektedir. Anket formu, tablo 2'de gösterilen katılımcı kütüphanelerde çalışan toplam 111 kütüphaneciye dağıtılmıştır. Bunlardan 78 adedine yanıt

alınmıştır. Böylelikle ankete katılım oranı % 70.2 olarak gerçekleşmiştir. Anketi yanıtlayan kütüphanecilerin niteliksel dağılımı tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 2. ANKETİ YANITLAYAN KÜTÜPHANECİLERİN ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNE GÖRE DAĞILIMI

Katılımcı	Dağıtılma	Geri	Katılım	Genel
Üniversite	n Anket	Dönen	Yüzdesi	Anket
Kütüphanesi	Formu	Anket	(%)	Yanıtları
	Sayısı	Formu		İçindeki
		Sayısı		Payı (%)
				(N=78)
Başkent	5	5	100	6,4
Bilkent	32	28	87,5	35,9
Hacettepe	12	10	83,3	12,8
ODTÜ	18	11	61,1	14,1
YÖK	22	13	59,0	16,7
Gazi	14	7	50,0	9
Ankara	8	4	50,0	5,1
TOPLAM	111	78	70.2	100,0

4.3.1. KÜTÜPHANECİLERİN NİTELİKSEL DAĞILIMI

Anketi yanıtlayan kütüphanecilerin niteliksel dağılımı da tablo 3'te gösterilmiştir. Katılımcıların % 51,3'ünü uzman kütüphaneciler, % 23,1'ini bölüm sorumluları, % 6,4'ünü 5 müdürler, %2,6'sını Daire Başkanları ve %16,7'sini kütüphaneciler oluşturmaktadırlar.

4.3.2. DENEKLERİN İŞ DENEYİMLERİ

Deneklerin iş deneyimlerinin de önemli olduğu düşünülmüştür. Bu yüzden tablo 4'te deneklerin iş deneyimleri çalıştığı yıllara göre düzenlenmiştir.

Görülüyor ki deneklerden 40 kişinin-ki bu toplam katılımcıların % 51,3'ünü oluşturmaktadır- iş deneyimi beş yılın altındadır. On yılın altında çalışma süresi olan denek sayısı ise 69'dur. Bu da toplam deneklerin % 88,5'ini oluşturmaktadır. Anketi yanıtlayan deneklerin büyük bir çoğunluğu gençlerden oluşmaktadır. Bir başka deyişle; önümüzdeki 15 yılda Ankara'da üniversite kütüphanelerinde bu kütüphaneciler görev yapacaklardır. Bu durum, bu araştırmanın ne denli önemli olduğunu bir kat daha ortaya koymuştur.

Tablo 3. ANKETİ YANITLAYAN DENEKLERİN UNVANLARINA GÖRE DAĞILIMI

Unvanı	Kişi Sayısı (N=78)	Yüzde (%)
Kütüphaneci	13	16,7
Uzman Kütüphaneci	40	51,3
Bölüm Sorumlusu	18	23
Müdür	5	6,4
Daire Başkanı	2	2,6

Tablo 4. ANKETİ YANITLAYANLARIN İŞ DENEYİMLERİNE GÖRE DAĞILIMI

Çalışma süresi (yıl)	Kişi sayısı (N=78)	Yüzde (%)
1-5	40	51,2
6-10	29	37,2
11-15	3	3,8
16-20	5	6,5
20 +	1	1,3

4.3.3. KÜTÜPHANELERİN NİTELİKSEL DAĞILIMI

Bu çalışmada özellikle üniversite kütüphaneleri ele alınmıştır. Üniversitelerde kütüphaneler çeşitli özellikler göstermektedir. Ankara'da kampus ve bölüm esasına dayalı üniversitelerin yanı sıra kürsü esasına dayalı ve dağınık

yerleşimli üniversiteler de bulunmaktadır. Bu nedenle üniversite bünyesinde hizmet veren her tür kütüphanenin olması ve bu kütüphanelerde çalışanların (merkezi, bölüm, fakülte, yüksekokul vb.) anketi yanıtlamaları araştırmamızı olumlu yönde etkilemiştir.

Yukarıda belirtildiği gibi, bu çalışmada gözler kütüphanecilere çevrilmiştir. Kütüphaneler de önemlidir ancak kütüphanecilerin kendilerini İnternet ortamına hazırlamaları halinde, bu hazırlığın kütüphaneleri olumlu olarak etkileyeceği açıktır.

Kütüphanecilerin hangi tür kütüphanelerde çalıştıklarının dağılımına gelince; ankete katılanların %92,3'ünü oluşturan 72 kişilik bir grup merkezi kütüphanede çalışmaktadır. Yüzde 2,6'sını oluşturan 2 kişilik bir grup bölüm kütüphanesinde ve %5,1'ini oluşturan 4 kişilik grup da diğer (fakülte, yüksekokul vb.) kütüphanelerde çalışmaktadır. Bu bilgiler tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. ÇALIŞTIKLARI KÜTÜPHANE TÜRLERİNE GÖRE ANKETİ YANITLAYANLARIN DAĞILIMI

Kütüphanenin türü	Kişi sayısı	%
Merkezi Kütüphane	72	92,3
Bölüm Kütüphanesi	2	2,6
Diğer	4	5,1

4.4. ANKET SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Anket sonuçları elden dağıtılıp elden toplanmıştır. Kişilerin yönlendirilmemesi için deneklerin anketi kendi başlarına yanıtlamaları istenmiştir. Böylelikle daha objektif yanıtların alınabileceğine inanılmıştır.

Anket sonuçları bilgisayar ortamında bir istatistik çözümleme programı (SAS - Statistical Analysis for Sciences) ile değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmenin gerçekleştirilmesi için anketle toplanan veriler veri kodlama kâğıdına kodlanmış, daha sonra bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

Açık uçlu sorular ise elle değerlendirilmiştir. Tezin belli bölümlerinde açık uçlu sorulara verilen yanıtlardan bazı alıntılar yapılmıştır.

BÖLÜM 5

ANKARADA'KI ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİ VE İNTERNET

Bu bölümde Ankara'daki üniversite kütüphanelerinin İnternet ile ilgili sahip oldukları donanımlar, ve elektronik ortamdaki bilgi kaynaklarının ne olduğuna ilişkin bulgular verilecektir.

İnternet maliyetine, ve üniversite kütüphanelerinde İnternet kullanım zamanına ilişkin bulguların yanı sıra, kütüphanecilerin almış oldukları İnternet eğitim programlarına, bu eğitim programlarının kimlerce desteklendiği ve kütüphanecilerin İnternet eğitiminden ne beklediklerine değgin bulgular da bu bölümde anlatılmıştır.

5.1. DONANIM

Ankara'daki üniversite kütüphanelerinin kütüphane hizmetlerine yenilik getirebilmeleri ve İnternet olanaklarını uygulayabilmeleri için gereken bilgisayar donanımlarına sahip olmaları gerekmektedir. Araştırmamızda bu konu ile ilgili bilgileri topladık. Sonuçlar aşağıdaki gibidir.

5.1.1. İNTERNET BAĞLANTISI OLAN KÜTÜPHANELER

Ankara'daki üniversite kütüphanelerinin İnternet'e bağlı olup olmadıkları araştırılmış ve sonuçları alınmıştır. Buna göre üniversite kütüphanelerinin bağlı olduğu kuruluşların tümü İnternet'e bağlıdır. Yani kütüphanelerin İnternet'e bağlanma olanakları mevcuttur. Ancak sadece Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi, ODTÜ Kütüphanesi, Başkent Üniversitesi Kütüphanesi, Gazi Üniversitesi Kütüphanesi İnternet'e bağlıdır. YÖK Dokümantasyon Merkezi, Hacettepe Üniversitesi Kütüphaneleri ve Ankara Üniversitesi Kütüphaneleri ise henüz İnternete bağlı değildir. Tablo 6, Nisan 1996 itibarı ile kütüphanelerin İnternet'e bağlı olup olmadıklarını ve bağlı iseler hangi tarihten itibaren bağlı olduklarını göstermektedir.

Tablo 6. NİSAN 1996 İTİBARI İLE İNTERNET'E BAĞLI OLAN KÜTÜPHANELER

Kütüphane	Bağlı olup olmadığı	Hangi tarihte bağlandığı	Bağlantı süresi (ay)
Ankara Üniv.	Hayır	--	-
Başkent Üniv.	Evet	Haziran 1995	9
Bilkent Üniv.	Evet	Ocak 1992 ³	52
Gazi Üniv.	Evet	Temmuz 1995	8
ODTÜ	Evet	Nisan 1993	36
Hacettepe Üniv.	Hayır	--	--
YÖK	Hayır	--	--

Bu duruma göre İnternet konusunda en deneyimli kütüphanenin Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi olduğu gözlenmiştir. ODTÜ Kütüphanesinin bağlantı süresi 36 aydır. Bu süre küçümsenmemelidir. Başkent ve Gazi Üniversitesinin bağlantı süreleri 8 ve 9 aylık sürelerle birbirlerine çok yakındır.

5.1.2. İNTERNET ERİŞİMİ OLAN KÜTÜPHANECİLER

İnternet'e erişebilen kütüphanecilerin sayıları Tablo 7'de belirtilmiştir. Buna göre 78 kütüphaneciden 51'i (%65,4) İnternet'e erişilebilmektedir.

Tablo 7. ANKETE YANIT VEREN KÜTÜPHANECİLERİN İNTERNET'E ERİŞİMLERİNİN SAYISAL DAĞILIMI

Anketi yanıtlayanlar	Kişi sayısı (N=78)	Yüzde (%)
İnternet'e erişebilen kütüphaneciler	51	65,4
İnternet'e erişimi olmayan kütüphaneciler	27	34,6

Genel dağılım içerisinde, 78 denekten %65,4'ünün İnternet'e erişim yapabildiği saptanmıştır. Bilkent Üniversitesi ve Başkent Üniversitesi Kütüphanelerinden

³Bilkent Üniversitesi ile ODTÜ arasında 1992'den itibaren TCP/IP temelli ağ iletişimi sağlanmıştır. Ancak Türkiye Nisan 1993'te gerçek anlamda İnternet'e bağlanmıştır.

anketi yanıtlayan 33 denek çıkarıldığında ise -ki anketi yanıtlayanların üçte birinden fazlasını oluşturmaktadır- 45 kişilik bir katılımcı grubu kalmaktadır. Bunun da 18'inin Internet'e erişimi olduğu düşünülürse % 40'lık bir kütüphaneci grubunun Internet'e erişimi söz konusu olmaktadır.

5.1.3. KÜTÜPHANELERİN INTERNET'E BAĞLANTI BİÇİMLERİ

Bağlantı biçimi Internet erişim hızını etkilemesi açısından incelenmeye değer bulunmuştur. Erişim yavaş olursa, kullanıcı ve kütüphanecilerin zamanla Internet'e olan ilgileri azalabileceğinden, bu durum yapılacak olan çalışmaları da engelleyebilir veya başlamadan bitmesine neden olabilir.

Internet'e bağlı olan kütüphanecilerin bağlantı biçimleri Tablo 8'de verilmektedir.

Tablo 8. INTERNET'E ERİŞİMİ OLAN KÜTÜPHANECİLERİN BAĞLANTI BİÇİMLERİ

Bağlantı Biçimi	Kişi Sayısı	%
TÜRPAK ile bağlı olan	-	00,00
Kiralık hat ile	35	68,60
Telefon hattı ile (Dial-up modem bağlantısı)	5	09,80
Diğer	11	21,60

Tablo 8, 35 kütüphanecinin kiralık hat ile Internet'e bağlı olduğunu göstermektedir. Bu kütüphanecilerden 28'i Bilkent Üniversitesi Kütüphanesinde çalışmaktadır. Telefon hattı (dial up-modem) ile bağlantı biçimini seçen 5 kişi Başkent Üniversitesinde çalışmaktadır. "Diğer" seçeneğini işaretleyenler herhangi bir açıklamada bulunmamışlardır. Bu nedenle kastedilen bağlantı biçiminin ne tür bir bağlantı olduğu anlaşılamamıştır. Ankette seçenek olarak belirtilen üç bağlantı biçiminin dışında kalan tek bağlantı biçiminin kiralık uydu bağlantısı aracılığıyla gerçekleşen bağlantı biçimi olduğu daha önce belirtilmişti. Ancak üniversite kütüphanelerinin bu tür bir bağlantı biçimi kullanarak Internet'e bağlı olmadıklarını daire başkanları ile yapılan görüşmelerden anlaşılmıştır.

5.1.4. İNTERNET'E BAĞLANTISI OLAN KÜTÜPHANECİLERİN ERİŞİM OLANAKLARI

Kuşkusuz İnternet olanaklarını kullanabilmek için İnternet'e bağlı olmanın yanı sıra, erişim amacıyla kullanılacak bir uç'un (terminal) olması da gerekmektedir. Bu yüzden deneklere İnternet'e erişim amacı ile kullandıkları bir uçlarının olup olmadığı sorulmuştur. Buna göre erişim amacı ile kullandıkları bir ucu olan kütüphaneci sayısı 45, olmayanların ise 6'dır. İnternet'e bağlı olmayanların sayısı 27'dir (Bkz. Tablo 9). Anketi yanıtlayan tüm denekler düşünüldüğünde, İnternet'e erişebileceği bir uca sahip olanların yüzdesi de %57,7 olmaktadır.

Tablo 9. İNTERNET'E ERİŞİM OLANAĞI OLAN KÜTÜPHANECİLERİN UÇ SAHİBİ OLUP OLMADIKLARININ DAĞILIMI

Anketi yanıtlayan kütüphanecilerden	Kişi sayısı (N=51)	(%)
Ucu olanlar	45	88,23
Ucu olmayanlar	6	11,76

Tablo 10. İNTERNET'E ERİŞİM AMACIYLA SAHİP OLUNAN UÇLARIN KİMLERLE PAYLAŞILDIĞININ DAĞILIMI

İnternet'e erişim amacıyla ucu	Kişi sayısı	Yüzde (%)
Yalnızca kendi kullanan	12	26,7
Bölümündeki diğer kütüphanecilerle paylaşan	10	22,2
Kütüphanedeki tüm kütüphaneciler ile paylaşan	2	04,5
Kütüphane çalışanlarının hepsi ile paylaşan	7	15,5
Üniversite mensubu olan herkesle paylaşan	14	31,1
TOPLAM	45	100,0

Uçların başka meslektaşlarla paylaşılıp paylaşılmadığı da önemlidir. İnternet'e bağlı olan kütüphanelerdeki kütüphaneci sayısı 51'dir. Fakat sadece 45'inin erişim yapabileceği bir ucu bulunmaktadır. Bu kütüphanecilerden 12'si ucu tek başına kullanabilmektedir. Bu durum Tablo 10 'da belirtilmiştir. İnternet'e bağlı uçları bölümündeki diğer kütüphanecilerle kullananların sayısı da 10'dur. Yedisi bu ucu kütüphane çalışanlarının hepsi ile paylaşırken, 2'si de işyerlerindeki diğer

kütüphanecilerle paylaşmaktadırlar. Üniversite mensubu olan herkesle paylaşanların sayısı da 14'tür. Bu, vurgulanan en büyük değer olmuştur.

5.1.5. ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNİN ALMIŞ OLDUKLARI BİLGİSAYAR DESTEĞİ

Kütüphanecilerin bilgisayarıcı olmadıkları ve ortaya çıkacak donanım ve yazılımla ilgili sorunları çözmek için zaman zaman yardıma gereksinimleri olacağı açıktır. Dolayısı ile hem bilgisayar kullanımı eğitiminden hem de teknik destekten sorumlu olabilecek ve gerektiğinde kütüphanecilerden yardımını esirgemeyecek bir birim gerekmektedir. Bu görev, üniversitelerde genellikle bilgi işlem birimince üstlenilmiştir.

Araştırmada deneklere “Üniversitenizdeki bilgisayar biriminden destek alıyorsunuz?” diye bir soru sorulmuştur. Daire Başkanları ile yapılan görüşmelerde anketi yanıtlayan üniversite kütüphanelerinin yöneticilerinden 4'ü her konuda yardım aldığını açıklamıştır. Diğer üç yönetici de Internet'e bağlı olmadıklarını, bu yüzden böyle bir gereksinim duymadıklarını, dolayısı ile şu anda hiçbir yardım ve destek görmediklerini bildirmişlerdir.

Tablo 11. KÜTÜPHANECİLERİN ALMIŞ OLDUKLARI BİLGİSAYAR DESTEĞİ

Alınan bilgisayar desteği	Kişi sayısı (N=78)	Yüzde (%)
Veri tabanı oluşturma konusunda destek alanlar	44	61,9
Internet yazılımı ile ilgili olarak destek alanlar	29	40,8
Internet donanımı ile ilgili	36	50,7
Internet öğretimi ile ilgili	34	47,8
Bilgisayar donanımının yaşatımı ile ilgili	54	76,0

* Birden çok seçenek işaretlenebildiğinden % 100 çakışmamaktadır.

Aynı soru çalışan kütüphanecilere de sorulmuştur. Onların bu konudaki görüşleri yöneticilerinin yanıtlarından biraz farklıdır. Yedi yöneticinin dahil edilmediği bu değerlendirme aşağıdaki gibi yorumlanmıştır:

Çalışan 71 kütüphaneciden 56'sı bilgisayar biriminden tam destek aldığını belirtmiş, 14 kişi ise alamadığını belirtmiş ve bir kişi de soruyu yanıtlamamıştır.

Tablo 11'de kütüphanecilerin bilgisayar biriminden hangi konuda yardım aldıklarının bir analizi sergilenmektedir. Görüldüğü gibi kütüphaneciler en çok 'bilgisayar donanımının yaşatımı' ve 'veri tabanı oluşturma' konusunda destek almaktadırlar. İnternet'e bağlı olmayan kütüphaneci sayısı 27'dir. Oysa soruyu yanıtsız bırakan 1 kişi de dahil edildiğinde 15 kişinin yardım almadığı saptanmıştır. Bu da katılımcıların % 21,1'ini oluşturmaktadır.

5.2. KATILIMCI KÜTÜPHANELER VE SAHİP OLDUKLARI ELEKTRONİK BİLGİ KAYNAKLARI

Kütüpha Kütüphanelerin elektronik ortamda sahip olduğu bilgi kaynakları ve kütüphanelerde İnternet'le ilgili yapılan çalışmalar aşağıda açıklanmıştır. nelerin elektronik ortamda sahip olduğu bilgi kaynakları çok önemlidir. Çünkü tartışılan konulardan biri de geleceğin kütüphanelerinin koleksiyonudur. İletişim ve bilgi teknolojisinin hızlı gelişimine dayanarak pek çok fütürist gelecekte tüm bilgilerin elektronik ortamda olacağını savunmaktadır (Lancaster 1978).

Tablo 12, katılımcı kütüphanelerin elektronik ortamda sahip oldukları bilgileri göstermektedir.

Sürelî yayınlar veri tabanının 4 üniversite kütüphanesinde hazır olduğu görülmektedir. Kütüphane genel kataloğunun bilgisayar ortamına aktarılıp, çevrimiçi katalog haline dönüştürülmesi işlemini dört kütüphanenin gerçekleştirdiği görülmektedir. Bunlardan birinin de sorgulama işlemi henüz hazır değildir.

Daire Başkanları ile yapılan görüşmeler sırasında kitap dışı materyallerin kütüphanelerin genel katalogları içinde değerlendirildiği belirtilmiştir. Dolayısı ile genel kataloğunu çevrimiçi kataloğa dönüştüren her kütüphane, kitap dışı materyalleri de bu kapsam içine almıştır.

Tablo 12. ANKARA'DAKİ ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNİN SAHİP OLDUĞU ELEKTRONİK ORTAMDAKİ BİLGİ KAYNAKLARI

Kütüphanenin adı	Sürelî Yayınlar Veri Tabanı	Monograf Veri Tabanı	Tez Veri Tabanı	Kitap Dışı Materyal Veri Tabanı	Diğer
Ankara Üniversitesi Kütüphanesi	yok	yok	yok	yok	yok
Başkent Üniversitesi Kütüphanesi	yok	var	yok	Genel katalog kapsamında	CD-ROM
Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi	var	var	var	Genel katalog kapsamında	CD-ROM ve Plastik sanatlar arşivi veri tabanı
Gazi Üniversitesi Kütüphanesi	yok	var ama sorgulama yapılamıyor	yok	Genel katalog kapsamında	CD-ROM
Hacettepe Üniversitesi Kütüphaneleri	var ama sorgulama yapılamıyor	yok	yok	yok	CD-ROM
ODTÜ Kütüphanesi	var	var	yok	Genel katalog kapsamında	CD-ROM
YÖK Dokümantasyon Merkezi	var	yok	var	yok	CD-ROM

Bunun yanı sıra katılımcı kütüphanelerden Ankara Üniversitesi Kütüphaneleri hariç her kütüphane çeşitli CD-ROM koleksiyonlarına sahiptir. Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi katalogunda "plastik sanatlar arşivi" veri tabanı da yer almaktadır.

Üniversitelerde yapılan tezlerin koleksiyon olarak ayrı bir değeri vardır. Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi ve YÖK Dokümantasyon Merkezi dışında böyle bir veri tabanına sahip olan herhangi bir üniversite kütüphanesi bulunmamaktadır.

Ankette sorulan sorulardan birisi de bilgisayara dayalı veri tabanları ile ilgili idi. Dolayısıyla kütüphanelerin oluşturmayı düşündükleri bilgisayara dayalı herhangi bir veri tabanı projelerinin olup olmadığı saptanmak istenmiştir.

Başkent Üniversitesi Kütüphanesi süreli yayınlar veri tabanı geliştirmek istemektedir. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi genel kataloğunu elektronik ortama aktarmak istediğini belirtmiştir. Bunun dışında YÖK Dokümantasyon Merkezi, ODTÜ, Gazi, Hacettepe, ve Bilkent Üniversiteleri kütüphaneleri, oluşturulması düşünülen bilgisayara dayalı veri tabanı projeleri olmadığını açıklamışlardır. Bilkent ve ODTÜ kütüphanelerinin böyle bir projelerinin olmaması doğal karşılanmalıdır. Çünkü bu kütüphanelerin çevrimiçi katalogları zaten elektronik ortamdadır. YÖK Dokümantasyon Merkezinin de böyle bir kaygısı yoktur. Çünkü koleksiyonunu oluşturan süreli yayınlar ve tezlerin tamamı elektronik ortamdadır.

5.2.1. ORTADOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ KÜTÜPHANESİ

ODTÜ Kütüphanesinde 1980 yılı sonrasında kütüphane dermesine katılan kaynaklar elektronik ortamda erişilebilir durumdadır ve 'telnet beluga' adresi ile ODTÜ yerleşkesi içerisinde erişilebilir. ODTÜ yerleşkesi dışından da 'telnet 144.122.1.103' ya da 'telnet beluga.cc.metu.edu.tr' adresi girilerek ODTÜ yerel ağ ortamına erişilir. Bu aşamada kullanıcıya şifre sorulur. Soru üzerine "metulib" şifresi girilir ve bu kaynakların bulunduğu çevrimiçi kataloğa erişilir.

Kütüphanenin sahip olduğu ve 1980 öncesinde satın almış olduğu kaynakları da geriye dönüşlü olarak elektronik ortama aktarılmaktadır.

Kütüphane katalog birimi çeşitli kütüphanelerin çevrimiçi kataloglarına bağlanarak yeni katalogladıkları kaynaklara ait bilgileri hazır bir şekilde alıp kendi bilgisayarlarına aktarabilmektedirler.⁴

5.2.2. BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ

Başkent Üniversitesi Kütüphanesi Internet'i kataloglama işlemlerinde bibliyografik kontrolü sağlama amacıyla kullanmaktadır. Kataloglama için sıkça MELVYL (Amerika Birleşik Devletleri California Üniversitesi Çevrimiçi Kataloğu) ve Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi Çevrimiçi Kataloğuna bağlanmaktadır. Buradan almış oldukları katalog bilgilerini kendi bilgisayarlarına yine kendileri girmektedirler.

Başkent Üniversitesi Kütüphanesi çevrimiçi kataloğunu oluşturmuştur. Bazı yazılım sorunlarından dolayı bu çevrimiçi kataloğa Internet aracılığıyla erişilememektedir.

Başkent Üniversitesi Kütüphanesi şu anda Internet'e telefon hattı (çevirmeli bağlantı-dial up-modem) ile bağlı bulunmaktadır. Bu yüzden Internet'in yavaş çalışmasından yakınmışlardır. Ancak pek yakında Internet'e kiralık hat ile bağlanacaklarını ve bu zorluğu aşacaklarını bildirmişlerdir. Bu konuda Üniversite yönetiminden tam destek gördüklerini de ayrıca belirtmişlerdir.

Başkent Üniversitesi Kütüphanesi de yakın bir gelecekte her kütüphaneciye bir uç sağlayacak şekilde yeni bilgisayar ağını kuracaktır.⁵

Başkent Üniversitesi Kütüphanesinin e-posta adresi 'buk-e@servis.net.tr' dir.

---

⁴ODTÜ Kütüphanesi Daire Başkan Yardımcısı Beria Kandilci ile 6 Mart 1996 günü yapılan görüşme.

⁵Başkent Üniversitesi Kütüphanesi Daire Başkanı Semra Arda ile 2 Mart 1996 günü yapılan görüşme.

5.2.3. BİLKENT ÜNİVERSİTESİ KÜTÜPHANESİ

Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi İnternet'i kütüphane işlemlerinde yoğun olarak kullanmaktadır.⁶ Kütüphane Müdür Yardımcısının yapmış olduğu açıklamaya göre İnternet kütüphanede şu işlemlerde kullanılmaktadır:

1 Sipariş işlemlerinde

- a-Sipariş bölümünde çalışan personelin e-posta işlemlerinde
- b-Sipariş listelerinin e-posta olarak yayıncılara gönderilmesinde
- c-Yayıncı kataloglarının çevrimiçi olarak taranmasında
- d-Çevrimiçi sipariş işlemi yapılmasında
- e-Yurtdışından çeşitli katalogları tarayarak bazı kaynakların künyelerinin doğrulanmasında
- f-E-posta yoluyla gönderilen siparişlerin alınmasında
- g-Siparişe ilgili bilgilerin ilgililere duyurulmasında.

2 Katalog İşlemlerinde

- a-Katalog bölümünde çalışan personelin e-posta işlemlerinde
- b-Diğer kütüphane kataloglarını taranmasında
- c-Diğer kütüphane kataloglarından MARC formatında kayıt aktarılmasında (MELVYL Kataloğundan aktarıldığı gibi)
- d-Kendi bölümlerini bu konuda güncel tutmada.

3 Ödünç Verme İşlemlerinde

- a-Personelin e-posta işlemlerinde
- b-Kullanıcılara ödünç almış oldukları kaynaklara değgin bilgilerin verilmesinde
- c-İadesi gecikmiş kaynakları alan kullanıcılara uyarı mesajlarının e-posta kanalı ile bildirilmesinde
- d-Kütüphanelerarası ödünç verme işlemlerinde bazı mesajların e-posta ile gönderilmesinde.

---

⁶ Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi Müdür Yardımcısı Deniz Sezgen'le 10 Mart 1996 günü yapılan görüşme.

4.Sürelî Yayınlar Bölümünde

- a-Personelin e-posta işlemlerinde
- b-Sürelî yayınların siparişi esnasında çevrimiçi kataloglara bağlanarak bibliyografik bilgi doğrulamakta
- c-Elektronik ortamda bulunan bazı dergilere ulaşmakta
- d-Eksik sayı kontrolünde (claim) yayıncılarla ilişki kurmakta.

5 Danışma Hizmetlerinde

- a-Personelin e-posta işlemlerinde
- b-CD-ROM tarama sonuçları ve BLISS (Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi Çevrimiçi Kataloğu)'ten yapılan tarama sonuçlarının e-posta ile gönderilmesinde
- c-E-posta kanalı ile gelen soruların yine e-posta kanalı ile yanıtlanmasında
- d-Güncel duyuru hizmetlerinde.

Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi çevrimiçi kataloğuna telnet aracılığıyla 'bliss.bilkent.edu.tr' adresinden erişilebilir. Erişim aşamasında sorulan şifre yerine 'bguest' yazılarak tarama konumuna geçilebilir.

5.2.4. GAZİ ÜNİVERSİTESİ KÜTÜPHANESİ

Gazi Üniversitesi genel kataloğunu elektronik ortama aktarmaya devam etmektedir. Sahibi olduğu 78000 ciltlik koleksiyonun 15000 kayıtlık bölümü elektronik ortama aktarılmış bulunmaktadır. Kampus içindeki kullanıcıların yerel ağ aracılığıyla erişebildikleri bu katalog, bazı yazılım sorunları nedeni ile henüz İnternet üzerinden kullanıma açık değildir.⁷

Gazi Üniversitesi Kütüphanesi kütüphanecileri İnternet'i, kataloglama işlemlerinde yalnızca künye doğrulamakta kullanmaktadırlar. Bunun yanı sıra, yeni gelen yayınların duyuru listelerini hazırlayıp İnternet ortamına sunmaktadırlar. Gazi Üniversitesi kütüphanesine gelen yeni yayınların adları, İnternet'ten

---

⁷Gazi Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Dairesi Başkan Vekili Pınar Erzurumluoğlu ile 10 Nisan 1996 günü yapılan görüşme.

'http://www.gazi.edu.tr' ya da 'gopher://gopher.gazi.edu.tr' adreslerinden erişilerek öğrenilebilir.

5.3. İNTERNET KULLANIM MALİYETİ

Doğal olarak İnternet kullanımının ve onun sağladığı olanaklardan yararlanmanın parasal bir bedeli söz konusudur. Anket soruları hazırlanırken İnternet kullanım maliyetinin kütüphane bütçesine olumsuz etki yapıp yapmadığı araştırılmıştır. Bu nedenle deneklere kütüphanelerinde İnternet giderlerinin nasıl

Tablo 13. İNTERNET GİDERLERİNİN NASIL KARŞILANDIĞININ DAĞILIMI

İnternet Giderlerinin Nereden Karşılandığı	Kişi Sayısı (N=78)	%
Kütüphanenin Bütçesinden	-	00,0
Kütüphanenin Bağlı Olduğu Kuruluş Tarafından	27	34,6
Bu Konuda Fikri Olmayanlar	20	25,6
Diğer	4	5,1
Kütüphanesi Bağlı Olmayan	27	34,6

ve kimler tarafından karşılandığı sorusu sorulmuştur. Yirmiyedi kişi “kütüphanenin bağlı olduğu kuruluş tarafından” seçeneğini işaretlemişlerdir. İnternet’e bağlı olan kütüphanecilerden 20 kişi de “bu konuda bir fikrim yok” seçeneğini işaretlemişlerdir. (Bkz. Tablo 13)

Bütün üniversite kütüphaneleri yine ait oldukları üniversitelerin bütçesinden bu giderleri karşılamaktadırlar. Bu yüzden kütüphanelerin İnternet’e bağlanması bütçelerine ek bir yük getirmemektedir.

Deneklere, bir başka soruda çoğu kütüphaneler için İnternet aracılığı ile bilgi kaynaklarına erişimin pahalı olup olmadığı sorulduğunda, 41’i (%52,56) İnternet aracılığı ile bilgi kaynaklarına erişimin pahalı olduğunu belirtmiştir. Yirmibeş

(%32,05) denek bu konuda düşünce belirtmezken, 12'si (%15,38) de pahalı bulmadığını belirtmiştir (Bkz. Tablo 28).

5.4.INTERNET KULLANIMI

Deneklerden Internet kullanım sürelerini ve Internet'i hangi amaçlarla kullandıklarını belirtmeleri istenmiştir.

5.4.1. INTERNET KULLANIM SÜRESİ

Ankete katılanlardan Internet'i haftada kaç saat kullandıklarını belirtmeleri istenmiştir. Toplanan veriler tablo 14'te gösterilmiştir. Tabloda sıkça vurgulanan

Tablo 14. INTERNET'İN HAFTALIK KULLANIM SÜRESİ

Haftalık kullanım süresi (saat)	Kişi sayısı (N=51)	Yüzde %
<1	16	31,4
2-5	19	37,2
6-10	12	23,5
>10	4	7,9

bir değer saptanamamıştır. Bu nedenle değerler sistematik bir görünüm sergilememiştir. Ondokuz kişilik bir grup Internet'i haftada 2-5 saat arasında değişen sürelerde kullanmaktadır. Bu grup, en büyük grubu oluşturmuştur. Onaltı kişilik bir grup ise Internet'i haftada 1 saatten az bir süre kullanmaktadır. Oniki kişilik bir grup Internet'i haftada 6-10 saat kullanıyorken, 4 kişilik bir grup da haftada 10 saatten fazla bir süre kullanmaktadır. Bu dört kişilik grup Bilkent Üniversitesi kütüphanesinden katılanlardır.

5.4.2. INTERNET KULLANIM KATEGORİLERİ

Kuşkusuz Internet'in kaç saat kullanıldığı değil, ne amaçla kullanıldığı hepsinden daha önemlidir. Bu nedenle deneklere Internet'i hangi amaçlarla kullandıkları sorulmuştur. Tablo 15, e-posta, telnet, ftp, gopher, Wais, tartışma / haber

listeleri ve WWW gibi Internet araçlarının hangi sıklıkla ve kaç kişi tarafından kullanıldığını göstermektedir. Otuzaltı (%70,58) kişilik bir grubun e-posta, 33 (%64,70) kişinin gopher kullandığı, 32 (%62,74) kişilik bir grubun ise tartışma / haber listelerine katıldığı saptanmıştır. Diğer araçların kullanım sıklığı birbirine yakındır. Ftp ve Wais daha az kullanılmaktadır (sırasıyla %23,52 ve %7,8).

Tablo 15. INTERNET ARAÇLARININ KULLANIM SÜRELERİ

Internet araçları	Haftada 1 saatten az		Haftada 2-5 saat arası		Haftada 5 saatten fazla		Araç kullanan toplam kişi sayısı	
	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%
	WWW	16	31	6	11	5	9	27
FTP	5	9	5	9	2	3	12	23
E-POSTA	17	33	12	23	7	13	36	70
WAIS	1	1	2	3	1	1	4	7
GOPHER	13	25	15	29	5	9	33	64
TELNET	6	11	7	13	13	25	26	50
TARTIŞMA HABER LİSTELERİ	15	29	13	25	4	7	32	62

Tablo 16 Internet kullanım kategorilerinin tercih sıralamasını göstermektedir. Tabloda sergilenen sayısal verilerden birisi kişi sayısıdır. Kişi sayısı, Internet'e bağlı olan 51 kişi içinden, ilgili kullanım kategorisini tercih edenleri belirtmektedir. Bu sayının toplam 51 kişilik grubun içindeki dağılımı da % olarak yine tabloda belirtilmiştir.

En fazla tercih edilen kullanım kategorisi 18 kişi ile "Tartışma / Haber Listelerine Katılmak ve Elektronik Dergiler" olmuştur. Bunu 15 kişi ile "Bilgisayara Dayalı Veri Tabanlarını Uzaktan Giriş ile Taramak" izlemektedir. Bu iki kategoriyi tercih etmeyen denekler de vardır. "Dosya Aktarma ve Veri Değişimi" 1. sırada hiç tercih edilmezken, 2. 3. 4. ve 5. tercih olarak toplam 13 kişi tarafından işaretlenmiştir.

Tablo 16. İNTERNET KULLANIM KATEGORİLERİ TERCİH SIRALAMASI (N=51)

İnternet kullanım kategorileri	1.	2.	3.	4.	5.	Hiç tercih etmeyen
	sırada tercih eden	sırada tercih eden	sırada tercih eden	sırada tercih eden	Sırada tercih eden	
Tartışma/haber listeleri ve elektronik dergilere erişim	18 kişi % 35	6 kişi %11	4 kişi %7	3 kişi %5	-	20 kişi %39
Bilgisayara dayalı veri tabanlarını telnet ile taramak	15 kişi %29	9 kişi %17	3 kişi %5	6 kişi %11	-	18 kişi %35
Araştırma ve Yayın yapma	2 kişi %3	4 kişi %7	7 kişi %13	2 kişi %3	4 kişi % 7	32 kişi % 62
Dosya aktarma ve veri değişimi	- % 0	2 kişi % 3	3 kişi %5	3 kişi %5	5 kişi % 9	38 kişi % 74
Kişisel iletişim kurma ya da eğlence amaçlı etkinlikler	4 kişi %7	16 kişi % 31	7 kişi %13	3 kişi %5	2 kişi % 3	19 kişi %37

“Kişisel İletişim Kurma ve Eğlence Amaçlı Etkinlikler” kategorisi 1. sırada dört kişi tarafından tercih edilirken, “Araştırma ve Yayın Yapma” kategorisi de 1. sırada iki kişi tarafından tercih edilmiştir.

1., 2., 3. ve 4. sırada da olsa en çok kullanılan kullanım kategorisi de “Bilgisayara Dayalı ile Veri Tabanlarını telnet ile Taramak” olmuştur. Bu kategori 33 kişi tarafından tercih edilmiş, “Kişisel İletişim Kurma ve Eğlence Amaçlı Etkinlikler” kategorisi de 32 kişinin tercihi ile onu izlemiştir.

Tablo 17’de en çok tercih edilen kullanım kategorisi “Tartışma Haber Listeleri”nin detaylı bir açıklaması vardır. Yirmi kişilik bir kütüphaneci grubunun

“Haber ve Tartışma Gruplarına katılmak” için bu kategoriyi tercih ettiği, 10’ar kişilik iki ayrı grubun da “Elektronik Dergi ya da Bültenlere Erişmek” ve “Özel Konu Listelerine Katılmak” için 2. sırada bu tercihleri yaptıkları gözlenmektedir. Ancak 1, 2, 3, 4. sırada da olsa 30 kişi “Haber ve Tartışma Gruplarına katılma”yı tercih etmiştir. “Elektronik Dergi ya da Bültenlere Erişmek” de 25 kişi tarafından tercih edilmiştir. 24 kişilik bir grup da bu iki kullanım kategorisini izlemiştir.

Tablo 17.TARTIŞMA/HABER LİSTELERİ KULLANIM KATEGORİSİNİ TERCİH EDENLER (N=51)

	1. sırada tercih eden	2. sırada tercih eden	3. sırada tercih eden	4. sırada tercih eden	Hiç tercih etmeyen
Haber ve tartışma gruplarına katılmak	20 kişi % 39	5 kişi % 9	4 kişi % 7	1 kişi %2	21 kişi % 41
Elektronik dergi ya da bültenlere erişmek	6 kişi %11	10 kişi %19	6 kişi % 11	3 kişi %5	26 kişi % 50
Konferanslar kurslar, burslar, ve iş ilanlarından bilgi sağlamak	3 kişi %6	2 kişi % 4	8 kişi % 15	7 kişi %13	31 kişi % 61
Özel konu listelerine katılmak	5 kişi % 10	10 kişi % 20	2 kişi %4	7 kişi % 13	27 kişi % 53

Tablo 18, kullanım kategorilerinde 2. sırada tercih edilen (bkz Tablo 16)“Bilgisayara Dayalı Veri Tabanlarını Telnet ile Tarama” kullanım kategorisinin ayrıntılarına değinmektedir. Bu kategorinin de daha çok “Kütüphanelerin Genel Katalog ve Toplu Listelerini Taramak” için kullanıldığı göze çarpmaktadır. Otuziki kişilik bir grubun 1., 2. ve 3. sırada tercih ettiği bu etkinliğin yanı sıra, kütüphanecilerden 10 kişilik bir grubun da 2. sırada “Sürelî Yayınlar Veri Tabanlarını Tarama”yı tercih ettiği görülmektedir. Bu kullanım kategorisini toplam 17 kişi işaretlemiştir. Yine 9 kişilik bir grubun da “Kuruluş İçinde Bulunan Bilgisayara

Dayalı Veri Tabanlarını Tarama'yı 1. sırada tercih ettikleri saptanmıştır. Bu kategoriye toplam olarak 14 kişinin kullandığı saptanmıştır.

Tablo 18. BİLGİSAYARA DAYALI VERİ TABANLARINI TELNET İLE TARAMA KATEGORİSİ TERCİH EDENLER (N=51)

Bilgisayara dayalı veri tabanlarını telnet ile tarama kullanım kategorileri	1. sırada tercih eden	2. sırada tercih eden	3. sırada tercih eden	4. sırada tercih eden	5. sırada tercih eden	6. sırada tercih eden	Hiç tercih etmeyen
Kütüphanelerin genel katalog ve toplu listelerini taramak	23 kişi %48	6 kişi %12	3 kişi %6	-	-	-	15 kişi %32
RUN, LEXIS, EPIC, MEDLINE gibi çevrimiçi sistemleri taramak	-	1 kişi %2	1 kişi %2	1 kişi %2	1 kişi %2	-	43 kişi %91
BIOSCI, UnCover gibi süreli yayınların içindekiler sayfasını kapsayan veri tabanlarını taramak	-	-	1 kişi %2	1 kişi %2	1 kişi %2	-	44 kişi %93
Süreli yayınlar veri tabanlarını taramak	-	10 kişi %21	3 kişi %6	3 kişi %6	1 kişi %2	-	30 kişi %63
Özel/ticari veri tabanlarını taramak	1 kişi %2	1 kişi %2	3 kişi %6	1 kişi %2	1 kişi %2	1 kişi %2	39 kişi %82
Kuruluş içinde bulunan bilgisayara dayalı veri tabanlarını taramak	9 kişi %19	1 kişi %2	1 kişi %2	-	1 kişi %2	2 kişi %4	33 kişi %70

Tablo 16 İnternet genel kullanım kategorilerinin tercihlerini sergilerken, "Dosya Aktarma ve Veri Değişimi" kullanım kategorisini 13 kişilik bir grup 2, 3, 4 ve 5. tercih olmak üzere belirtmişlerdi. Otuzsekiz kişilik bir grubun hiç tercih etmediği

bu kategori, genel kullanım kategorileri tablosunda (bkz Tablo 16) en son tercih edileni idi. Oysa aynı kullanım kategorisi ayrıntılara dayanılarak istendiğinde 12 kişinin bu kategori ile ilgili bölümü yanıtladığı görülmüştür (bkz. Tablo 19). Bu kullanım kategorisinin en çok “FTP Yardımı ile Dosya Aktarmak” için kullanıldığı deneklerce belirtilmiştir.

Tablo 19. DOSYA AKTARMA VE VERİ DEĞİŞİMİ KULLANIM KATEGORİSİNİ TERCİH EDENLER (N=51)

Dosya aktarma ve veri değişimi kullanım kategorileri	1. sırada tercih eden	2. sırada tercih eden	3. sırada tercih eden	4. sırada tercih eden	5. Sırada tercih eden	Hiç tercih etmeyen
FTP yardımı ile dosya aktarmak	10 kişi % 19,60	2 kişi %3,92	-	-	-	39 kişi %76,47
Belge sağlamak	1 kişi % 1,96	5 kişi %9,80	2 kişi % 3,92	-	-	43 kişi % 84,31
Araştırma sonucu, makale, aksesyon listesi gibi dosyalar göndermek	2 kişi % 3,92	2 kişi %3,92	3 kişi %5,88	-	-	44 kişi % 86,27
Gönderilen bu dosyalar için bir dağıtım listesi hazırlamak	-	-	-	1 kişi % 2,12	1 kişi % 2,12	45 kişi % 85,10
Teknik veri değişmek	1 kişi % 2,12	-	-	1 kişi % 1,96	1 kişi % 1,96	44 kişi % 86,27

“Araştırma ve Yayın Yapma” kategorisi ise Internet genel kullanım kategorileri tablosunda 19 kişi tarafından tercih edilmiştir (bkz Tablo 16). Oysa ayrıntılı tabloda (bkz. Tablo 20) toplam 7 katılımcının işaretlediği bazı kullanım kategorileri vardır. Bu kullanım kategorisinin, Internet’e bağlı olan kütüphanecilerce çok az kullanılan kategorilerden birisi olduğu saptanmıştır.

Tablo 20. ARAŞTIRMA VE YAYIN YAPMA KATEGORİSİNİ TERCİH EDENLER (N=51)

	1.	2.	3.	4.	5.	
Araştırma ve yayın yapma kullanım kategorileri	1. sırada tercih eden	2. sırada tercih eden	3. sırada tercih eden	4. sırada tercih eden	5. sırada tercih eden	Hiç tercih etmeyen
Araştırma çalışmalarında ortak yazar olarak işbirliği yapmak	-	1 kişi %1	-	-	-	50 kişi %99
Yayıncı ve editörlerle ilişki kurmak	1 kişi %2	-	-	-	-	50 kişi %98
Makale, tez ve bu gibi yayınlar yapmak	1 kişi % 2	-	-	-	-	50 kişi % 98
Elektronik yayıncılığa katılmak	3 kişi % 6	1 kişi % 2	-	-	-	47 kişi % 92
Bazı geri bildirim ve sonuçları bildirmek	-	-	-	-	-	51 kişi % 100

“Kişisel İletişim ya da eğlence amaçlı etkinlikler” kullanım kategorisi, genel kullanım tablosu olan tablo 16’ya göre yalnızca 32 kişi tarafından tercih edilmiştir. Birinci sırada olmamakla beraber, 2, 3, 4 ve 5. sıradaki tercihler göz önüne alındığında bu kullanım kategorisinin tercihler arasında 2. sırayı aldığı görülmektedir. Bu kategorinin kullanımı ile ilgili ayrıntılı bilgiler tablo 21’de verilmektedir. Yirmisekiz kişi “Arkadaş Dost ve Meslektaşları ile İş Dışında İlişki Kurmak” amacı ile İnternet’i kullanmaktadır. Bu kategoriyi kullanmanın ikinci nedeni ise deneklerce, “Üniversitede Bulunan Diğer Kişilerle İlişki Kurmak ve Onlarla Haberleşmek” olarak belirtilmiştir. Bu tercih 18 kişi tarafından 2 ve 3. sıralarda olmak üzere

işaretlenmiştir. “Bilgisayar Oyunları Oynamak” kategorisi de 10 kişi tarafından yine 2. ve 3. sıralarda olmak üzere belirtilmiştir.

Tablo 21. KİŞİSEL İLETİŞİM YA DA EĞLENCE AMAÇLI ETKİNLİKLER KULLANIM KATEGORİSİNİ TERCİH EDENLER (N=51)

Kişisel iletişim ya da eğlence amaçlı etkinlikler	1.	2.	3.	Hiç tercih etmeyen
	sırada tercih eden	sırada tercih eden	sırada tercih eden	
Arkadaş dost ve meslektaşlarla iş dışında ilişki kurmak ve onlarla haberleşmek	28 kişi % 59	5 kişi % 10	-	14 kişi % 31
Üniversitede bulunan diğer kişilerle ilişki kurmak ve haberleşmek	-	17 kişi % 36	1 kişi % 2	29 kişi % 62.
Bilgisayar oyunları oynamak	-	1 kişi % 2	9 kişi % 19	37 kişi % 79

5.5. İNTERNET'TEN HABERDAR OLMA VE İNTERNET EĞİTİMİ

Kütüphanecilerin İnternet'ten nasıl haberdar oldukları, İnternet kullanmayı nasıl öğrendikleri ve İnternet eğitimi konusundaki düşünceleri aşağıda açıklanmaktadır. Bu kesimde ayrıca verilmesi gereken eğitim programlarının nasıl olması ve kimler tarafından desteklenmesi gerektiği yine kütüphanecilerin görüşlerine dayanılarak aktarılmıştır.

5.5.1. KÜTÜPHANECİLER İNTERNET'TEN NE ZAMAN VE NASIL HABERDAR OLDULAR?

Katılımcılara İnternet'ten ne zaman ve nasıl haberdar oldukları sorulmuştur. Bu soru katılımcılara seçenekli olarak sunulmuş ve birden çok seçenek işaretleyebilecekleri belirtilmiştir. Tablo 22 seçeneklerin dağılımını göstermektedir.

Yirmialtı kişi çalıştığı üniversitenin İnternet'e bağlanması nedeni ile İnternet'ten haberdar olduklarını vurgulamışlardır. Konu ile ilgili literatürü okuyarak veya kulaktan dolma diğer meslektaşlarından duyarak İnternet'ten haberdar olanların sayıları 15'tir. Ondört kişi kütüphanecilik eğitimi sırasında, 8 kişi de bir kuruluşun

Tablo 22. KÜTÜPHANECİLER İNTERNET'TEN NASIL HABERDAR OLDULAR?

Nasil haberdar olunduğu	Kişi Sayısı	%
Üniversitemizde kullanılmaya başlandığı için haberim oldu	26	33,33
Bir kuruluşun düzenlediği konferansta İnternet'in adını duydum	8	10,25
Kütüphanecilik eğitimim sırasında	14	17,94
Konu ile ilgili literatürü okuyarak	15	19,23
İşe ilk başladığımda çalıştığım kütüphanede vardı	5	6,41
Kulaktan dolma bilgilerle diğer meslektaşlarımdan	15	19,23
Haberim yok	5	6,41

*Birden çok seçenek işaretlendiğinden %100 çalışmamaktadır.

düzenlediği konferans sayesinde İnternet'ten haberdar olduklarını açıklamıştır. İşe ilk başladığında İnternet'ten haberdar olanların sayısı 5'tir. İnternet'ten bugüne değin haberi olmayan kütüphanecilerin sayısı da 5'tir.

5.5.2. KÜTÜPHANECİLER İNTERNET KULLANMAYI NASIL ÖĞRENDİLER?

Kütüphanecilere İnternet kullanmayı nasıl öğrendikleri sorulmuştur. Bu soruya yanıtların belirtilen seçeneklere göre verilmesi istenmiştir. Ancak deneklere birden çok seçeneği işaretleyebilecekleri söylenmiştir. Tablo 23 bu soruya verilen yanıtları göstermektedir.

Bu çalışmaya başlamadan önce kütüphanecilerin İnternet konusunda örgün bir eğitimden geçmedikleri varsayılmıştır. Tablo 23, 31 kişinin İnternet'i kullanmayı bilmediğini ortaya çıkarmıştır. Bu sayı katılımcıların %39,7 sini oluşturmaktadır.

Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi ve Başkent Üniversitesi Kütüphanesindeki denekler çıkarıldığında da İnternet'i kullanmasını bilmeyenlerin oranı %69'a yükselmektedir..

Tablo 23. KÜTÜPHANECİLER İNTERNET'İ NASIL ÖĞRENDİLER?

Nasıl Öğrendiği	Kişi sayısı	%
Yöneticilerin özendirmesi ya da zorlaması soucu (1.seçenek)	0	00,0
İlgili bir kursa katılarak (2.seçenek)	3	03,8
Çalıştığım iş yerinde İnternet kullanan diğer kişilerden (3.seçenek)	13	16,7
Kendi çabalarımla (4.seçenek)	7	09,0
Kütüphanecilik eğitimim sırasında (5.seçenek)	2	02,6
Kullanmasını bilmiyorum (6.seçenek)	31	39,7

*Birden çok seçenek işaretlendiğinden %100 çakışmamaktadır.

Çalıştığı iş yerinde İnternet kullanan diğer kişilerden İnternet'i öğrenenlerin sayısı 13'tür. Bu seçenek deneklerce işaretlenen ikinci büyük değer olmuştur. Kendi çabaları ile öğrenen 7 kişinin yanı sıra ilgili bir kursa katılarak İnternet kullanmayı öğrendiğini belirtenlerin sayısı da 3'tür.

Kütüphanecilik eğitimleri sırasında İnternet'i öğrendiklerini belirtenlerin sayısı da 2'dir. Bu sayısal olarak az görünse bile, İnternet eğitiminin kütüphanecilik okullarında verilmeye başlandığını göstermektedir.

Tablo 23 yalnızca bir seçenek işaretleyen kütüphanecilerin sayısal verilerini kapsamaktadır. Oysa birden çok seçenek işaretleyen katılımcılar da vardır. 2, 3 ve 4. seçeneği birarada işaretleyen; yani ilgili bir kursa katılarak (2. seçenek), çalıştığı iş yerinde İnternet kullanan diğer kişilerden (3. seçenek) ve kendi çabaları ile (4.seçenek) İnternet'i öğrenmeye çalışanların sayısı 6'dır. Yalnızca 3 ve 4. seçenekleri işaretleyen 8 kişi, 2 ve 4. seçenekleri işaretleyen 5 kişidir. 3. ve 4. seçeneklerle beraber, kütüphanecilik eğitimi sırasında (5.seçenek) İnternet'i öğrendiğini belirten 1 kişi; 3 ve 5. seçenekleri birarada işaretleyen 1 kişi bulunmaktadır. Yöneticilerin

özendirmesi sonucu (1. seçenek) seçeneği ile 2 ve 4. seçenekleri birarada işaretleyenlerin sayısı ise 1 kişidir.

Dikkat edilirse 4. seçenek olan “kendi çabaları ile öğrenme” 28 kez yinelenmiştir. Bu sayının genel katılım içerisindeki oranı %35,89’dur.

5.5.3. KÜTÜPHANECİLERİN KATILDIĞI EĞİTİM PROGRAMLARI

İnternet eğitimi almış kütüphaneci sayısı 28 olarak bulunmuştur. Bu sayı tüm katılımcıların % 35,89’unu oluşturmaktadır. Tablo 24 izlenen eğitim programlarının ne olduklarını göstermektedir. Eğitim alanların yalnızca 2’si kütüphanecilik eğitimi sırasında bu eğitimi aldıklarını belirtmişlerdir. Deneklerden 11 kişi de İnternet ile ilgili yapılan bazı konferanslara katıldıklarını belirtmişlerdir.

Bilkent Üniversitesi Kütüphanesinden kütüphaneciler “UNIX işletim sistemi ve e-posta” adlı 3 günlük bir kursa katıldıklarını belirtmişlerdir. Gazi Üniversitesi Kütüphanesinde çalışan kütüphaneciler de TÜBİTAK, ODTÜ VE ÜNAK’ın düzenlemiş olduğu seminerler ve konferanslara katıldıklarını belirtmişlerdir. ODTÜ kütüphanesi çalışanları ise yine UNIX işletim sistemi ve İnternet ile ilgili bir kursa katıldıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 24. KÜTÜPHANECİLERİN İNTERNET KONUSUNDA KATILMIŞ OLDUKLARI EĞİTİM PROGRAMLARI

Eğitim Programının ne olduğu	Kişi Sayısı (N=28)	%
İlgili bir kursa katıldım	15	53,6
İnternet’in anlatıldığı bir konferansa katıldım	11	39,3
Kütüphanecilik eğitimim sırasında	2	7,1

5.5.4. İNTERNET EĞİTİM PROGRAMLARINI DESTEKLEYENLER

Deneklere katıldıkları eğitim programlarının kimler tarafından desteklendiği sorulmuştur. Yanıtlar tablo 25'te gösterilmektedir. Buna göre 18 kişi yöneticileri tarafından, 1 kişi mesleki bir dernek tarafından, 2 kişi de kuruluşundaki bilgi işlem merkezi tarafından desteklenmiştir. Yedi kişi de kendi olanakları ile bu eğitim programlarına katıldıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 25. KÜTÜPHANECİLERİN KATILMIŞ OLDUKLARI EĞİTİM PROGRAMLARINI DESTEKLEYENLER

Destekleyen Kişi ya da Kuruluş	Kişi Sayısı	%
Yöneticileri tarafından desteklenen	18	64,3
Mesleki derneklerce desteklenen	1	03,6
Kuruluşlarındaki bilgi işlem birimince desteklenen	2	07,1
Kendi olanakları ile	7	25,0

İnternet eğitimi aldığını belirten 28 kütüphaneci, tablo 23'te, yöneticilerin İnternet eğitimini özendirmediğini ya da konu ile ilgili bir zorlamalarının söz konusu olmadığını söylemişti (Bkz. Tablo 23). Oysa tablo 25 bu durumla çelişmektedir. İnternet eğitimi alan 28 kütüphaneciden 18'i (%64,3) yöneticilerinin sağladığı destek ile bir eğitim programına katılmışlardır. Burada çelişkili bir durum söz konusudur. Ama anlaşılması gereken anket sorularının yanlış sorulduğu değildir. Buradan çıkarılan sonuç şudur:

İnternet olanağının üniversiteye getirilmesi sonucu İnternet kullanımı zorunlu hale gelmiştir. Kütüphanelerin bağlı olduğu kuruluşların düzenlediği kurslar elbetteki çalışanlara duyurulmakta, kurslara katılmak isteyenler kendi kararlarında serbest bırakılmaktadır. Bu durumda yönetici özendirici ya da zorlayıcı bir tavır içerisine girmemektedir. Bu nedenle kütüphaneciler bu konuda yöneticilerinin bir rolü olup olmadığı konusunda yorum yapmakta güçlük çekmişlerdir.

Yedi kütüphaneci kendi çabaları ile bir eğitim programına katıldıklarını belirtmiştir. Bu veri genel katılımcıların % 8,97'sini oluşturmaktadır. Bu 7 kişiden

l'inin çalıştığı kütüphane (Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi) Internet'e bağlı değildir.

5.5.5. KÜTÜPHANECİLER İÇİN INTERNET EĞİTİM PROGRAMLARININ KİMLER TARAFINDAN SAĞLANMASI VE NASIL OLMASI GEREKTİĞİ KONUSUNDAKİ BULGULAR

Deneklere Internet eğitiminin nasıl olması ve kimler tarafından sağlanması gerektiği konusunda açık uçlu bir soru sorulmuştur. Tablo 26, eğitimin kimler tarafından verilmesi gerektiği şeklinde düzenlenmiştir. Tablo 27 ise eğitimin nasıl olması gerektiği konusunda deneklerin düşüncelerini göstermektedir.

Bu soruda deneklere birden çok seçenek işaretleyebilecekleri söylenmiştir. Bu nedenle sonuçlar %100 çakışmamaktadır.

5.5.5.1. KÜTÜPHANECİLER İÇİN INTERNET EĞİTİM PROGRAMLARININ KİMLER TARAFINDAN VERİLMESİ GEREKTİĞİ KONUSUNDAKİ BULGULAR

Tablo 26'da 24 denek, kütüphanecilik mesleğine yakın ya da kütüphanecilik mesleğini bilen bir bilgisayar uzmanı tarafından Internet eğitiminin verilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Yirmi denek de kütüphanecilerin bağlı olduğu kuruluşça bu kursun verilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Ondört kişilik bir grup ise Internet eğitiminin Kütüphanecilik okullarınca üstlenilmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir. On kişilik bir grup da Internet eğitiminin mesleki dernekler tarafından verilmesi gerektiği konusunda fikir birliğine varmışlardır.

Altı kişilik bir grup düşüncesini şöyle belirtmiştir: "Internet kursunu kütüphaneciler vermelidir." Dört kişi Internet kurslarının TÜBİTAK tarafından verilmesini savunurken, 3 kütüphaneci de "Internet'e bağlı olan kütüphanelerle işbirliği yapıp diğer kütüphaneciler bu eğitimi vermelidirler" şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Bir kişi ; "her kütüphaneci kendi çabalarıyla öğrenmelidir" derken,

YÖK Dokümantasyon Merkezinden katılan bir kütüphaneci de “İnternet kursu Kütüphaneler Genel Müdürlüğü ve Milli Kütüphane Başkanlığınca verilmelidir” şeklinde düşüncesini belirtmiştir.

Tablo 26. KÜTÜPHANECİLER İÇİN İNTERNET EĞİTİMİNİN KİMLERCE VERİLMESİ GEREKTİĞİ KONUSUNDA KÜTÜPHANECİLERİN GÖRÜŞLERİ

İnternet eğitiminin kimler tarafından verilmesi ve desteklenmesi konusunda kütüphanecilerin düşünceleri	Kişi sayısı	Yüzde %
Kütüphanecilik mesleğini bilen veya kütüphanecilik mesleğine yakın bir bilgisayar uzmanı tarafından	24	30,76
Her kütüphanecinin çalıştığı kuruluş İnternet kursunu vermeyi üstlenmelidir	20	25,64
İnternet eğitimini kütüphanecilik okulları üstlenmelidir	14	17,94
İnternet kurslarını ÜNAK, TKD gibi mesleki dernekler düzenlemelidir.	10	12,82
İnternet kurslarını kütüphaneciler vermelidir	6	7,69
İnternet kurslarını TÜBİTAK vermelidir	4	5,12
İnternet’e bağlı olan kütüphanelerle işbirliği yapıp diğer kütüphanecilere bu eğitim verilmelidir	3	3,84
Kişi kendi çabaları ile öğrenmelidir	1	1,28
İnternet kursu Kütüphaneler Genel Müdürlüğü ve Milli Kütüphane Başkanlığınca verilmelidir	1	1,28

*Birden çok seçenek işaretlendiğinden %100 çakışmamaktadır.

5.5.5.2. KÜTÜPHANECİLERE VERİLECEK İNTERNET EĞİTİMİNİN NASIL OLMASI GEREKTİĞİ KONUSUNDAKİ BULGULAR

İnternet’i kullanmak için kütüphanecilerin yeni beceriler elde etmeleri gerektiği konusunda, deneklerin düşüncelerini belirtmeleri istenmiştir. 78 denekten

63'ü (%80,8) kütüphanecilerin Internet'i kullanmak için yeni beceriler elde etmeleri gerektiğine inanmaktadır. Beş denek bu konuda düşünce belirtmezken, 10 denek yeni becerilerin elde edilmesi gerektiği düşüncesine katılmamışlardır. (Bkz. Tablo 28)

Tablo 27. INTERNET EĞİTİMİNİN NASIL OLMASI GEREKTİĞİ KONUSUNDA KÜTÜPHANECİLERİN GÖRÜŞLERİ

Internet eğitiminin nasıl olması gerektiği	Kişi sayısı (N=78)	Yüzde (%)
Internet eğitimi konusunda fikir belirtmeyenler	50	64,10
Uygulamaya dönük olmalıdır	22	28,20
Zaman olarak yeterli süreyi kapsamalıdır	3	3,84
Kurslar kesinlikle Türkçe olmalıdır	1	1,28
Internet kursları; katılacak olan kütüphanecilere önce bilgisayar kursu daha sonra Internet kursu verilecek şekilde düzenlenmelidir	1	1,28
Bu eğitim sürekli olmalıdır	1	1,28

Verilmesi gereken Internet eğitiminin nasıl olması gerektiği kütüphanecilere açık uçlu olmak üzere sorulmuştur. Yanıtlar tablo 27'de gösterilmiştir. Yanıtlara göre 50 kişi eğitimle ilgili hiçbir düşüncelerinin olmadığını belirtmiştir. Yirmiiki kişi de Internet eğitimi programının uygulamaya dönük olması gerektiğini belirtmiştir. Üç kişi zaman açısından yaklaşarak; kursların yeterli süreyi kapsamamasını istemiştir. Bir kişi kursların Türkçe olması gerektiğini savunurken, 1 kişi de verilecek eğitimin sürekli olmasını öne sürmüştür. Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi'nden bir kütüphaneci de, Internet eğitimi alacak olan kütüphaneciye öncelikle bilgisayar kursu verilmesini, daha sonra Internet eğitimi verilmesi gerektiğini savunmuştur.

Tablo 28, kütüphanecilerin Internet'e değgin bazı yorumlarını sergilemektedir. Bu tabloya göre; Internet'in kütüphane işlem ve hizmetlerinde erişimi artıracığına inanan kütüphaneci sayısı 74 (%94,9)'tür. Bu görüşe katılmayan yoktur. Üniversite kütüphanelerinin Internet'e bağlanması gerektiğine inananlar da 77 (%98,7) kişi olup,

bu düşünceye katılmayan yoktur. İnternet'in kütüphanelere elverişli ortamlar ve yeni olanaklar sağladığına inanan kütüphanecilerin oranı %94,9 (74 kişi)'dur.

Tablo 28. KÜTÜPHANECİLERİN İNTERNET'LE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ (N=78)

Soru	Katılıyor m %	Fikrim yok %	Katılmıyorum %
Kütüphane işlem ve hizmetlerinde İnternet kullanımı bilgiye erişimi arttıracaktır.	74 Kişi %94,9	4 Kişi %5,1	0 Kişi %0,00
Tüm üniversite ve araştırma kütüphaneleri İnternet'e bağlanmalıdır.	77 Kişi %98,7	1 Kişi %1,3	0 Kişi %0,00.
İnternet kütüphanelere elverişli ortamlar ve yeni olanaklar sağlamaktadır.	74 Kişi %94,9	4 Kişi %5,1	0 Kişi %0,00
İnternet'i kullanmak için kütüphanecilerin yeni beceriler elde etmeleri gerekmektedir.	63 Kişi %80,8	5 Kişi %6,4	10 Kişi %12,8
İnternet kullanımı konusunda kütüphaneciler kullanıcı eğitimini üstlenmelidir.	41 Kişi %52,6	13 Kişi %16,7	24 Kişi %30,8
Kütüphaneciler İnternet üzerinde elektronik ortamda bulunan bilgi kaynaklarının düzenlemelidir.	37 Kişi %47,4	32 Kişi %41,0	9 Kişi %11,5
Kütüphanecilerin yardımı olmadan her kullanıcı İnternet'i kullanabilir.	45 Kişi %57,7	15 Kişi %19,2	18 Kişi %23,1
İnternet'te bulunan bilgi kaynakları yetersizdir	13 Kişi %16,7	41 Kişi %52,6	24 Kişi %30,8
Kütüphanecilerin İnternet aracılığı ile erişilen bilgi kaynakları hakkındaki bilgileri çok azdır	48 Kişi %61,5	20 Kişi %25,6	10 Kişi %12,8
Kullanıcıların İnternet aracılığı ile erişilen bilgi kaynakları hakkındaki bilgileri çok azdır.	45 Kişi %57,7	27 Kişi %34,6	6 Kişi %7,7
İnternet aracılığı ile erişilen bilgi kaynakları, diğer bilgi kaynaklarından farklı değildir.	18 Kişi %23,1	18 Kişi %23,1	42 Kişi %53,8
Çoğu kütüphaneler için İnternet aracılığı ile bilgi kaynaklarına erişim pahalıdır.	41 Kişi %52,6	25 Kişi %32,1	12 Kişi %15,4.
İnternet aracılığı ile bilgi kaynaklarına erişim kütüphanecilerin rolünü azaltacaktır.	23 Kişi %29,5	6 Kişi %7,7	49 Kişi %62,8

Internet ortamında bulunan bilgi kaynaklarına gelince; “Kütüphaneciler bu bilgi kaynaklarını düzenlemelidir” düşüncesine katılan 37 (%47,4) kişidir. Internet’te bulunan bilgi kaynaklarını yetersiz bulan 13 (%16,7) kütüphaneci varken, “Kütüphanecilerin Internet üzerinde bulunan bilgi kaynakları hakkındaki bilgileri çok azdır” düşüncesine katılan 48 (%61,5) kütüphaneci vardır. “Kullanıcıların Internet üzerindeki bilgi kaynakları hakkındaki bilgileri çok azdır” düşüncesine katılan kütüphaneci sayısı ise 48 (%61,5)’ dir. Internet aracılığı ile erişilen bilgi kaynaklarının diğer bilgi kaynaklarından farklı olmadığına inanan kütüphaneci sayısı 18 (%23,1)’dir. Ancak 45 kütüphaneci de Internet ortamında bulunan bilgi kaynaklarının farklı olduğunu söylemektedir. Internet ile ilgili kullanıcı eğitiminin kütüphanecilerin üstlenmesi gerektiğine inanan kütüphaneciler 41 (%52,6) kişidir. Buna karşın, “kütüphanecilerin yardımı olmadan her kullanıcı Internet’i kullanabilir” düşüncesine katılanların sayısı 45 (%57,7)’tir.

Bu bölümde, ankete katılan denek kütüphanecilerin görüşlerine dayanarak elde edilen bulgular verildi. Bulgular sonucu deneklerin Internet’e değgin görüşlerinin ne olduğu sergilendi. Bundan sonraki 6. Bölüm’de bulgular değerlendirilecek ve yorumlanacaktır.

BÖLÜM 6

BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ VE YORUM

6.1. GİRİŞ

Beşinci bölümde elde edilen bulguların değerlendirmesi bu bölümde yapılmıştır. Bulguların değerlendirilmesi varsayımımız gereği ele aldığımız bazı ölçütlere göre yapılacaktır. Bu ölçütler şunlardır:

- a) İnternet donanımı
- b) Üniversite kütüphanelerinin sahip oldukları elektronik ortamdaki bilgi kaynakları
- c) İnternet kullanım maliyeti
- d) İnternet kullanımı
- e) İnternet'ten haberdar olma
- f) İnternet öğrenimi
- g) İnternet eğitimi destekleyenler
- h) Kütüphanecilerin İnternet eğitimi konusunda beklentileri

6.2. İNTERNET DONANIMI

Ankara'daki üniversite kütüphanelerinin 3'ü (Hacettepe ve Ankara Üniversitesi Kütüphaneleri ve YÖK Dokümantasyon Merkezi) İnternet'e bağlı değildir. Ancak kütüphanelerin bağlı oldukları üniversiteler İnternet'e bağlıdır. YÖK Dokümantasyon Merkezinin bağlı olduğu kuruluş olan Yükseköğretim Kurulu da İnternet'e bağlıdır.

Kütüphanecilerin İnternet'e bağlanma konusunda çaba harcamaları gerekmektedir. Bağlı oldukları kuruluşlar İnternet'e bağlı olduğu halde İnternet'e bağlantısı olmayan kütüphanelerin varlığı, kütüphanecilerin bu yöndeki duyarsızlığını ortaya koymaktadır. Bulgularımız şunları ortaya koymuştur: Kütüphaneler İnternet'e bağlanma konusunda herhangi bir çaba göstermemişlerdir.

Bağlı olan kütüphanelerden ODTÜ ve Bilkent Üniversitesi kütüphanelerinin yöneticileri ile yapılan görüşmeler bize şunları kanıtlamıştır: Üniversite yerel ağı

planlandığında kütüphanenin de bu yerel ağ içerisinde yer alması gerektiği düşünülmüştür. Ana kuruluş olan üniversite İnternet bağlantısını sağlayınca yerel ağ donanımının yapısı gereği kütüphanelerin de İnternet bağlantıları gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla bağlantı kendiliğinden gerçekleşmiş çalışmalar bu yönde devam etmiş ve gelişmiştir.

Ancak Hacettepe Üniversitesi kütüphanelerinde böyle bir yaklaşım söz konusu değildir. Üniversitenin Beytepe Yerleşkesinde yerel ağ mevcut olup, bütün bölümler İnternet'e bağlı oldukları halde kütüphanenin bağlı olma durumu söz konusu değildir. Bu durum kütüphane yöneticilerinin ve üniversitede yerel ağ planlayıcılarının planlama aşamasında kütüphaneye duysız kaldıkları şeklinde açıklanabilir.

Ankara Üniversitesi yerleşke esasına dayalı bir üniversite olmadığından kütüphaneler dağınık yerleşimler şeklindedir. Bu üniversiteye ait kütüphaneler bağımsız yerleşkelerin kütüphaneleri olarak algılanmalıdır. Üniversite olarak İnternet'e bağlantı kurma şansı her zaman vardır. Ayrıca İnternet bağlantısının sağlanması halinde Ankara Üniversitesinin bütün kütüphaneleri iletişim içinde olacaklardır. Ancak Ankara Üniversitesinin hiçbir kütüphanesinin İnternet bağlantısı olmaması düşündürücüdür. A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi kütüphanesi şu anda kullanıcılarına bile açık değildir. Dolayısıyla İnternet'e bağlı olma durumunun tartışılması bile şu anda gereksizdir.

Gazi Üniversitesi İnternet'e bağlantısı olan bir üniversite kütüphanesidir. Ancak İnternet'e bağlantı sağlamanın nedeni kendi özel çabaları ile gerçekleşmemiştir. Yerel ağ planlandığında doğal sonuç olarak bir uç haline gelmiştir. İnternet ile ilgili çalışmalarını sergilerken bu durum daha da açığa çıkacaktır.

YÖK Dokümantasyon Merkezinde de aynı durum söz konusudur. Kuruluş İnternet'e bağlı olduğu, koleksiyonun tamamı elektronik ortamda olduğu halde İnternet'e bağlantı sağlanamamasının nedeni kuruluş yöneticilerinin konuya duysızlıkla yaklaştığının bir kanıtıdır. Kütüphanecilerin ve dokümantasyon merkezi yöneticilerinin de İnternet'e bağlanma konusunda çaba göstermedikleri ortadadır.

Internet'e bağlı olma durumu sınırlıdır. Dolayısıyla Internet'e erişebilen kütüphanecilerin sayısı da sınırlıdır (%65,38). Özel üniversite kütüphaneleri kapsam dışı bırakıldığında Internet'e erişebilen kütüphanecilerin oranı %40'a düşmektedir. Bir başka deyişle Ankarada'ki üniversite kütüphanelerinde çalışan kütüphanecilerin yarısından fazlası Internet'e erişim olanağına sahip değildir.

Ankara'daki üniversite kütüphanelerinin çoğu Internet'e kiralık hat ile bağlıdır. Bahşışoğlu, Çelik ve Şan (1995) yaptıkları çalışma da 10 kuruluşun (N=19) Internet'e kiralık hat ile bağlanmayı tercih ettiğini göstermektedir. Bu araştırmada da Internet'e erişebilen 51 kütüphaneciden 28'inin kiralık hat ile Internet'e bağlı olduğu sonucu alınmıştır. Anketi yanıtlayan kütüphanecilerden 28'inin Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi çalışanları olmasından ve Bilkent Üniversitesi Kütüphanesinin Internet'e bağlantı biçimi olarak kiralık hattı tercih etmesinden dolayı böyle bir sonuç alınmış olabilir. Oysa oluşturulması düşünölen ulusal Internet omurgasının kapasitesinin artırılması düşünölmektedir ve bu konuda çalışmalar sürdürölmektedir. Bu çalışmaların olumlu olarak sonuçlanması halinde, Internet'i kullananların öncelikle hangi bağlantı biçimini tercih edecekleri şu anda kestirilemez.

Bu araştırmada kütüphanelerin Internet'e bağlantı biçimleri kullanım yönünden belirleyici olmamıştır. Yalnızca Başkent Üniversitesi Kütüphanesinden bağlantı biçimine yönelik bir yakınma gelmiştir. Telefon hattı ile Internet'e bağlı olmaları nedeni ile erişim hızının yavaş olduğunu belirtmişlerdir. Her ne kadar erişim hızının yavaşlığı yalnızca telefon hattı ile bağlı olmaktan dolayı kaynaklanmıyorsa da şikayetleri bu yönde olmuştur. Sonuç olarak Internet'e bağlı kütüphanelerin Internet'i kütüphane işlemlerinde hem kullanmaları hem de erişim hızının artırılması yolunda çalışmalar yapmaları sevindiricidir.

Kütüphanelerin Internet'e erişim amacı ile kullandıkları gerekli bilgisayar uçlarının yeterli sayıda olduğu gözlenmiştir. Internet'e bağlantı sağlandıktan sonra bu tür bir donanım sorununun kütüphanelerde yaşanmadığı açıktır. Çünkü bağlantısı olup da erişim amacı ile kullandığı bir terminali olmayan kütüphanecilerden 3'ü Bilkent Üniversitesi Doğu Kampusu'ndaki bölüm kütüphanesi çalışanlarıdır. Burada kütüphane teknik işlemleri yapılmadığından ve yalnızca okuyucu hizmetleri verildiğinden tek bir terminal bulunmaktadır. Bu da okuyucu salonundadır. Uçların

paylaşımı açısından değerlendirildiğinde teknik işlemlerde İnternet kullanan kütüphanecilerin bilgisayar donanımları yeterlidir. Üniversite mensubu olan herkesle ve kütüphane çalışanlarının hepsi ile paylaşılan uçların daha çok danışma servislerinde kullanılan uçlar olduğu gözlenmiştir.

Ankara'daki üniversite kütüphaneleri, bağlı oldukları kuruluşların bilgisayar birimlerinden yararlanabilmektedirler. Ancak bilgisayar desteği olmazsa İnternet donanımının bakımı ve yaşatımının olanaksız hale geleceği saptanmıştır. Çünkü kütüphanelerin İnternet donanımı ve yazılımı ile ilgili işlemler, bağlı oldukları kuruluşların bilgisayar birimlerinde çalışan bilgisayar uzmanlarınca yürütülmektedir. Varsa, karşılaşılan sorunlar yine aynı birim tarafından uğraş verilerek çözülmektedir. Bu konuda kütüphanelere destek verilmektedir. Üniversite yönetiminin aldığı karar gereğince bu desteğin sürdürüldüğü gözlenmiştir. Kütüphanecilerin yeni projeler üretmeleri halinde üniversitelerde verilen bu bilgisayar desteğinden yarar görecekları açıktır. Kütüphanelerde, İnternet ve getirdiği yeniliklere uyum sağlama süreci yaşanırken kütüphanelerin veri tabanı oluşturma ve İnternet donanım ve yazılımı ile ilgili sorunlarını ortadan kaldırmalıdır. Böyle bir destek ortamı yaşanırken bunu kolaylıkla yapabilirler. Aksi takdirde ilerleyen zaman içerisinde kütüphaneler belki 1-2 kişilik çalışma kadrolarını bilgisayar uzmanları istihdam etmek üzere ayıracaklardır. Şu anda elde edilecek alt yapı koşulları kütüphane bütçesine ek bir yük getirmemektedir. Ayrıca kütüphanelerin bilgisayar işleri ile ilgili çalışmalarında işgücü planlama sorunları da kütüphaneleri pek düşündürmemektedir.

Üniversitelerde kütüphanecilerin İnternet donanımı ile ilgili çalışmalarını tamamlayabilecekleri bir bilgisayar desteği mevcuttur. İnternet'e bağlı olmayan kütüphaneler böyle bir desteği gereksinmediklerini belirtmişlerdi. Oysa %62 çoğunluk veri tabanı oluşturma konusunda yardım aldığını belirtmiştir. Dolayısıyla kütüphanelerin İnternet'e bağlanmadan önce, sahip oldukları bilgi kaynaklarını elektronik ortama aktarma konusunda yardım alabilecekleri görülmektedir. Kütüphanecilerin bu konuda çaba harcamaları gerekmektedir.

6.2.1. ELEKTRONİK ORTAMDA BULUNAN BİLGİ KAYNAKLARI

İnternet ortamına açılabilme için gerekli olan elektronik ortamdaki bilgi kaynaklarına sahip olmak çok önemlidir. Ankara'da bulunan üniversite kütüphaneleri bu açıdan yeterli bulunmamıştır. Özel statüde bulunan üniversite kütüphaneleri çok yeni oldukları halde ciddi çalışmalar yapmış, bu konuda önemli yollar almışlardır.

Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi'nin yapmış olduğu çalışmalar çok yerindedir. Bütün bilgi kaynaklarının bibliyografik künyeleri elektronik ortama geçirilmiş olup İnternet ortamında dünyadaki tüm kullanıcıların kullanımına açıktır.

Başkent Üniversitesi Kütüphanesi genel kataloğunu bilgisayar ortamına aktarmıştır. Sahip olduğu süreli yayınlar koleksiyonunu da bilgisayara dayalı veri tabanı şeklinde oluşturmayı planlamaktadır. Ancak, Başkent Üniversitesi Kütüphanesinin genel kataloğunu elektronik ortama aktarmak için seçilen yazılım elverişli değildir. Bu nedenle kütüphane, genel kataloğunu İnternet aracılığıyla kullanıma açamamıştır. Bu konuda kütüphanede yeni çalışmalara ihtiyaç vardır. Ayrı para, ayrı zaman ve ayrı bir insan gücü harcanacaktır. Görülüyor ki özel statüde olmak, kaynak sıkıntısı çekmemek bile bazen yeterli olmamaktadır.

Devlet üniversitelerinden ODTÜ Kütüphanesi çalışmalarına başlamıştır. Genel kataloğun elektronik ortama aktarılma işlemi devam etmektedir. Ancak aktarıldığı kadarıyla İnternet ortamında kullanıcıların tümüne açıktır. Süreli yayınlar veri tabanı hazır durumdadır.

Gazi Üniversitesi Kütüphanesi gerekli olan donanımları elde ettiği halde çalışmalarını tamamlayamamıştır. Genel kataloğu elektronik ortama geçiriliyor olmasına rağmen erişim sorununun çözülemediği olması planlamada bir takım aksaklıkların olduğunu göstermektedir. Bu kütüphanede de bilgisayar yazılımı sorunu olduğundan çevrimiçi katalog İnternet aracılığıyla kullanıma açılmamaktadır. Başkent Üniversitesi Kütüphanesindeki benzer bir durum yaşanmaktadır. Süreli yayınlar veri tabanı oluşturulmamıştır.

YÖK Dokümantasyon Merkezi sahip olduğu süreli yayınların veri tabanını yalnızca Internet'e bağlı olmadığı için kullanıma sunamamaktadır. Burada kütüphanecilerin bir ihmali vardır. Çünkü fiziksel olarak yapılan incelemede, Internet bağlantısının aynı bina içinde olduğu halde, kütüphanecilerce Internet'in kütüphane hizmetlerinde kullanılmaması, kütüphanecilerin bu konuda duyarsız olduğu izlenimini vermektedir. Oysa bu süreli yayın koleksiyonu JASON-NRW örneğinde olduğu gibi tüm ülkeye belge sağlama hizmeti verebilir. Akgül (1994)'ün dediği gibi Internet, hızlı servis verebilen bir YÖK kütüphanesine çok büyük görevler yüklemektedir. Tüm ülke için tek kopya alınan bu dergilerden makaleleri istenmeleri halinde okuyucuya hızlı bir şekilde iletmek gene Internet'ten geçmektedir (Akgül 1994 : 44).

Üniversitelerde yapılan tezler kuşkusuz ayrı bir önem taşımaktadır. Katılımcı kütüphanelerin böyle bir veri tabanının bulunmaması Türkiye özelinde bir anlam ifade etmemektedir. Çünkü 1987 İcra Planı Türkiye'deki üniversitelerde bulunan tezleri YÖK Dokümantasyon Merkezi ve TÜBİTAK'ın kodlamasını ve hizmete sunmasını öngörmektedir (Devlet Planlama Teşkilatı 1987). Bu veri tabanı şu anda YÖK Dokümantasyon Merkezinde mevcuttur.

TÜBİTAK'ın katkıları ile YÖK Dokümantasyon Merkezinin hazırlamış olduğu bu veri tabanına, EARN ve BITNET ucu olan her üniversite ve araştırma kurumu erişim yapabilmektedir (Uysal 1994 : 23).

Hacettepe Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi Kütüphaneleri sadece basılı materyalleri bulunduran kütüphane olma özelliğinden henüz kurtulamamışlardır. Genel kataloglarını elektronik ortama aktarmamışlardır. Bunun dışında sahip oldukları veri tabanları da, elektronik ortamda olmasına karşın, Internet aracılığıyla kullanıma henüz açık değildir. Ankara Üniversitesi Kütüphanelerinde bu konuda yapılan çalışmalar, iyi niyete dayalı düşüncelerden öteye gitmemektedir.

6.3. INTERNET KULLANIM MALİYETİ

Internet'in bu aşamada kütüphanelere ek bir maliyet getirmediği görülmüştür. Harcanan parasal kaynaklar direkt olarak kütüphanelerin bağlı olduğu kuruluşlar tarafından karşılanmaktadır. Bu, şimdilik böyle sürdürülmektedir, ancak gelecekte ne

olacağını kestirmek şimdiden mümkün değildir. Ancak Internet'in fiyatlandırılması konusunda bazı çalışmalar vardır.

PTT'nin Telefon ile ilgili bölümü özelleştirildikten sonra Türk Telekom (TT) A.Ş. kurulmuştur. TT'nin açmış olduğu Türkiye Internet Omurgası (TURNET) ihalesini Sprint-Kasko-ODTÜ konsorsiyumu kazanmıştır. Bu konsorsiyum Türkiye'nin Internet bağlantı hızını saniyede 2 Megabit'e çıkarmayı amaçlamakta ve bu konuda çalışmalarını sürdürmektedir (Tonta 1996 : 6). Doğal olarak kurulacak bu tesislerin işletilmesi düşünüldüğünden servis sağlayıcı kuruluşlardan bu hatların kira bedelleri alınacaktır. Erişim hızına göre hatların kira fiyatları farklı olacaktır. Bu fiyatlar 22-28 Nisan 1996 tarihli Computerworld dergisinde açıklanmıştır. Örneğin; 9,6-28,8 Kbit/sn'lik erişim hızı olan bir hat için servis sağlayıcı kuruluşun ayda 1500 Dolar ödemesi gerekmektedir (Computerworld 1996 b : 5).

Internet hizmetlerinin fiyatlandırma çalışmaları başlamıştır. Kütüphane hizmetlerinin verilmesinde Internet kullanılacaksa maliyetini göz önünde bulundurmak gerektiği düşünülebilir.

Ülkemizde zaman zaman ekonomik kriz yaşanmaktadır. Böyle zamanlarda süreli yayınların yıllık abone ücretleri ödenememekte ve kütüphane hizmetlerinde önemli aksamalar olmaktadır. Internet ile sağlanması düşünülen hizmetler bu tür ekonomik krizlerden etkilenebilir mi? Bu sorunun yanıtının evet ya da hayır olması durumu değiştirmez. Çünkü Internet bir yaşantı biçimidir. Üniversitelerde kampus çapında bilgi sistemleri (Campus Wide Information System - CWIS) kurulmaktadır. Bu bilgi sistemlerine göre öğrenciler kayıt işlemlerini bile Internet aracılığıyla yapmaktadırlar. Kampus ortamında bulunan kişiler paylaşma ve dayanışma ortamı olarak kendilerine Internet'i seçmişlerdir. Kampus için kurulan tartışma / haber listeleri devreye girmiştir. Tüm üniversite çalışanlarının büyük bir beğeni ile sürdürdükleri bu yaşantı biçimi gittikçe yaygınlaşmaktadır. Dolayısıyla ülkede ekonomik krizin boyutu ne olursa olsun kütüphanelerde elektriklerin kesilmemesi, suların akması ve telefonların çalışmasının devam ediyor olması ne denli doğal karşılanıyorsa, Internet'in devamlılığı da öylesine doğal olacaktır. Internet bir yaşantı biçimi olması nedeniyle farklıdır. Internet dünyanın haberleşme aracı olma konumundadır. Dolayısı ile kütüphanelerin bu yaşantı biçimine kendilerini

uydurmaları ve hazırlamaları gerekmektedir. Ne denli ekonomik kriz yaşanırsa yaşansın Internet yetenekleri ve sağladıklarıyla sürekli çalışıyor olacaktır ve kullanıcıları kendi aralarında iletişim sağlamaya devam ediyor olacaktır.

6.4. INTERNET KULLANIMI

Kütüphanecilerin Internet'i kullanma kategorilerindeki seçimi, e-posta ve uzak giriş ile kütüphane katalogları ya da bazı veri tabanlarını tarama üzerinde yoğunlaşmıştır.

Internet kullanımı kategorileri ile ilgili ilginç bir nokta vardır. E-posta 20 kişi (%39,2) tarafından kullanılmamaktadır. E-posta meslekten olanlar veya diğer kişilerle haberleşme ve dayanışma ortamında beraber olmayı sağlayan Internet aracıdır. Eğer Internet'e erişimi olup da Internet'in bu aracını kullanmayan 20 kütüphaneci var ise bu son derece düşündürücüdür. Bu grup Ankara'daki üniversite kütüphanelerinde Internet'e erişimi bulunan kütüphanecilerin %39,2'sini oluşturmaktadır. Bu kütüphaneciler kendi meslektaşlarıyla bile iletişim içinde değillerdir. Bu, Ankarada'ki üniversite kütüphanelerinde çalışan kütüphanecilerin ODTÜ'de hizmet veren ve kütüphanecileri ilgilendiren bir tartışma haber listesi olan KUTUP-L'de düşüncelerini açıklamadıklarını ve diğer meslektaşlarının düşüncelerini izlediklerini göstermektedir. Bu durum kütüphanecilerin Internet'e henüz alışmadıklarının bir görüntüsüdür. Yine kütüphanecilerin Internet eğitimlerinin yetersiz olduğu varsayımımızı haklı çıkaran bir durumdur.

Bahşişoğlu, Çelik ve Şan (1995)'in yaptıkları çalışmada da Internet'in kullanımı araştırılmıştı. Bu çalışmaya göre 17 kütüphane (N=19)'de Gopher, 15'er kütüphane WWW ve e-posta, 13 kütüphane telnet, 12 kütüphane ftp ve 6 kütüphane de WAIS kullandıklarını vurgulamışlardır. WAIS dışındaki araçların hemen hemen hepsinin yakın değerlerde kullanıldığı saptanmıştır.

Oysa bu çalışmada kullanımlar e-posta ve telnet üzerinde yoğunlaşmıştır. İki çalışma kıyaslandığında birbirlerine uygun sonuçlar çıkmamaktadır. Bunun nedeni şudur: Bu çalışmada kütüphanecilerin kullanım temel olarak alınmıştır. Oysa Bahşişoğlu, Çelik ve Şan'ın araştırmasında kuruluşlar esas olarak alınmıştır.

Internet'e erişebilen kütüphanecilerin 1/3'lük bir bölümünün Internet'i haftada 1 saat veya daha az sürelerde kullandıkları görülmüştür. En çok vurgulanan değer, haftada 2-5 saat arasında kullananların işaretlediği değer olmuştur. Bu süreler bizce yetersizdir. Bilkent Üniversitesi Kataloqlama Birimindeki bir kütüphanecinin Internet'i haftada 20 saat civarında kullandığını belirtmesi, etkin biçimde kullanıldığında Internet'in kullanım süresinin ne olabileceği konusunda bir fikir vermektedir. Kullanım zamanı göreceli olabilir. Her kütüphanecinin haftada 20 saat Internet'i kullanması beklenemez. Ancak kullanım nedenleri çok önemlidir.

Bahşişoğlu, Çelik ve Şan (1995) araştırmada ele aldıkları kuruluşların 11'inin (N=19) Internet'i günde 2-5 saat arası kullandıklarını saptamışlardır. Söz konusu çalışma, kuruluşları temel olarak ele almıştır. Kişileri değil.. Kuruluşlarda Internet'e erişim sağlayan uçlar günde 2-5 saatlik bir zaman aralığında erişim için kullanılabilir. Ama bu uçların başında oturan kişilerin aynı kişiler olup olmadıkları konusunda bir fikir yürütmek oldukça zordur. Çünkü çalışmalarında böyle bir bulgu yoktur. Dolayısıyla bu araştırmanın kullanım zamanına değgin elde ettiği bulgular, Bahşişoğlu, Çelik ve Şan'ın (1995) elde ettikleri kullanım zamanları bulguları ile karşılaştırılmaz.

Internet'in kütüphane hizmetlerine getirdiği boyut önemlidir. Onun olanaklarından verimli bir şekilde yararlanıldığında anlamlı hale gelir. Bazı kütüphaneler kataloglama işlemlerinde, uzak giriş ile çevrimiçi kataloglara erişerek bibliyografik kontrol yapmaktadırlar. Bu kütüphaneler bibliyografik kontrolünü yaptıkları kaynaklara ait katalog bilgilerini veri girme yolu ile kendi bilgisayarlarına aktarmaktadırlar. Oysa OCLC PRISM Katalog Servisi'inde olduğu gibi Internet, kataloglama işlemlerine değişik bir boyut getirmiştir. Katalog bilgilerinin olduğu gibi bilgisayara aktarılabilmesi olanaklıdır. Yeniden veri girişi yapmaya gerek yoktur. Deneklere bu işlemin yapmamalarının nedeni sorulduğunda böyle bir işlemi bilmediklerini açıklamışlardır. Internet'in getirmiş olduğu yeniliklerin kütüphanecilerce kullanılamaması, yine kütüphanecilerin Internet eğitimlerinin yetersizliği varsayımımızı haklı çıkarmaktadır.

ODTÜ ve Bilkent Üniversitesi Kütüphanelerinde çalışan kütüphanecilerin Internet'i etkin olarak kullandıkları gözlenmiştir. Başkent Üniversitesi Kütüphanesi ve Gazi Üniversitesi Internet'i etkin olarak kullanamamaktadırlar. Bu iki kütüphanenin elindeki olanakları daha iyi değerlendirmeleri gerekmektedir. Çünkü bu kütüphanelerde yeterli sayıda kütüphaneci (Başkent'te 5, Gazi'de 14 kütüphaneci) çalışmaktadır. Elektronik donanımları tamdır. Kendi mesleklerinin gerektirdiği çabaları göstererek Internet'i etkin biçimde kullanabilmeleri olanaklıdır.

Hacettepe ve Ankara Üniversitesi Kütüphanelerinin öncelikle Internet'e bağlantıyı sağlayarak Internet kullanımını kendi kütüphanelerinde gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Bunun yanı sıra kendi kullanıcılarına gerekli hizmeti sunmak, diğer kullanıcılara koleksiyonlarını açmak ve Internet'in sağladığı olanaklarla vermekte oldukları kütüphane hizmetlerini çağdaş bir düzeye getirmek istiyorlarsa, genel kataloglarını, varsa sahip olduğu diğer bilgi kaynaklarını elektronik ortama aktarmalıdır.

6.5. INTERNET'TEN HABERDAR OLMA

Yalnızca 5 kişi (%6,41) Internet'ten haberdar değildir. Geriye kalan tüm kütüphaneciler bağlı oldukları üniversitenin Internet kullanmaya başlaması ve konu ile ilgili literatürü okuyarak Internet'ten haberdar olmuşlardır. Bazı kütüphaneciler de kütüphanecilik eğitimi sırasında Internet'ten haberdar olmuşlardır. Bu üç gerekçe, anketi yanıtlayan kütüphanecilerce 58 kez (%74,35) yinelenmiştir. Ancak konu ile ilgili literatür okuyanların sayısı tatmin edici düzeyde (%19,23) değildir.

Internet'i kullanmak bir uzmanlık işi değildir. Bir yaşama biçimi olmak üzeredir. Artık insanlar haberleşmede telefon yerine e-posta kullanmaktadır. Kişiler zaman sınırı olmadan istedikleri anda istedikleri kişilere mesajlarını yollayabilmektedirler. Kütüphane hizmetlerinde olmasa bile Internet'in kullanıldığı yerlere bakılırsa sıradan kişilerin bilmesi gereken bir araç olma yolundadır. Artık 'Internet Cafe'ler bile açılmaktadır. Bilkent Üniversitesinde öğrenci kayıtları Internet aracılığıyla yapılmaktadır. Amerika Birleşik Devletlerinde bilgisayar kullanan kişilerin Internet ve WWW'e olan ilgisi yüzünden halen bilgisayar ağına bağlı olan kişilerin sayısının 2000 yılına kadar 3 katına çıkacağı bildirilmektedir (Bahar 1996 :

3). Kısacası İnternet yaşamın bir parçası olmuştur. Kütüphanecilerden 5 kişinin henüz haberdar olmaması bile tatmin edici bir sonuç değildir. Dolayısıyla bütün kütüphanecilerin İnternet'ten haberdar olması gerekir.

6.6. İNTERNET ÖĞRENİMİ

Kütüphanecilerin çoğunun İnternet'i kullanmayı bilmedikleri ortaya çıkmıştır. Anketi yanıtlayan 78 kütüphaneciden 31'i (%39,7) İnternet'i kullanmayı bilmediklerini söylemiştir. İnternet'i kullanmayı bildiğini söyleyenlerin önemli bir çoğunluğu (28 kişi %35,9) da İnternet'i kendi çabalarıyla öğrendiklerini belirtmişlerdir. Yalnızca 15 kütüphaneci (%19,2) İnternet ile ilgili bir kursa katıldığını söylemiştir. Burada ilginç bir nokta dikkati çekmektedir. Çünkü Bilkent Üniversitesi Kütüphanesinden anketi yanıtlayanların sayısı 28'dir. Kuruluşları ücretsiz İnternet eğitimi verdiği halde, anketi yanıtlayan 78 kişiden yalnızca 15'nin kursa katılmış olması düşündürücüdür. Zaten İnternet'i nasıl öğrendikleri konusunda düşünceleri sorulduğunda "ilgili bir kursa katılarak" öğrendiğini söyleyen 3 kişi (%3,8) vardır.

Bu durumda açılmış olan bazı İnternet eğitim kurslarının kütüphanecilerin gereksinimlerini karşılayıp karşılamadığı tartışılabilir. Uygulanan eğitim programları kütüphanecilerin isteği doğrultusunda hazırlanmamış, gereksinimleri karşılamamış olabilir. Çünkü öğretilenler UNIX işletim sistemi ve İnternet'te gezinti (navigation) etkinlikleridir. Bunun yanısıra e-posta ile ilgili etkinliklerin anlatıldığı bazı kurslar vardır. Bu kurslar elbetteki gereklidir. Ancak sınırlı kurs zamanlarında bunları öğretmekle geçen zaman İnternet'in kütüphane uygulamalarından örneklerin anlatılabileceği oturumların yapılamamasına yol açmaktadır. Hatta bunları anlatabilecek kişilerin varlığı bile tartışılabilir. Çünkü kurslar bilgisayar uzmanları tarafından verilmektedir. İnternet'i kullanırken bir kütüphanecinin eğitim gereksinimlerinin ne olacağının bilgisayar uzmanlarınca bilinmesi beklenemez.

Kütüphaneciler İnternet'i, çalıştıkları işyerlerinde İnternet kullanan diğer kişilerden öğrenmeyi herşeye yeğ tutmuşlardır. Çünkü "nasıl öğrendiniz" sorusuna verilen yanıtlar arasında "işyerimde İnternet kullanan diğer kişilerden" seçeneği 13 kişi (%16,7) tarafından vurgulanmıştır ve vurgulanan en büyük değer olmuştur. Bu rakam herhangi bir İnternet eğitimi aldığını belirtenlerin %46,4'ünü oluşturmaktadır.

Bunun anlamı şudur. Kütüphaneciler işyerlerinde bazı sorumlulukları paylaşmaktadırlar. İş yerlerinde bu sorumlulukları yerine getirmek zorunda olduklarından, bilemedikleri konuları bilen bir meslektaşlarına danışırlar. İnternet'i birbirlerinden öğrenmelerinin bir nedeni budur. Yine bazı yenilikleri birbirlerinden öğrenmeleri doğal karşılanmalıdır. Meslektaşlarının yeni bir şey öğrenmeleri diğerlerini özendirir. Bu nedenle kütüphanelerin İnternet'e bağlanarak bu ortamları oluşturmaları İnternet kullanımını yaygınlaştırabilir. Ayrıca kütüphaneciler için İnternet eğitiminin daha ciddi bir biçimde ele alınmasını sağlayabilir.

Bahşişoğlu, Çelik ve Şan'ın (1995) sundukları bildiri de, 103 kişinin çalışmış olduğu ve araştırma kapsamına alınan 19 kuruluşun 15'inde (N=19) İnternet yine kişisel gayretlerle öğrenilmiş bulunmaktadır. Bu sonuçlar İnternet ile ilgili bir eğitim programının bugüne değin ciddiyetle ele alınmamış olduğunun bir kanıtıdır.

Kütüphaneciler "İnternet'in anlatıldığı bir konferansa katılma"yı bir eğitim programı olarak algılamışlardır. Bu nedenle katılmış oldukları eğitim programlarını açıklarken 11 kişi (%39,3) ilgili bir konferansa katıldığını belirtmiştir. Doğal olarak konferanslar da birer bilgi kaynağıdır ancak İnternet kullanım becerisini kazandıracak bir eğitim etkinliği değildir. Buradan anlaşılan kütüphanecilerin İnternet eğitimi konusunda bir düşüncelerinin bulunmamasıdır. Çünkü beceri kazandırma eğitimi başka bir etkinliktir. Oysa konferans, seminer, sempozyum vb. etkinlikler güncel duyuru şeklinde bilgiler veren etkinliklerdir. Bu tür etkinliklerde haberdar olunan gelişmeler, kişileri beceri kazandırma eğitimi almaya yönlendirebilir. Bu nedenle yararı doğal olarak yadsınamaz.

İyi bir İnternet eğitiminden beklenen kanımızca şudur: İnternet'in kütüphane hizmetlerine katkıları 3. Bölümde anlatılırken kütüphanecilerin kullanmakta oldukları İnternet araçlarından bahsedilmişti. Bu araçlar e-posta, ftp, telnet, www, gopher v.b. araçlardı. Elbetteki tarama sonuçlarını almak istediklerinde kütüphanecilerin e-posta aracını kullanmayı bilmeleri gerekir. Yine uzaktan veri tabanlarına bibliyografik bilgilerin kontrol etmek amacı ile bağlandıklarında telnet aracını kullanmayı ve nerelerde ne gibi veritabanları olduğunu bilmeleri gerekir. Bu nedenlerden dolayı kütüphanecilerin İnternet eğitimi bazı özellikler taşır. Kütüphaneciler için İnternet eğitiminin iki yanı vardır. Bunlardan ilki bilgisayar kullanım becerisine sahip

olmaktır. Bir diğeri ise İnternet araçlarının ne gibi olanaklar sağladığını anlamak ve bu olanakları uygulamaya koyabilmektir. Üniversitelerimiz bünyesinde kütüphanecilerin devam ettikleri İnternet kursları genel olarak bilgisayar kullanımı düzeyinde kalmış, İnternet araçları ve sağladığı olanakların uygulaması yapılamamıştır. Bu nedenle kütüphanecilerin beklentileri karşılanamamıştır.

6.7. İNTERNET EĞİTİMİNİ DESTEKLEYENLER

Bugüne değin İnternet eğitimi almış kütüphanecilerin çoğu (%64,3) yöneticileri tarafından desteklenmiştir. Oysa kütüphanecilerin İnternet'i nasıl öğrendikleri konusunda görüşleri alındığında “yöneticilerin özendirme ya da zorlaması sonucu” seçeneği hiç bir kütüphaneci tarafından işaretlenmemiştir (Bkz. Tablo 23).

İnternet eğitimi konusunda destek aldıklarını belirten kütüphanecilerden 7 kişi kendi olanakları ile bu eğitimi aldıklarını belirtmişlerdir. Oysa yukarıda da belirttiğimiz gibi İnternet ile ilgili olarak ÜNAK ve TÜBİTAK'ın düzenlemiş olduğu “Bilgi Toplumu ve İnternet”⁸ seminerini kütüphaneciler eğitim programı olarak algılamışlardır ve bu seminer ücretini kendileri ödediklerinden kendi desteklerini sağladıklarını belirtmek istemişlerdir.

Mesleki derneklerce desteklendiğini ileri süren kütüphaneci sayısı 1'dir (Bkz. Tablo 25.). Burada yine ÜNAK ve TÜBİTAK tarafından ortaklaşa düzenlenen “Bilgi Toplumu ve İnternet” semineri kastedilmiştir ve gerekli olan katılım ücreti dernekçe ödendiğinden böyle bir açıklama yapılmıştır.

Bunun yanı sıra İnternet eğitiminin kuruluşundaki bilgi işlem merkezi tarafından desteklendiği görüşünü ileri süren iki kütüphaneci Bilkent Üniversitesi Kütüphanesinde çalışmaktadır. Kastettikleri; bağlı olduğu kuruluşun bilgi işlem birimince verilmiş olan kurs programlarıdır. Bu kurs programları Bilkent Üniversitesi

---

⁸TÜBİTAK ve ÜNAK 8-9 Ocak 1996 tarihleri arasında Ankara'da, “Bilgi Toplumu ve İnternet” adlı bir seminer düzenlemişlerdir. Seminer'de sunulan bildirler henüz basılı hale getirilmemiştir.

Kütüphanesinde çalışan ve anketi yanıtlayan diğer kütüphanecilerce “yöneticilerce desteklendi” şeklinde yorumlanmıştır.

Görülüyor ki bugüne değin kütüphanecilere verilen İnternet eğitimini destekleyen kişi ya da kuruluşlar şunlardır denememektedir. Çünkü bu tür çabaların geçici önlemlerle yürütüldüğü sonucu ortaya çıkmıştır. Yalnızca ODTÜ ve Bilkent Üniversitesi kuruluş olarak bazı eğitim programları düzenlemişlerdir. Ancak bu programların kişilere yeterli beceriyi kazandırmadığı ortaya çıkmıştır. Mesleki derneklerin bu konuda herhangi bir çabası yoktur. Düzenlenen bir kaç konferans kütüphanecilerin yalnızca İnternet’ten haberdar olmalarına yaramıştır. Bu küçümsenecek bir olay değildir ama beceri kazandırma eğitimi anlamına da gelmemektedir.

Eğer bir destek aranıyorsa bunların başında yöneticiler gelmelidir. Destek maddi veya manevi olabilir. Yöneticilerin bu konuda bir arayış ya da çaba içinde olmadıkları gözlenmiştir. Böyle bir eğitim programına gereksinim duyulup duyulmadığı konusunda bir düşünceleri bulunmamaktadır. Çünkü İnternet ve İnternet’in kütüphane hizmetlerine getirmiş olduğu yeniliklerden haberdar olup olmadıkları şüphelidir. Bu konuda onlara neyin engel olduğu anlaşılamamaktadır. Kişileri İnternet’i öğrenmekte serbest bırakıp özendirmemek ihmalden başka birşey değildir. Bu, bağlı olan kütüphaneler için böyledir. Bağlı olmayan kütüphanelerin yöneticileri henüz bağlı olmamalarının sıkıntısını bile duymamaktadırlar. Her ne kadar 77 kişi (% 94,9) kütüphanelerin tümünün İnternet’e bağlanması gerektiğini savunmuş ise de, İnternet’e bağlanmak için çaba göstermemektedirler.

Bulgular İnternet eğitiminin kimler tarafından verilmesi gerektiğini ortaya çıkardığı gibi nasıl verilmesi gerektiğini de yanıtlamıştır. Anket, kütüphanecilerin İnternet eğitimi konusunda çeşitli kişi ve kuruluşlardan beklentilerinin olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu beklentiler aşağıda açıklanmıştır.

Katılımcılardan 24 kütüphaneci İnternet eğitim kurslarının, kütüphanecilik mesleğini bilen ya da kütüphanecilik mesleğine yakın bilgisayar uzmanları tarafından verilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Bu katılımcılar, bilgisayar konusunda ayrıntılı bilgilerin ancak bilgisayar uzmanlarınca verilebileceğini belirtmişlerdir. Bilkent

üniversitesinden bir kütüphanecinin “İnternet kursundan önce kütüphanecilere bilgisayar kurslarının verilmesi gerekmektedir. İnternet’ten ancak o zaman verimli bir şekilde yararlanabilirler” diye belirtmesi bazı kütüphanecilerin bu konuda bilgisayar uzmanlarından bir beklentilerinin olduğunu göstermektedir.

Bizce bilgisayar uzmanları kütüphanecilere yararlı bazı komutları öğreterek “İnternet nedir?” “Nasıl çalışır?” şeklindeki bazı soruları açıklayabilirler. Ancak bu temel bilgilerden sonra; İnternet üzerinde bulunan bilgi kaynaklarına erişebilmeyi ve bu bilgilerden nasıl, nerede, ne zaman yararlanılabileceği konusunda bilgi sahibi olmayı sağlayan bazı kapsamlı kurslara gereksinim vardır. Bu tür kursların kütüphaneciler tarafından verilmesi kuşkusuz daha uygundur.

Tablo 26’da ikinci olarak vurgulanan değer 20 kişinin vurguladığı seçenektir. Bu seçeneğe göre kütüphanecilerin çalıştığı her kuruluş İnternet eğitimi üstlenmelidir. Bu kütüphanecilerin kendi kuruluşlarının vereceği bir eğitim programını bir başka kuruluşun ya da mesleki derneğin düzenleyeceği kursa yeğ tuttıkları saptanmıştır. Bu beklenti doğal karşılanmalıdır. Çünkü mesleki dernekler bugüne değin İnternet eğitimi ile ilgili bir olanak sağlamamıştır. Kütüphanecilik okullarında İnternet’i öğrenme şansları bulunmayan bu kütüphanecilerin kendi kuruluşlarından böyle bir beklentilerinin olması normaldir. Çünkü sonuç olarak hizmetler kuruluş adına verilmektedir. Bu hizmetleri verecek olan kütüphanecilerin hizmetiçi eğitiminden de kuruluşları sorumludur. İnternet eğitimi başkaları tarafından düzenlense bile harcanacak olan zaman kuruluşlara ait zamandır. Dolayısıyla kuruluşların çalışanlarına yeterli zamanı verip özveride bulunmaları gereklidir. Bu nedenle kütüphanecilerin kuruluşlarından böyle bir desteği beklemek haklarıdır.

Ankete katılanların % 17,94’ü İnternet eğitiminin kütüphanecilik okullarında verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Katılımcılar bu konuda bir-iki cümle ile de olsa ayrıntılı bir düşünceyi anket formuna yazmamışlardır. Ancak kastettikleri İnternet eğitiminin örgün eğitim kurumlarında verilmesi gerektiğidir. Özünde bu düşünceye bütün kütüphanecilerin katılması gereklidir. Ancak buradan anlaşılan şudur: Şu anda kütüphanelerde çalışan kişiler tekrar okula dönemeyeceklerini düşünmüşlerdir. Onları ilgilendiren kendi eğitimleridir. Bu nedenle anketi yanıtlayan kütüphaneciler, kütüphanecilik okullarından beklentileri olmadığı durumunu kabullenmişlerdir.

Kütüphanecilik okullarına bu görevi yükleyen kütüphaneciler ise genel düşüncelerini belirtmişlerdir.

Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümünde eğitim programında bazı iyileştirme ya da geliştirme çalışmalarının olduğu açıklanmıştır. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümünde bu tür bir çalışmanın olmadığı söylenmiştir. Yalnızca verilmekte olan 'Bilgi Ağları' dersinin içine Internet ile ilgili bir bölümün olduğu ve bu bölümün anlatıldığı derslerin de uygulamaya dayalı olarak geçmediği belirtilmiştir.⁹ İstanbul Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümünde de Internet eğitimi ile ilgili çalışmaların yeterli olmadığı bilinmektedir.

Katılımcılardan 10 kişi, Internet eğitiminin TKD (Türk Kütüphaneciler Derneği) ve ÜNAK (Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği) gibi mesleki kuruluşlarca üstlenilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Geçmişte kütüphanecilik okullarında Internet'i öğrenemeyenler kuruluşlarının açacağı bir kursta ya da daha önemlisi mesleki derneğin düzenleyebileceği bir kursta bu olanağı bulabilirler. Bu nedenle mesleki derneklere bu görev düşmektedir.

Katılımcılardan 6 kişi Internet kurslarının kütüphanecilerce verilmesi gerektiğini savunmuştur. Üç kişi "Internet'e bağlı olan kütüphanelerin kütüphanecileri bir işbirliği programı çerçevesinde diğer kütüphanecilere deneyimlerini aktarabilir ve bilmeyenlere bildiklerini öğretebilirler" şeklinde düşüncelerini açıklamışlardır. Kütüphaneciler birbirlerine destek olmalıdırlar. Hatta ilişkilerini hiç kesmemeleri gereken bir meslek grubunun üyeleridir.

Internet olanaklarından yararlanarak kütüphane hizmetlerine yenilik kazandıran herhangi bir kütüphane bunu sergilemekten onur duyar ve bunun diğer kütüphanelerde de yaygınlaşması için elinden gelen yardımı yapar. Ancak kütüphanecilerin, Internet'e bağlı olan kütüphanecilerden beklentilerinin olması diğer kütüphanelerden okul olmasını istemekle eşdeğerdir. Kataloglama işlemlerinin elle yürütüldüğü dönemlerde

---

⁹A.Ü. DTCF Kütüphanecilik Bölümü öğretim görevlisi ve "Bilgi Ağları" dersini vermekle sorumlu olan Fatoş Subaşıoğlu ile 29 Mayıs 1996 tarihinde yapılan görüşme.

kütüphaneler birbirlerine eleman desteği yapar, başka kütüphanenin elemanını yetiştirmeye çalışırlardı. Bu araştırmada aynı tip bir beklenti ile İnternet'i öğrenme yolunu seçen bazı kütüphanecilerin olduğu saptanmıştır. Oysa İnternet'tin "tartışma ve haber listeleri" kullanım kategorisi böyle bir paylaşma ve dayanışma ortamını zaten yaratmıştır. Gerektiğinde sorunlarını aktarıp çözüm bulabilecekleri bu ortamdan yararlanabilirler. Dolayısıyla kütüphanecilerin İnterneti bilmemelerinden dolayı bu tür bir isteğin geldiği anlaşılmaktadır.

İnternet eğitiminin başka kuruluşlarca verilmesi yolunda bazı görüşler de vardır. Bu görüşlere göre, İnternet kursunun Kütüphaneler Genel Müdürlüğü ve Milli Kütüphane Başkanlığınca verilmesi uygun görülmüştür. Bunu söyleyen 1 kişidir. Yine YÖK Dokümantasyon Merkezinden bir kütüphaneci "İnternet'ten sorumlu kuruluş olarak İnternet eğitimini TÜBİTAK'ın üstlenmesi..." gerektiğini söylemiştir.

Bu tip merkezi örgütlerin, kütüphanecilik mesleğine katkısı olan teknolojik yeniliklerin uygulamasında önderlik yapması gerekmektedir. TÜBİTAK yapmış olduğu çalışmalarla bu görevini yerine getirmektedir. TR-NET'i ODTÜ ile ortaklaşa kurarken İnternet'in ülke içinde yaygınlaşmasının temelini atmıştır. Ancak Milli Kütüphane ve Kütüphaneler Genel Müdürlüğü bu görevlerini yerine getirmemektedirler.

6.8. İNTERNET EĞİTİMİNİN NASIL OLMASI GEREKTİĞİ KONUSUNDA BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kütüphanecilerin İnternet eğitiminin nasıl olması gerektiği konusunda 50 kişi (%64,10)'nin suskun kalması bazı gerçekleri açıklamaktadır. Bu gerçek şudur: Kütüphaneciler İnternet eğitiminden neyi anlamaları gerektiğini bilmemektedirler. Çünkü İnternet'in kütüphane hizmetlerinde nasıl kullanıldığı konusunda belirli bir düşünce ortaya koymamışlardır. İnternet kullanımları uzak giriş ile bazı veri tabanlarını taramak ve e-posta ile iletişim kurmak ile sınırlı kalmıştır.

İnternet eğitiminin nasıl olması gerektiği doğrultusunda düşüncelerini belirten kişilerin beklentileri şöyle saptanmıştır:

-Kursların özelliği: Kurslar kesinlikle uygulamaya dönük olmalıdır.

Kütüphaneciler için Internet henüz “bir bilinmeyen”dir. Internet zaman zaman herkes için bir bilinmeyeni ifade edebilir. Bu nedenle Internet’i kendi başına keşfetmek çok zevkli ve heyecanlı olabilir. Ama kütüphanecilerin Internet’i sınırlı bir kavram olarak algıladıkları bu düşünceleri ile ortaya çıkmıştır. Kütüphane hizmetlerinde Internet belirli bir iş için kullanılıyormuş gibi düşünölmekte ve kütüphaneciler bu kalıplaşmış işlerin kendilerine uygulamalı bir şekilde öğretilmesini beklemektedirler. Oysa Internet onlara sınırsız olanaklar tanımaktadır. Kütüphaneciler bugüne değin bilgilerin organizasyonu ile ilgili kazandıkları deneyimleri sayesinde, Internet’ten nasıl yararlanmaları gerektiği konusunda özgürce karar vermelidirler.

Kuşkusuz Internet’i tanıtmaya, UNIX işletim sistemi ve bazı bilgisayar komutlarının öğretildiği kurslar çok yararlıdır. Bu kurslar bilinen uygulamalı yöntemlerle yapılabilir. Ancak Internet ve sağladığı olanakların kütüphanecilerce keşfedilmek istenmemesi kütüphanecilerin bu konuda endişelerinin olduğunu ortaya koymuştur.

-Zaman: Kurslar ne çok kısa ne de gereğinden uzun olmalıdır.

Üç (%3,84) kütüphaneciden böyle bir istek gelmiştir. Bu kütüphaneciler bugüne değin almış oldukları hizmet içi eğitim programlarından kazanmış oldukları deneyimlere dayanarak bu isteklerini belirtmişlerdir. Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesinden bir katılımcının “Yeterli süreyi kapsamaması halinde kurstan öğrenilenler çok çabuk unutulmakta ve yeni bir kursa ihtiyaç duyulmaktadır” şeklinde düşüncesini belirtmesi bu konu üzerinde düşünölmeye gerektiğini ortaya koymuştur.

Internet’in öğrenilmesi bizce iki bölümden oluşur. Bunun bir bölümü bilgisayarla ilgili bölümdür ki bunun öğrenilmesi gereken yanı yararlı bir kaç komut, ve “Internet nedir?” “Nasıl çalışır?” gibi sorulara dayanır. Bu temel bilgilerin alınması için belli bir sınır konabilir. Oysa Internet ve onun sınırsız yapısının hangi yanı öğretilcektir ve bunun zaman sınırı nasıl konacaktır? Yalnızca Internet’in kütüphane hizmetlerinde belirli bir uygulaması belki sınırlı bir şekilde öğretilabilir. Örneğin;

locis.loc.gov. adresinden Kongre Kütüphanesinin çevrimiçi kataloğuna nasıl erişileceği ve oradan elde edilen hazır katalog bilgilerinin kendi kütüphanesinin çevrimiçi kataloğuna nasıl transfer edileceği öğretilir.

İnternet'in öğrenilmesi gereken çok yanı var. Her geçen gün yeni bir şeyler keşfetmek olanaklı. Dolayısıyla kütüphanecilerin buna hazırlıklı olmaları gerekir. Bulgularımız, kütüphanecilerin İnternet'i hâlâ bir kaç derste öğrenebilecekleri bir olgu olarak kabul ettiklerini göstermiştir. Bu da kütüphanecilerin bu konudaki bilgilerinin yeterli olmadığını göstermektedir.

-Dil: Kurslar kesinlikle Türkçe olmalıdır.

Bu istek bir kişi (%1,28) tarafından belirtilmiştir. Bu kütüphaneci daha önce katıldığı bir hizmetiçi eğitim programından edinmiş olduğu deneyime dayanarak bu düşüncüyü ileri sürmüştür. Buradan varılması gereken sonuç şudur: İnternet eğitimi düzenlenirken katılımcı her kim olursa olsun kursların, eğitim programına katılacak olan kişinin kendi dilinde olmasına özen gösterilmelidir. Ancak unutmamalıdır ki İnternet dünyayı bizim bilgisayar ekranımıza taşımıştır. Artık orada yeni bir dil konuşulmaktadır. İnternet'in içinde bulunan bilgi kaynakları da her dilde olabilmektedir. İnternet olanaklarından etkin bir biçimde yararlanabilmenin bir yolu da yabancı dil bilmektir. En çok konuşulan dil olduğundan dolayı İngilizceyi bilmek çok yararlı olabilir.

-Bilgisayar kursları: Bilkent Üniversitesi Kütüphanesinden bir kütüphanecinin, "İnternet eğitimi alacak kişiye öncelikle bilgisayar donanımları ve yazılımı konusunda bir eğitim programı verilmelidir. Bundan sonraki ilk aşama İnternet eğitimine geçmek olmalıdır" şeklinde bir düşünce ileri sürdüğü yukarıda belirtilmişti. Kütüphanecilerin bu konuda eksiklikleri vardır. Bilgisayar işletim sistemi, yayın tarama, tarama sonuçlandıktan sonra kullanılan aşağı indirme (download), yazıcıya gönderme (print), saklama (save) vb. işlemlerin bilinmesi gereklidir. Kütüphanecilerden bu istek bir kişiden gelmiştir ama bu kişi Bilkent Üniversitesi Kütüphanesinde bilgisayar sistemleri sorumlusu olarak görev yapmaktadır. Bu kişinin gözlemi çok önemlidir. Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi gibi bilgisayar ağları ile

donatılmış bir kütüphanede böyle bir eksikliği belirtmiş olması düşündürücüdür. Bu, kütüphanecilerin bu konuda da bir eğitime gereksinimleri olduğunu göstermektedir.

-Sürekli eğitim: Kütüphanecilerden Internet eğitiminin sürekli olmasını savunan 1 kişi (%1,28) vardır. Kuşkusuz her beceri elde edildikten belli bir süre sonra eskimekte ve yenilikler karşısında eski deneyimler yetersiz kalmaktadır. Sürekli eğitim deneyimlerin canlı kalmasını sağlar.

Görülüyor ki belli bir konuda görüş sahibi olmak o konu ile ilgili sorunları daha iyi açığa çıkarmak anlamına gelir. Bu araştırmada bulgular değerlendirirken bazı zorluklara karşılaşılmıştır. Çünkü çok büyük bir eksiklik olduğu halde kimse bilgisayar kullanımı konusundaki eksikliğini dile getirmemiştir. Bunu Bilkent Üniversitesi Kütüphanesinde bilgisayar sistemlerinden sorumlu bir kütüphaneci dile getirmemiş olsa böyle bir sorun atlanmış olabilirdi.

Internet hiç bilinmediği için eğitim konusundaki beklentiler kütüphaneciler tarafından yeterince açıklanamamıştır. Internet kullanan kişilerin bu beklentilerini dile getirmiş olmaları diğerlerinin de beklentilerine ışık tutmuştur.

Keşfedilen önemli gerçeklerden biri de şudur: Internet olgusu şu anda bir geçiş dönemi geçirmektedir. Herşey tam anlamıyla netleşmemiştir. Bu nedenle ne yöneticiler ne de kütüphaneciler kendi düşüncelerini tam olarak belirleyememişlerdir. Çünkü onlar da Internet'i tam olarak bilememektedirler.

6.9. ÖZET

Bu bulguların değerlendirilmesi bize şunu göstermiştir: Ankara'daki üniversite kütüphanelerin çoğu Internet'e bağlı olmalarına rağmen Internet'i sağlıklı bir biçimde kullandıkları söylenemez. Bu kütüphanelerde Internet'i etkin biçimde kullananların sayısı tatmin edici düzeyde değildir.

Kütüphanelerin sahip olduğu bilgi kaynaklarının Internet aracılığıyla kullanıma açılabilmesi için bazı çabaların gösterilmesi gerekmektedir. Örneğin; Gazi ve Başkent

Üniversiteleri Kütüphanelerinin çevrimiçi kataloglarının Unix ortamında çalışır hale gelebilmesi için ek bir çaba gerekmektedir.

Internet donanımı ile ilgili sorunlar ise devam etmektedir. Elde bulunan donanımlar akılcı bir şekilde kullanılamamıştır. Oysa eldeki donanımlar daha sağlıklı bir şekilde değerlendirilebilir.

Kütüphanecilerin Internet eğitimi yok denecek kadar azdır. Yukarıda belirtildiği gibi iyi bir Internet eğitiminde kütüphanecilerin e-posta, ftp, telnet, www, gopher v.b. Internet araçlarını öğrenmeleri ve web sayfası oluşturma gibi becerileri kazanmaları gereklidir. Oysa bizim bulgularımız kütüphanecilerin iyi bir Internet eğitimi almadıkları saptanmıştır ve bu konuda fikir belirtmeyen kütüphaneciler bile olmuştur.

Eğitim almış olanlar da Internet'i tam olarak özümseyememişlerdir. Deneklerin kendi ifadeleri ile böyle bir eğitim programını gereksindiklerini ortaya koymuşlardır.

Bu bilgilerin ışığında tüm varsayımlarımızın doğrulandığını söyleyebiliriz.

BÖLÜM 7

SONUÇ VE ÖNERİLER

“Ankara'daki üniversite kütüphanelerinde bulunan Internet olanaklarından yeterince yararlanılamamaktadır.” şeklindeki varsayımla araştırmamıza başlamıştık. Buraya değin elde ettiğimiz bulguları yorumladık. Ancak bu araştırmada vardığımız sonuç şudur: Ankara'da bulunan üniversite kütüphaneleri vermekte oldukları kütüphane hizmetlerini Internet ortamına uyarlayarak kullanıcılarına sunmaya henüz hazır değildirler. Ankara'da üniversite kütüphanelerinde hem çalışan kütüphanecilerin Internet'i bilmeleri yönünden hem de Internet donanımlarını sağlıklı kullanamadıklarından dolayı bazı eksiklikler saptanmıştır. Bugüne değin yapılmış olan çalışmalarla kütüphanelerde bulunan veri tabanlarının Internet ortamına entegrasyonu ve bu entegrasyonu gerçekleştirecek olan kütüphanecilerin tutumları ile bir sonuca varılamamıştır.

Internet olgusu ile kütüphanecilik mesleği değişikliklere ve yeniliklere hazırlanmaktadır. Gelişen teknoloji ve yapılan çalışmalar bunu göstermektedir. Kütüphanecilerin de bu yeniliklere hazırlanması gerekmektedir. Kütüphane işlemlerinin nasıl olması gerektiği konusunda öneriler getirip tartışmak ve yeni sonuçlara varmak gerekmektedir. Bunun için belli bir zamanın geçmesi beklenmelidir. Meslek bir geçiş süreci içindedir. Bu geçiş dönemi yaşanırken kuşkusuz bazı sorunlar olacaktır. Sorunları göğüsleyebilecek bir kütüphaneci grubunun varlığı ile bu geçiş dönemi atlatılabilir. Bu herşeyden önemlidir. Kalin ve Tennant'ın dediği gibi: (1991 : 28) “...Internet ortamında oluşan bilgilerin yayımında, kütüphaneciler kendi rollerinin ne olacağını değerlendirmek durumundadırlar.”

Kütüphaneler çalışan kadroları ile yücelirler. Eğer kütüphaneciler bu konuda ciddi atılımları gerçekleştirebiliyorlarsa, bugünkü iletişim teknolojisinin yardımı ile çoğalan ve yayılan bilgilerin organizasyonunda önemli rol oynayabilirler. Kütüphaneciler olarak ancak böyle bir durumda umutlu olmak olasıdır.

Ankara'da bulunan üniversite kütüphanelerinin çalışanları bu konuda kendilerini yetiştirmeyi istemektedirler. Kütüphaneciler Internet kullanıcıları olarak yine Internet

eğitimine gereksinim duyduklarını ortaya koymuşlardır. Bu sonuç varsayımımızın doğru olduğunu kanıtlamıştır.

Bu araştırmada Internet'in kütüphanecilerce nasıl kullanıldığı saptanmıştır. Kütüphaneciler Internet'i şu anda çoğunlukla haberleşme ve e-posta olanağından yararlanmak için kullanmaktadırlar.

Internet'i kullanmalarının ikinci nedeni de uzaktan veri tabanlarını taramaktır. Bu araştırmanın bize kazandırdığı en önemli verilerden biri de şu olmuştur: Ankara'da üniversite kütüphanelerinde Internet çok az kişi tarafından ciddi amaçlarla kullanılmaktadır. Internet'in kullanım şekli yönetimce belirlenmemiş, herhangi bir iş tanımına dayandırılmamıştır. Internet bazı geleneksel kütüphane işlemlerinde (bibliyografik kontrol, yayın taraması vb.) kullanılmaktadır. Oysa Internet'in getirmiş olduğu bazı olanaklarla biçim ve şekil değiştiren kütüphanecilik hizmetleri vardır. Bu hizmetlerin sınırlı olarak verildiği gözlenmiştir.

Kuşkusuz Internet kullanımının verimli olması konusunda bazı çabalar saptanmıştır. Ancak özel statüdeki üniversite kütüphaneleri değerlendirme kapsamı dışında bırakıldığında durum pek i açıcı değerildir. Oysa son aşamada Internet bir araçtır. Genel olarak sunduğu olanakları iyice anlamak, bu olanakları değerlendirmek ve bu araçtan yararlanma yolunda çareler aramak gerekmektedir. Internet'e bağlanmakla her iş bitmemektedir.

Ankara'da bulunan üniversite kütüphanelerinin Internet'ten yararlanabilmek için gerekli olan donanımlara kuruluşlarının sahip olduğu ama kütüphanelerin bu olanakları yeterince değerlendiremediği ortaya çıkmıştır.

ODTÜ, Bilkent ve Başkent Üniversitesi kütüphaneleri donanım ile ilgili sorunlarını çözmüşlerdir. Ancak devlet üniversitelerine ait kütüphanelerin bu donanım sorunlarını çözebilmeleri, gösterecekleri çabalara bağlıdır. Çünkü bağlı oldukları kuruluşların Internet bağlantısı vardır. Ankara Üniversitesi Kütüphaneleri, kampus esasına dayalı üniversite yapısı içinde olmadıklarından dolayı bağımsız kuruluşlar olarak algılanabilirler. Ancak son aşamada bir yükseköğretim kurumu olduklarından Internet olanaklarından yararlanabilmek için kampus esasına dayalı

üniversitelerle aynı şansa sahiptirler ve Internet bağlantısını sağlamaları çok kolaydır. Dolayısıyla bu konuda bir atılım yapmaları gerekmektedir. Şu anda Türkiye çapında bir iskelet (backbone) ağ kurulmuş vaziyette değildir. Ancak bu üniversitelerin Internet bağlantısını başka olanaklarla sağlamaları olanaklıdır.

Tonta (1996), Türkiye’de Internet aracılığıyla sağlanan kütüphanecilik ve bilgi hizmetlerinin geliştirilmesi için yapılması gerekenleri özetlerken, araştırmayı bu yanıyla ilgilendiren konuya değinmiş, söz konusu bilgi hizmetlerini sağlamak için gereken veri trafiğini kaldıracak güçte ve ülkemizdeki ‘bilgi otoyolu’nun temelini oluşturacak bir ulusal araştırma ve eğitim ağının kurulması gerektiğini söylemiştir (Tonta 1996 : 9).

Kurulacak bu ağ belki bir çıkış yolu olacaktır, ancak unutulmamalıdır ki kütüphaneler yine de bu ağda bir düğüm (node) olabilme çabasını göstermelidirler. Ankara’daki üniversite kütüphanelerinin Internet’e bağlı olma durumu görüldüğü gibi bazı çabaları gerektirmektedir. Bu durum varsayımımızı doğrulayan bir bulgudur.

Elektronik ortamda bulunan bilgi kaynakları yeterli değildir. Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi dışındaki kütüphaneler sorunlarını tam olarak çözememişlerdir. Ancak Başkent, Gazi Üniversitesi ve ODTÜ kütüphanelerinin bu konuda çalışmaları devam etmektedir. Bu kütüphanelerdeki çalışmalar da henüz tam değildir ama en azından bu tür çalışmalara başlanmıştır.

Kütüphanelerin ellerinde bulunan elektronik ortamdaki bilgi kaynaklarından bazılarını da CD-ROM ortamındaki kaynaklar oluşturmaktadır. Kütüphaneler bu kaynaklardan yaptıkları taramaları Internet aracılığıyla kullanıcılarına açabilirler ve tarama sonuçlarını kullanıcılara elektronik yolla gönderilebilirler. Ancak bu hizmetin yalnızca Bilkent Üniversitesi Kütüphanesinde verildiği saptanmıştır.

YÖK Dokümantasyon Merkezi tez veri tabanını oluşturmuş, kullanıma sunmuştur. Sahip olduğu süreli yayınlar veri tabanı da elektronik ortamdadır. Internet bağlantısı olmadığı için kullanıcılar veri tabanını ancak YÖK Dokümantasyon Merkezine giderek sorgulayabilmektedirler. YÖK Dokümantasyon Merkezinin

Internet bağlantısı olması halinde, şu anda verdiği hizmetleri çok daha geniş bir kullanıcı grubuna verebilme olanağına sahip olacaktır.

Internet kullanımıyla ilgili geleceğe dönük çalışmaların diğer kütüphanelerde saptanamamış olması, umutları boşa çıkarmaktadır.

Tonta (1996), yine aynı çalışmasında; Türkiye’de Internet aracılığıyla sağlanan kütüphanecilik ve bilgi hizmetlerinin geliştirilmesi için yapılması gerekenleri özetlerken, şunları söylemiştir: Farklı bilgi sistemlerinin (çevrimiçi kataloglar, bibliyografik veri tabanları, vd.) ortak kullanıcı arabirimleri aracılığıyla kullanımı sağlanmalıdır. YÖK Dokümantasyon Merkezi ve üniversite kütüphaneleri gibi kuruluşların ülkemizde yayımlanan ya da satın aldıkları kitap ve dergilere ilişkin bibliyografik bilgilere yine Internet aracılığıyla erişmeleri gereklidir. Ayrıca, MEDLINE, Current Contents, Engineering Index, ERIC gibi belli başlı dizin ve özet veri tabanlarının, üretici firmalarla lisans anlaşmaları yapılarak TÜBİTAK ya da başka bir kuruluşun bilgisayarlarına belli sıklıklarla (haftalık ya da aylık) yüklenmesini ve Internet aracılığıyla araştırmacıların hizmetine sunulmasını önermiştir (Tonta 1996 : 10).

Kütüphaneciler bağlı oldukları kuruluşların bilgisayar birimlerinden yararlanabilmektedirler. Bu konuda herhangi bir sorunları bulunmamaktadır. Internet donanımı ve yaşatımı konusunda bilgi işlem birimleri destek vermektedirler. Ancak bu desteği çalışmış oldukları kuruluşun yönetim gerekliliği sonucu vermektedirler.

Üniversite kütüphanelerimiz evrensel olarak kullanılan bu bilgisayar ağından gerektiği gibi yararlanmanın yollarını aramalıdır. Çoğu insan Internet’in kütüphane kaynaklarına kolaylıkla erişilebildiği için kullanıldığını sanır. Oysa tek neden bu değildir. Internet insanları birbirlerine bağlamaktadır. Bilgi alış verişinde bunun ne denli önemli olduğu düşünülmelidir ve kütüphaneciler de kendilerini bu büyük bilgisayar ağının sağladığı olanakları kullanmaya hazırlamalıdır. Tüm bu söylediklerimizin ışığında önerilerimizi şöyle belirtmek istiyoruz:

1. Ulusal iskelet ağ (backbone) kurulana kadar Internet’e bağlı olmayan kütüphaneler mevcut bağlantı sistemlerinden biri ile Internet’e bağlanmalıdırlar.

2. Kütüphaneler kampus çapında bilgi sistemlerinin kurulmasında etkili rol almalıdırlar.
3. Kurulan bu kampus çapındaki bilgi sisteminde kütüphane olarak hangi hizmetleri vereceklerini planlamalıdırlar.
4. Kütüphane yöneticileri kütüphaneciler başta olmak üzere tüm kütüphane çalışanlarını İnternet kullanmaya alıştırmalıdırlar.
5. Kütüphane yöneticileri, kütüphanecilerin bu alışkanlığı kazanabilmeleri için hizmet içi eğitim kursları düzenlemeli ve kütüphanecilerin bu kurslara devam etmelerini sağlamalıdırlar.
6. Kütüphane yöneticileri bu kursların düzenlenmesi için gerekiyorsa mesleki derneklerle ilişkiye geçmelidirler ve bu konuda başka neler yapabileceklerini yine mesleki derneklerle tartışmalıdırlar.
7. Sahip oldukları bilgi kaynaklarını bugüne değin elektronik ortama aktarmamış olan kütüphaneler bu tür projeleri başlatıp hızlı bir şekilde bitirmelidirler.
8. Üniversite Kütüphanelerinin Daire Başkanları yapmış oldukları rutin toplantılarında, elektronik bilgi kaynakları üzerinde tartışmalı ve bir işbirliği projesi çerçevesinde bu konuda yardıma gereksinim duyan kütüphanelere yardım etmeyi taahhüt etmelidirler.
9. Kütüphaneler, kütüphanelerarası işbirliği atılımlarını geliştirerek süreli yayınlar veri tabanlarını derhal oluşturmalı ve ülke çapında saptanacak bir odak merkezde (focal point) kullanıma açmalıdırlar. Kullanıma açtıkları bu veri tabanlarından belge dağıtım işlemlerini de gerçekleştirecek şekilde kendilerini organize etmelidirler.
10. Kütüphaneler, CD-ROM gibi elektronik ortamda bulunan kaynaklarını yine odak bir merkezde toplanması için çalışmalar yapmalıdırlar. Böylelikle taramalar tek merkezden gerçekleştirilebilir ve sonuçlar elektronik yolla istek sahibine gönderilebilir.

Sonuç olarak, bu araştırma bize şunu göstermiştir. Önümüzdeki yıllarda İnternet kütüphane hizmetlerinin verilmesinde en temel araçlarından birisi olacaktır. Bu iletişim aracı bilgi değişiminde, dolayısıyla kütüphane hizmetlerinde etkin bir rol oynayacaktır. Bu nedenle kütüphanecilerin bu iletişim aracını benimsemeleri ve vermekte oldukları hizmetleri yeniden yapılandırırken İnternet'i düşünmeleri gerekmektedir. Ankara'daki üniversite kütüphanelerinde çalışan tüm kütüphanecilerin

bu gerçeği anlamaları zor olmamıştır. Ancak olumlu sayılabilecek atılımları gerçekleştiren kütüphane sayısının az olması bu konudaki çabalarının yetersiz olduğunu göstermiştir.

KAYNAKÇA

AKGÜL, Mustafa

- 1994 Internet: Bilgiye Erişimin Yeni Araç ve Olanakları,
(Version 1.0), Ankara: TR-NET.

ARMS, Caroline R., Ed.

- 1990 Campus Strategies for Libraries and Electronic
Information, EDUCOM, Strategies Series on
Information Technology. Bedford, MA: Digital
Press, 1990.

ARMS, Caroline R.

- 1990 "New Information Infrastructure", Online , 14, 5:15-22.

BAHŞİŞOĞLU, H. K., Y. ÇELİK ve M. ŞAN

- 1995 "Kütüphane / Bilgi Merkezlerinde Internet Kullanımı ve Geleceği
(Yayımlanmamış bildiri), 1. Türkiyede Internet Konferansı, 17-
18 Kasım, Bilkent Üniversitesi: Ankara.

BOSS, Richard W.

- 1982 Automating Library Acquisition: Issues and
Outlook. White Plains, NY: Knowledge Industry Publications 16.

BROWN, Cristopher C.

- 1994 "Creating Automatic Bibliographies Using Internet-
Accessible Online Library Catalogs", Database, 17, 1:67-71.

COMPUTERWORLD

- 1996 a "Tur Fiyatı Belli Oldu Sıra Net'te", Computerworld,
22-28 Nisan, Yıl 7., s.5.

COMPUTERWORLD

- 1996 b "TurNet'te Yol Ayrımı", Computerworld,
20-26 Mayıs, Yıl 7., s.10.

COURSEY, David

- 1991 "Riding the Internet", Infoworld, Feb 4. p.48.

CRAWFORD, Walt

- 1988 Current Technologies in the Library: An Informal
Overview. Boston MA: G.K. Hall.

BAHAR, Nezihe

- 1996 "Bilgisayar ve Internet Dünyası", Cumhuriyet Bilim Teknik,
Sayı:480:3.

ÇAĞILTAY, Kürşat

- 1995 Herkes için Internet.
Ankara: TÜBİTAK, Enformasyon Teknolojileri
Müdürlüğü, Dok. No: IPG-95-02.

ÇELİK, Yaşar

- 1995 "Internet: Kütüphane Hizmetlerine Katkıları", Türk
Kütüphaneciliği, 9, 2:124-134.

ÇUBUKÇU, Faruk

- 1991 Ansiklopedik Bilgi İşlem Terimleri Sözlüğü. İstanbul Türkmen
Kitabevi. Bilgisayar Dizisi No 9.

Devlet Planlama Teşkilatı

- 1987 1987 Yılı İcra Planı. Sosyal Sektörler; Eğitim (Yükseköğretim)
Ankara: DPT.

DENTON, Barbara

- 1992 "E-Mail Delivery of Search Results via the Internet", *Online*, 16, 2:50-53.

DOWLIN, E. Kenneth

- 1995 "Distribution in Electronic Environment or Will There be Libraries as we Know Them in the Internet World", *Library Trends*, 43, 3:409-417.

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,

- 1989 Yüksek Lisans ve Doktora-Sanatta Yeterlilik Tezleri Yazım ve Basım Yönergesi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

HALE, Marylou

- 1995 "Automated Library Acquisitions and the Internet: A new Model for Business", *The Acquisitions Librarian*, 13, 14:65-82.

ITS CD-ROM Directory

- 1996 Info Technology Supply Ltd.
London : Disc to print.

JACKSON, Mary E.

- 1993 "Document Delivery over the Internet", *Online*, 17, 2:14-21.

KALIN, Sally W. and Roy TENNANT,

- 1991 "Beyond OPACs...The Wealth of Information Resources on the Internet", *Database*, 14, 4:28-33.

KAPTAN, Saim

- 1991 Bilimsel Araştırma Teknikleri ve İstatistik Teknikleri. Ankara: Rehber Yayınevi.

KEAYS, Thomas

- 1993 "Searching Online Database Services Over the Internet", Online, 17, 1:29-33.

KÖKSAL, Aydın

- 1981 Bilişim Terimleri Sözlüğü. Ankara:Türk Dil Kurumu.

KROL, E.

- 1992 The Whole Internet: User's Guide and Catalog. Sebastopol, CA: O' Reilly&Associates Inc.

LADNER, Sharyn J. and Hope N. Tillman.

- 1993a The Internet and Special Librarians: Use Training, and the Future. SLA Research Series No.10. Washington, DC: Special Libraries Association.

- 1993b "Using Internet for Reference", Online, 17, 1:45-50

LANCASTER, F.W.

- 1978 Toward Paperless Information Systems. New York: Academic Press

Library and Information Science Abstracts.

- 1969-London: Library Association.

Library of Congress

- 1963 "Automation and the Library of Congress." Washington, D.C.: Library of Congress.

MALLENDORF, Scott A.

- 1994 "Automating Access to Internet Resources at the Reference Desk" ,Online , Sept.1994 :69-73.

MARSHALL, David L.

- 1993 "The Internet Connection for Electronic Ordering." *Computers in Libraries*, 13, 3:26-28.

NEUBAUER, Karl - Wilhelm

- 1994 "Express Ordering and Delivering System of Journal Articles-JASON NRW", *Libri*, 44, 4:388-392.

NOTTES, Greg R.

- 1993 "Offspring of OPAC: Local Databases on the Net." *Database*, 16, 3:109-110.

PITTER, K. ve diğeri

- 1995 *Herkes İçin İnternet Rehberi* Literatür Yayıncılık, İstanbul.

SARIHAN, Tan Deniz

- 1995 *Herkes İçin İnternet. Sistem* Yayıncılık, İstanbul.

SAUNDERS, Laverna M.

- 1992 "The Virtual Library Today", *Library Administration and Management* 6, 2:66-70.

STIGLEMAN, Sue

- 1992a "EndNote Plus: Macintosh Bibliography Power on a PC", *Database*, 15, 5:50-55.
- 1992b "Bibliography Formatting Software: A Buying Guide", *Database*, 15, 1:15-27.
- 1993 "Bibliography Formatting Software:Update", *Database*, 16, 1:15-27.

T.C. Kültür Bakanlığı

- 1993 "Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni-Türk Kütüphaneciliği: Dizin(1952-1992). Ankara: T.C.Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü Kütüphanecilik dizisi No:24.

TENNANT, R., J. OBER, ve A.G. LIPOW

- 1996 Internet El Kitabı, Ankara, Türk Kütüphaneciler Derneği,

TENOPIR, Carol

- 1992 "Online Searching with Internet." Library Journal, 117, 21:102-104.

TONTA, Yaşar

- 1995 "Internet, Elektronik Kütüphaneler ve Bilgi Erişim." (Yayımlanmamış bildiri),1. Türkiye'de Internet Konferansı, 17-18 Kasım Bilkent Üniversitesi: Ankara.

- 1996 Internet ve Uygulamaları Ankara :Hava Kuvvetleri Komutanlığı, Hv. K. Kh. Basımevi.

Türkiye Makaleler Bibliyografyası.

- 1952-Ankara: Milli Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü.

Türkiye Bibliyografyası.

- 1952-Ankara: Milli Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü.

UYSAL, Neşecan

- 1994 "YÖK Dokümantasyon Merkezi Tez Veri Tabanı ve Erişim Özellikleri" Kütüphanecilikte Bilgi-Belge İşbirliği, Milli Kütüphanelerarası İletişim ve Dünyadaki Teknolojik Gelişmelerin Aktarımında İlkelerin Tesbiti Sempozyumu. 22-25 Eylül 1992 Milli Kütüphane: Ankara.

YURDADOĞ, Berin U.

1974 Kitaplık bilim Terimleri Sözlüğü. Ankara: Ankara
Üniversitesi Basımevi (Türk Dil Kurumu Yayınları,
No: 394).

VALAUSKAS, Edward J.

1994 "Using Internet in Libraries", *IFLA Journal*, 20, 1:22-28.

Ek : 1

N. Erol OLCAY
Hacettepe Üniversitesi
Beytepe Merkez Kütüphanesi
06532 Beytepe, ANKARA
Tel: (312) 235 25 79
E-posta: erol@bilgi.lib.hun.edu.tr

10 Şubat 1996

Sayın _____:

Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümünde "Üniversite Kütüphaneleri ve İnternet Kullanımı" konulu bir tez çalışması yapıyorum. Bu araştırmanın amacı, üniversite kütüphanelerinde ilgili konuda yapılan çalışmaları saptamak ve kütüphanelerde İnternet hizmetlerinin yaygınlaştırılması için neler yapılması gerektiğini belirlemektir.

Araştırmada kullanılmak üzere ilişikteki anket formu hazırlanmıştır. Lütfen bu formu doldurarak 23 Şubat 1996 tarihine kadar yukarıda belirtilen adrese gönderiniz. Sağlayacağınız bilgiler ve konu ile ilgili görüşleriniz çalışmamız açısından son derece önem taşımaktadır. Vereceğiniz bilgiler yalnızca bu araştırma için kullanılacak ve kesinlikle gizli tutulacaktır. Anket formuna adınızı yazıp yazmamak kendi arzuunuza bırakılmıştır.

İlginize şimdiden teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

N. Erol OLCAY

10. Yanıtınız "Evet" ise; hangi konularda destek alıyorsunuz? (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- Veri tabanı oluşturma konusunda İnternet donanımı ile ilgili
 İnternet yazılımı ile ilgili İnternet öğretimi ile ilgili
 Bilgisayar donanımınızın yaşatımı ile ilgili
 Diğer (Açıklayınız).....

11. Kütüphane olarak İnternet'e bağlı mısınız?

- Evet Hayır (Yanıtınız "Hayır" ise 27. soruya gidiniz)

12. İnternet'e bağlantı biçiminizi işaretleyiniz

- TÜRPAK Kiralık hat Telefon hattı
 Diğer (Açıklayınız).....

13. İnternet'e ne zaman bağlandınız?

Ay..... Yıl.....

14. Kütüphanenizde İnternet giderleri nasıl karşılanmaktadır?

- Kütüphane bütçesinden Kütüphanenin bağlı olduğu kuruluş tarafından
 Bu konuda bir fikrim yok
 Diğer (Açıklayınız).....

15. Kütüphanede İnternet'e erişim amacıyla kullandığınız bir terminaliniz var mı?

- Evet Hayır

16. Yanıtınız "Evet" ise; bu terimelden başkaları da yararlanıyor mu?

- Yalnızca ben kullanıyorum Bölümümdeki diğer kütüphaneciler
 Kütüphanede bulunan tüm kütüphaneciler Kütüphane çalışanlarının hepsi
 Üniversite mensubu olan herkes
 Diğer (Açıklayınız).....
.....

17. Yanıtınız "Üniversite mensubu olan herkes" ise; kullanıcı eğitimi veriyor musunuz?

- Evet Hayır

18. Yanıtınız "Evet" ise ; kullanıcı eğitiminde sorunlarla karşılaşıyor musunuz? Açıklayınız.

.....
.....
.....
.....
.....

19. İnternet' i haftada kaç saat kullanıyorsunuz?

.....saat

20. Tabloda belirtilen Internet araçlarını hangi sıklıkla kullanıyorsunuz? Lütfen belirtiniz.

INTERNET ARAÇLARI	HAFTADA 1 SAATTEN AZ	HAFTADA 2-5 SAAT ARASI	HAFTADA 5 SAATTEN FAZLA
W W W			
F T P			
E- POSTA			
WAIS			
GOPHER			
TELNET			
TARTIŞMA/HABER LİSTELERİ			

21. Internet'in kullanım kategorileri aşağıda belirtilmiştir. En çok kullandığınız kategorileri kullanım sıklığına göre numaralayınız.

- Tartışma / haber listeleri ve elektronik dergiler
 Bilgisayara dayalı veri tabanlarını uzaktan tarama
 Araştırma ve yayın yapma
 Dosya aktarma ve veri değişimi
 Kişisel iletişim kurma ya da eğlence amaçlı etkinlikler
 Diğer (Açıklayınız).....

TARTIŞMA /HABER LİSTELERİ

22. En çok kullandığınız kategoriye kullanım sıklığına göre numaralayınız.

- Haber ve tartışma gruplarına katılmak
 Elektronik dergi ya da bültenlere erişmek
 Konferanslar, kurslar, burslar ve iş ilanlarından bilgi sağlamak
 Özel konu listelerine katılmak

BİLGİSAYARA DAYALI VERİ TABANLARINI UZAKTAN TARAMA

23. En çok kullandığınız kategoriye kullanım sıklığına göre numaralayınız.

- Kütüphanelerin genel katalog ve toplu listelerini taramak
 RLIN, LEXIS, EPIC, MEDLINE gibi çevrimiçi sistemleri taramak
 BIOSCI, UnCover gibi süreli yayınların içindekiler sayfasını kapsayan veri tabanlarını taramak
 Süreli yayınlar veri tabanlarını taramak
 Özel / ticari veri tabanlarını taramak
 Kuruluş içinde bulunan bilgisayara dayalı veri tabanlarını taramak

DOSYA AKTARMA VE VERİ DEĞİŞİMİ

24. En çok kullandığınız kategoriye kullanım sıklığına göre numaralayınız.

- FTP yardımı ile dosya aktarmak
 Belge sağlamak
 Araştırma sonucu, makale, aksesyon listesi gibi dosya(lar) göndermek
 Gönderilen bu dosyalar için bir dağıtım listesi hazırlamak
 Teknik veri değişmek

ARAŞTIRMA VE YAYIN YAPMA

25. En çok kullandığınız kategoriye kullanım sıklığına göre numaralayınız.

- Araştırma çalışmalarında ortak yazar olarak işbirliği yapmak
- Yayıncı ve editörlerle ilişki kurmak
- Makale, tez vb. yayınlar yapmak
- Elektronik yayıncılığa katılmak
- Bazı geribildirim ve sonuçları bildirmek

KİŞİSEL İLETİŞİM YA DA EĞLENCE AMAÇLI ETKİNLİKLER

26. En çok kullandığınız kategoriye kullanım sıklığına göre numaralayınız.

- Arkadaş, dost ve meslektaşlarla iş dışında ilişki kurmak ve onlarla haberleşmek
- Üniversitede bulunan diğer kişilerle ilişki kurmak.haberleşmek
- Bilgisayar oyunları oynamak

27. İnternet'ten ilk kez ne zaman ve nasıl haberdar oldunuz? Açıklayınız.

.....
.....

28. İnternet kullanmayı nasıl öğrendiniz? (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- Yöneticilerimin özendirilmesi ya da zorlaması sonucu
- İlgili bir kursa katılarak
- Çalıştığım işyerinde İnternet kullanan diğer kişilerden
- Kendi çabalarımla (31. soruya gidiniz)
- Kütüphanecilik eğitimim sırasında
- Kullanmasını bilmiyorum (31. soruya gidiniz)
- Diğer (Açıklayınız).....

29.İnternet kullanımını öğrenmek için ne gibi eğitim program(lar)ına katıldınız? Açıklayınız.

.....
.....
.....

30. Bu eğitim programlarını kim(ler) destekledi(ler)? (Yöneticileriniz vs.)

.....
.....
.....

31. Kütüphanecilerin İnternet'i öğrenebilmesi için sağlanması gereken eğitim programları nasıl olmalıdır? Bu program kimler tarafından sağlanmalıdır?Açıklayınız.

.....
.....

LÜTFEN AŞAĞIDAKİ SORULARI YANITLAYINIZ.

	Katılıyorum	Fikrim yok	Katılmıyorum
32. Kütüphane işlem ve hizmetlerinde Internet kullanımı bilgiye erişimi arttıracaktır.	[ ]	[ ]	[ ]
33. Tüm üniversite ve araştırma kütüphaneleri Internet'e bağlanmalıdır.	[ ]	[ ]	[ ]
34. Internet kütüphanelere elverişli ortamlar ve yeni olanaklar sağlamaktadır.	[ ]	[ ]	[ ]
35. Internet'i kullanmak için kütüphanecilerin yeni beceriler elde etmeleri gerekmektedir.	[ ]	[ ]	[ ]
36. Internet kullanımı konusunda kütüphaneciler kullanıcı eğitimini üstlenmelidir.	[ ]	[ ]	[ ]
37. Kütüphaneciler Internet üzerinde elektronik ortamda bulunan bilgi kaynaklarını düzenlemelidir.	[ ]	[ ]	[ ]
38. Kütüphanecilerin yardımı olmadan her kullanıcı Internet'i kullanabilir.	[ ]	[ ]	[ ]
39. Internet'te bulunan bilgi kaynakları yetersizdir.	[ ]	[ ]	[ ]
40. Kütüphanecilerin Internet aracılığı ile erişilen bilgi kaynakları hakkındaki bilgileri çok azdır.	[ ]	[ ]	[ ]
41. Kullanıcıların, Internet aracılığı ile erişilen bilgi kaynakları hakkındaki bilgileri çok azdır.	[ ]	[ ]	[ ]
42. Internet aracılığı ile erişilen bilgi kaynakları, diğer bilgi kaynaklarından farklı değildir.	[ ]	[ ]	[ ]
43. Çoğu kütüphaneler için Internet aracılığı ile bilgi kaynaklarına erişim pahalıdır.	[ ]	[ ]	[ ]
44. Internet aracılığı ile bilgi kaynaklarına erişim kütüphanecilerin rolünü azaltacaktır.	[ ]	[ ]	[ ]

45. Kütüphanelerde Internet kullanımı konusunda bu ankette sorulmayan ama belirtilmesinde yarar gördüğünüz noktalar var mı? Açıklayınız. (Kâğıdın arka yüzünü kullanabilirsiniz.)

.....

Anketi yanıtladığınız için teşekkür ederiz.